

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	<u>інститут економіки та бізнес-освіти</u>
Кафедра	<u>фінансів і бухгалтерського обліку</u>
Спеціальність	<u>072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»</u>
Форма навчання	<u>заочна</u>

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

	<u>Арустамян Нелі Каренівни</u> (прізвище, ім'я, по батькові здобувача)	
на тему	<u>Управління оборотним капіталом підприємства</u>	
	(повна назва теми)	
за матеріалами	<u>ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»</u>	
	(повна назва бази дослідження)	
науковий керівник	<u>д.е.н., професор</u> (наук. ступінь, вчене звання)	<u>І.П. Васильчук</u> (прізвище, ініціали)
	(підпис)	

Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри

від 22 січня 2025 р. № 8

Завідувач кафедри _____

(підпис)

к.е.н., доцент Неізнєстна О.В.

Наук. ступінь, вчене звання

Ініціали, прізвище

Кривий Ріг – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	<i>інститут економіки та бізнес-освіти</i>
Кафедра	<i>фінансів і бухгалтерського обліку</i>
Спеціальність	<i>072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри _____ *Неізнана О.В.*
(підпис) (Прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

1. Тема роботи *Управління оборотним капіталом підприємства*

Керівник роботи *д.е.н., професор Васильчук І.П.*
затверджені наказом закладу вищої освіти від «25» *жовтня* 2024 р. № *729-ст*

2. Строк подання здобувачем роботи до «31» *грудня* 2024 р.

3. Зміст кваліфікаційної роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА:

економічна сутність оборотного капіталу підприємства, методи управління оборотним капіталом підприємства, методика аналізу оборотних активів та оборотного капіталу підприємства

Розділ 2.

АНАЛІЗ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА:

Характеристика підприємства та його основних фінансово-економічних показників, аналіз оборотного капіталу підприємства

Розділ 3. УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

рекомендації з оптимізації обсягів оборотного капіталу підприємства

Об'єкт дослідження:

процес управління оборотним капіталом ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Предмет дослідження: оборотний капітал підприємства

Мета кваліфікаційної роботи: надати рекомендації щодо вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства

5. Дата видачі завдання « 01 » жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів МДР	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата, підпис)
1	Підготовка розділу 1	до 20.10.2024	<i>виконано</i>
2	Підготовка розділу 2	до 10.11.2024	<i>виконано</i>
3.	Підготовка розділу 3	до 01.12.2024	<i>виконано</i>
4	Отримання відгуку від наукового керівника	до 26.12.2024	<i>виконано</i>
5	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 31.12.2024	<i>виконано</i>
6	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	до 04.01.2025	Реєстраційний № _____ « » 2025 р.
7	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	до 10.01.2025	
8	Підготовка до захисту в ЕК	до 15.01.2025	

Завдання підготував науковий керівник

_____ I.П. Васильчук
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання одержав

_____ Н.К. Арустамян
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Арустамян Н.К. Управління оборотним капіталом підприємства (за матеріалами ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»). – Рукопис.

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Інститут економіки та бізнес-освіти Державного університету економіки і технологій. – Кривий Ріг, 2025.

В кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти управління оборотним капіталом ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

У першому розділі роботи з'ясована економічна сутність оборотного капіталу підприємства та його складові, розглянуто методи управління оборотним капіталом підприємства, визначено методика аналізу оборотних активів та оборотного капіталу підприємства.

У другому розділі роботи здійснено аналіз стану ГМК України в умовах війни; надано характеристику ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та проведено аналіз його основних фінансово-економічних показників; здійснено детальний аналіз оборотного капіталу підприємства.

У третьому розділі роботи обґрунтовано та запропоновано рекомендації з вдосконалення кредитної політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та оптимізації величини чистого оборотного капіталу підприємства та тривалості його фінансового циклу.

Ключові слова: оборотний капітал, оборотні активи, чисті оборотні кошти, фінансовий цикл

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	7
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства та його складові	10
1.2. Методи управління оборотним капіталом підприємства	18
1.3. Методика аналізу оборотних активів та оборотного капіталу підприємства	24
Висновки до розділу 1	30
Розділ 2. АНАЛІЗ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»)	32
2.1. Аналіз стану ГМК України в умовах війни	32
2.2. Характеристика ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та його основних фінансово-економічних показників	39
2.3. Аналіз оборотного капіталу підприємства	52
Висновки до розділу 2	63
Розділ 3. УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	66
3.1. Напрями та методи оптимізації рівня оборотних активів підприємства	66
3.2. Рекомендації з вдосконалення кредитної політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	73
3.3. Оптимізація величини чистого оборотного капіталу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та тривалості фінансового циклу	85
Висновки до розділу 3	94

	6
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	108

ВСТУП

Ефективне функціонування підприємства значною мірою залежить від здатності управляти фінансовими ресурсами. Однією з ключових складових цього процесу є управління оборотним капіталом. Оборотний капітал охоплює поточні активи, такі як запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та інші елементи, необхідні для підтримання операційної діяльності. Його роль у діяльності підприємства важко переоцінити, адже саме від нього залежить ліквідність, безперервність виробництва та здатність організації швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури.

Одним із ключових аспектів важливості оборотного капіталу є забезпечення ліквідності. Наявність достатнього рівня оборотних коштів дозволяє підприємству своєчасно розраховуватися з постачальниками, виплачувати зарплату працівникам та виконувати інші короткострокові зобов'язання. Це гарантує фінансову стабільність і створює умови для довгострокового розвитку. Нестача ж оборотного капіталу може призвести до значних проблем із ліквідністю, зокрема затримок у розрахунках, що негативно позначиться на репутації компанії та її відносинах із партнерами.

Значення оборотного капіталу полягає не лише у підтриманні фінансової стабільності, а й у забезпеченні ефективної діяльності підприємства. Актуальність управління оборотним капіталом є незаперечною, оскільки воно дозволяє зменшити фінансові ризики, оптимізувати витрати, підвищити конкурентоспроможність та збільшити прибутковість компанії. З огляду на це, кожне підприємство має приділяти особливу увагу формуванню та управлінню оборотним капіталом, аби забезпечити стабільний розвиток і успішне функціонування на ринку. Крім того, управління оборотними активами є важливим в рішенні ключової проблеми фінансового стану: досягнення оптимального співвідношення між ростом рентабельності виробництва і забезпеченням фінансової стійкості підприємства. Винятково

важливою задачею є також забезпеченість запасів і витрат підприємства джерелами формування і підтримки оптимального співвідношення між власними оборотними коштами і позиковими ресурсами, що спрямовуються на поповнення оборотних коштів.

Проблема управління оборотними активами на підприємствах вивчалася багатьма українськими дослідниками, такими як І.О. Бланк, Т.Д. Косова, Р.О. Костирко, Т.В. Кузнецова, Ю.А. Лук'янчук, І.Ю. Рудь, О.В. Позняк, А.М. Поддєрьогін, Г.О. Швиданенко, а також іноземними вченими, такими як Ф.Є. Брігхем, Дж. Ван Хорн, К. Уолтш та іншими відомими вченими.

Предметом дослідження в кваліфікаційній роботі є оборотний капітал підприємства. Об'єктом дослідження є процес управління оборотним капіталом ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Мета кваліфікаційної роботи - надати рекомендації щодо вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства.

Для досягнення мети передбачається вирішити наступні завдання:

- розглянути економічну сутність оборотного капіталу підприємства та його складові;
- дослідити існуючі методи управління оборотним капіталом підприємства;
- визначити особливості методики аналізу оборотних активів та оборотного капіталу підприємства;
- здійснити аналіз стану ГМК України в умовах війни;
- надати характеристику ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та зробити аналіз його основних фінансово-економічних показників;
- здійснити аналіз оборотного капіталу підприємства та його складових за визначеною методикою;
- обґрунтувати напрями та методи оптимізації рівня оборотних активів підприємства;
- запропонувати рекомендації з вдосконалення кредитної політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»;

- запропонувати напрями оптимізації величини чистого оборотного капіталу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та тривалості фінансового циклу.

Інформаційною основою для проведення дослідження є фінансова звітність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, позаоблікові дані, інформація зі звіту про управління за відповідні роки, статистичні дані щодо діяльності підприємств в Україні, зокрема підприємств ГМК.

Методами дослідження в кваліфікаційній роботі є загальнонаукові методи – аналіз, синтез, групування; методи економічного аналізу – факторний аналіз, спеціальні прийоми фінансового аналізу - горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів, графічний аналіз.

Практичну цінність в роботі складають розрахунки і аналіз за даними реальної звітності підприємства та розробка пропозицій щодо вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства, зокрема використання операцій факторингу та оптимізації величини чистих оборотних коштів та фінансового циклу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Результати досліджень автора пройшли апробацію шляхом публікації тез доповіді на тему «Управління оборотним капіталом ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» під час війни» та участі у VIII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами», яка відбулася 15 листопада 2024 р., м. Київ.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства та його складові

Оборотні активи відіграють ключову роль в операційній діяльності будь-якого підприємства, оскільки забезпечують безперервність бізнес-процесів, ліквідність та фінансову стабільність. Оптимізація використання оборотних активів підприємства та встановлення їх раціонального обсягу є ключовим завданням для забезпечення безперервності операційного циклу виробничо-комерційної діяльності в умовах інфляційного тиску, підвищеної конкуренції і загострення кризових явищ, зокрема і пов'язаних з війною. Формування ефективної системи управління оборотними активами сприяє успішному виконанню виробничої програми, дотриманню зобов'язань перед споживачами товарів та послуг, а також забезпечує стабільний фінансовий стан та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Організація ефективного управління оборотними активами орієнтована на формування їх необхідного обсягу з мінімізацією витрат та визначення резервів для прискорення їх оборотності [24, С. 56; 29, С.12].

Оборотні активи складаються з активів, які підприємство використовує для підтримки своєї повсякденної діяльності та які можна конвертувати в грошові кошти протягом одного операційного циклу або року. Основні складові оборотних активів — це грошові кошти, товарно-матеріальні запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові інвестиції [8, 44].

Слід зазначити, що оборотні активи та оборотний капітал — це два важливі фінансові терміни, які часто використовуються при аналізі операційної діяльності підприємства, проте мають різні значення. Так,

науковці Кононова О. О. [20, С. 7], Косова Т.Д., Роганова Г.О. [21, С. 8] виділяють ключові відмінності між оборотними коштами та оборотним капіталом у наступний спосіб: оборотні кошти відображають активи підприємства, тоді як капітал представляє джерела фінансування; капітал розуміється як вартість, що генерує додаткову вартість, тоді як оборотні кошти переносять вартість оборотних коштів на готову продукцію. Теорія оборотних коштів трактує залучення позикових коштів як поповнення дефіциту ресурсів, необхідних для забезпечення безперервності виробничого процесу, тоді як у теорії оборотного капіталу залучення позик не пов'язується з виробничим процесом. Теорія оборотного капіталу розглядає однорідну категорію — оборотні активи, не виокремлюючи виробничі фонди та фонди обігу, абстрагуючись від їх специфічних функцій, пов'язаних із участю перших у виробництві та других у реалізації продукції [13, 21].

Отже, як вже розглянуто вище, переважна більшість вчених трактують оборотні активи як матеріальні та нематеріальні ресурси підприємства, які використовуються в операційній діяльності та можуть бути перетворені на грошові кошти протягом одного операційного циклу або фінансового року. До оборотних активів належать грошові кошти, товарно-матеріальні запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові інвестиції та інші поточні активи. В свою чергу, оборотний капітал — це частина капіталу підприємства, що постійно використовується у виробничо-господарській діяльності для забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції. Оборотний капітал, або, інакше, чистий оборотний капітал, це розрахунковий показник, що визначається як різниця між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями підприємства. Він відображає ту частину оборотних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування (власного капіталу або довгострокових позик) і не використовується для покриття короткострокових зобов'язань. Чистий оборотний капітал (ЧОК) обчислюється як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Позитивний ЧОК означає, що

підприємство має більше оборотних активів, ніж короткострокових зобов'язань, що забезпечує фінансову стійкість та платоспроможність [22].

Досліджуючи відмінності між оборотними активами і оборотним капіталом згідно їх ролі, яку вони відіграють в управлінні підприємством, Косова Т.Д., Роганова Г.О. справедливо зазначають, що у системі функціонування підприємств оборотний капітал відіграє ключову роль не лише у формуванні оборотних коштів, але й у вирішенні майже всіх стратегічних, тактичних і оперативних завдань розвитку, забезпечуючи зростання ринкової вартості та інвестиційної привабливості підприємств [21, С. 8].

Дослідження фахової літератури також дозволяє стверджувати, що науковці також вирізняють відміни між сутністю понять «оборотні активи» та «оборотний капітал» з позиції фінансів [21, С. 8]. Так, як вже відзначалося, оборотні активи представляють конкретні ресурси, які підприємство використовує для здійснення своєї операційної діяльності (виробництво, продаж, закупівля товарів і послуг). Вони безпосередньо залучені в кругообіг грошових коштів і трансформуються з однієї форми в іншу. З іншого боку оборотний капітал відображає фінансовий стан підприємства та його здатність покривати короткострокові зобов'язання. Позитивне значення оборотного капіталу свідчить про те, що підприємство має достатньо ресурсів для виконання своїх поточних зобов'язань. Негативний оборотний капітал може вказувати на потенційні фінансові труднощі або дефіцит ліквідності [4, 7, 22].

Якщо розглядати відмінності між поняттями з позиції використання їх у фінансовому аналізі, то можна зазначити, що оборотні активи використовуються для оцінки здатності підприємства генерувати грошові кошти та забезпечувати безперебійне функціонування операційної діяльності. Вони також важливі для управління ліквідністю та планування грошових потоків. Водночас, оборотний капітал використовується для оцінки фінансового здоров'я підприємства. Він допомагає визначити, чи має

підприємство достатньо ресурсів для покриття своїх короткострокових зобов'язань. Це важливий показник для інвесторів і кредиторів, оскільки він відображає здатність підприємства підтримувати стабільну фінансову діяльність [24].

Розгляд сутності понять в контексті часового горизонту їх використання, встановив, що оборотні активи є короткостроковими ресурсами, оскільки вони повинні бути перетворені на грошові кошти протягом одного операційного циклу або фінансового року. Оборотний капітал також відображає короткострокову фінансову позицію, оскільки він показує, чи може підприємство використовувати свої оборотні активи для покриття поточних зобов'язань у короткостроковій перспективі [29].

Отже, оборотний капітал безпосередньо залежить від оборотних активів і короткострокових зобов'язань. Чим більші оборотні активи порівняно з короткостроковими зобов'язаннями, тим вищий рівень оборотного капіталу, що є ознакою фінансової стабільності підприємства. Якщо короткострокові зобов'язання перевищують оборотні активи, підприємство може стикнутися з дефіцитом ліквідності. Як підкреслюють Косова Т.Д., Роганова Г.О. «ці дві категорії треба розглядати у взаємозв'язку та взаємообумовленості – функціонування оборотного капіталу відбувається на основі кругообігу оборотних коштів, тобто оборотні кошти – це частина активів підприємства, що обслуговують його виробничо-господарську діяльність, а оборотний капітал – це джерело фінансування таких ресурсів» [21, С.8].

Таким чином, оборотні активи підприємства — це ресурси, які використовуються в операційній діяльності та можуть бути перетворені на грошові кошти протягом одного операційного циклу або фінансового року. В свою чергу, оборотний капітал — це різниця між оборотними активами і короткостроковими зобов'язаннями, яка показує здатність підприємства підтримувати свою ліквідність та покривати поточні зобов'язання. Оборотний капітал залежить від рівня та структури оборотних активів і є

ключовим показником фінансової стабільності та ефективності управління ресурсами підприємства.

Саме на цих базових трактуваннях і буде ґрунтуватися подальше дослідження у кваліфікаційній роботі.

Важливу роль в ефективному управлінні оборотними активами відіграє належно сформована їх класифікація. Науково обґрунтована класифікація, яка передбачає поділ на групи за різними ознаками, дозволяє цілеспрямовано впливати на процеси формування, фінансування та обігу оборотних коштів, а також виділяти різні фактори, що визначають їх обсяг та ефективність використання окремих складових. Так, Косова Т.Д., Роганова Г.О. пропонують здійснювати класифікацію за 4 групами класифікаційних ознак: 1) організація оборотних коштів; 2) характер функціонування оборотних коштів; 3) джерела формування оборотних коштів та їх вартість; 4) ефективність управління оборотними коштами [21]. В свою чергу Бланк І.О. пропонує поділяти оборотні активи на групи за такими ознаками: 1) за характером фінансових джерел формування; 2) за видами; 3) за характером участі в операційному процесі; 4) за періодом функціонування [4, С. 302].

На основі дослідження публікацій науковців з цієї проблеми [4, С.301-305; 23; 21, С. 11- 15] пропонуємо виділити наступні ознаки для складання класифікації оборотних активів: 1) за ступенем ліквідності; 2) за економічною сутністю та складовими; 3) за джерелами формування; 4) за функціональною роллю в операційній діяльності; 5) за ступенем оборотності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація оборотних активів підприємства

№	Ознака	Зміст	Характеристика складових оборотних активів
1.	<i>За ступенем ліквідності</i>	Класифікація за цією ознакою визначає здатність активів швидко перетворюватися на грошові кошти, що є важливим для забезпечення платоспроможності підприємства.	Найліквідніші активи (грошові кошти та їх еквіваленти): Грошові кошти в касі та на рахунках у банку. Короткострокові фінансові інвестиції (цінні папери, які можуть бути продані або погашені в короткостроковій перспективі). Швидколіквідні активи: Дебіторська заборгованість (гроші, які очікуються від покупців або клієнтів за реалізовані товари чи послуги). Короткострокові позики, видані іншим компаніям або фізичним особам.

			<p>Повільноліквідні активи: Товарно-матеріальні запаси (сировина, незавершене виробництво, готова продукція). Інші оборотні активи, які вимагають часу для реалізації або використання.</p>
2.	<i>За економічною сутністю та складовими</i>	Класифікаційна ознака дозволяє поділяти оборотні активи залежно від їх призначення та використання в операційній діяльності підприємства.	<p>Грошові кошти та їх еквіваленти: Грошові кошти на рахунках у банку та в касі. Короткострокові депозити та інші високоліквідні фінансові інструменти.</p> <p>Дебіторська заборгованість: Заборгованість покупців за реалізовані товари чи надані послуги. Інші види короткострокової дебіторської заборгованості (наприклад, заборгованість постачальників за отримані аванси).</p> <p>Товарно-матеріальні запаси: Сировина та матеріали. Незавершене виробництво. Готова продукція. Товари для перепродажу.</p> <p>Короткострокові фінансові інвестиції: Цінні папери, що можуть бути швидко реалізовані. Короткострокові депозити та інші інструменти з високою ліквідністю.</p> <p>Інші оборотні активи: Витрати майбутніх періодів (кошти, витрачені заздалегідь на майбутні періоди, наприклад, передоплати за оренду чи страхування). Податкові активи або авансові платежі.</p>
3.	<i>За джерелами формування</i>	Ця класифікація дає уявлення про те, яким чином фінансуються оборотні активи підприємства.	<p>Власні оборотні активи: фінансуються за рахунок власного капіталу підприємства (наприклад, нерозподіленого прибутку).</p> <p>Позикові оборотні активи: фінансуються за рахунок залучених коштів (наприклад, короткострокових кредитів або позик).</p> <p>Залучені оборотні активи: фінансуються за рахунок кредиторської заборгованості (наприклад, відстрочені платежі постачальникам).</p>
4.	<i>За функціональною роллю в операційній діяльності</i>	класифікація визначає функціональну роль активів у процесі виробництва, продажу та отримання виручки.	<p>Виробничі запаси: Сировина, матеріали та напівфабрикати, що використовуються у виробництві продукції.</p> <p>Готова продукція: Продукція, яка вже виготовлена і готова для реалізації клієнтам.</p> <p>Кошти в обігу: Дебіторська заборгованість та грошові кошти, які безпосередньо використовуються в операційних циклах.</p>
5	<i>За ступенем оборотності</i>	класифікація визначає, наскільки швидко активи проходять через операційний цикл підприємства та перетворюються на грошові кошти.	<p>Активи з високою оборотністю: грошові кошти, дебіторська заборгованість, які швидко перетворюються на грошові надходження.</p> <p>Активи з середньою оборотністю: товарно-матеріальні запаси, які потребують більше часу для перетворення на гроші через процес виробництва або продажу.</p> <p>Активи з низькою оборотністю: деякі витрати майбутніх періодів або податкові аванси, які можуть потребувати довгого часу для свого використання або повернення.</p>

Джерело: систематизовано автором на основі джерел [4, 5, 21, 23]

Для розуміння сутності оборотних активів і оборотного капіталу доцільно дослідити роль оборотних активів в операційному процесі та

перетворення їх форми в процесі кругообігу. Кругообіг грошей в процесі операційної діяльності підприємства — це динамічний процес, у якому грошові кошти постійно перетворюються на інші форми оборотних активів і знову повертаються до грошової форми. Цей процес є основою операційного циклу підприємства, відображає його фінансову активність та ефективність використання ресурсів.

Таблиця 1.2

Етапи кругообігу грошей і перетворення їх у різні форми оборотних активів

Етапи	Зміст етапу
<i>1.Формування грошових коштів</i>	Початковою точкою кругообігу є наявність грошових коштів на рахунках підприємства. Гроші можуть бути власними (отриманими в результаті попередніх продажів або залученими через інвестиції) або залученими через кредити, позики чи авансові платежі від клієнтів. Грошові кошти є найбільш ліквідними оборотними активами, які використовуються для придбання ресурсів, необхідних для операційної діяльності.
<i>2. Інвестування грошових коштів у товарно-матеріальні запаси</i>	Частина грошових коштів витрачається на закупівлю сировини, матеріалів, напівфабрикатів або готових товарів для подальшого виробництва чи продажу. У цьому процесі грошові кошти перетворюються на товарно-матеріальні запаси , які стають активами, необхідними для операційної діяльності. Цей етап важливий для забезпечення безперервності виробничого процесу або продажу.
<i>3.Виробництво та створення готової продукції (перетворення запасів)</i>	Якщо підприємство займається виробництвом, товарно-матеріальні запаси перетворюються на незавершене виробництво , а потім — на готову продукцію . Це відбувається в результаті використання праці, обладнання та інших виробничих ресурсів. Після завершення виробничого циклу запаси сировини та матеріалів стають готовою продукцією, яка чекає на продаж.
<i>4.Реалізація продукції або товарів (перетворення готової продукції в дебіторську заборгованість)</i>	Після виготовлення готова продукція продається клієнтам. У момент продажу продукція або товари перетворюються на дебіторську заборгованість — зобов'язання покупців оплатити поставлені товари чи надані послуги. У випадку продажу на умовах попередньої оплати на цьому етапі підприємство відразу отримує грошові кошти.
<i>5. Погашення дебіторської заборгованості та повернення грошових коштів</i>	Після певного періоду клієнти погашають свою заборгованість, і дебіторська заборгованість перетворюється на грошові кошти . На цьому етапі відбувається завершення кругообігу грошей — підприємство отримує дохід, що дозволяє йому розпочати новий цикл операційної діяльності.

Джерело: складено автором на основі [4, С. 305-306]

Таким чином, безперервний процес перетворення грошових коштів в різні форми активів і знову у гроші забезпечує фінансову стабільність та

життєздатність підприємства. Ефективне управління цим процесом дозволяє підприємству підтримувати належний рівень ліквідності, рентабельності та фінансової гнучкості, що є основою його успішної діяльності.

Для цілей управління оборотним капіталом рівень оборотних активів поділяють на постійну та сезонну частини (складові). Оскільки виробництво характеризується циклічністю (сезонністю), то рівень оборотних коштів на підприємстві коливається від мінімального до максимального. Різницю між максимумом та мінімумом оборотних коштів називають *сезонною*, або змінною, складовою оборотного капіталу [6,7, 27].

Постійна складова - це частина оборотного капіталу, яка постійно залишається в обігу підприємства незалежно від сезонних коливань. Вона забезпечує: постійне функціонування виробничого процесу; безперебійне постачання сировини, матеріалів та товарів; оптимальний рівень виробничих запасів; регулярні витрати на оплату праці та інші постійні операційні витрати. Характеристики постійної складової: залишається стабільною протягом усього року; підтримує мінімальний рівень активів для операційної діяльності; є обов'язковою для збереження фінансової стійкості та ліквідності підприємства [6].

Сезонна складова – це змінна частина оборотного капіталу, яка коливається залежно від сезонності виробництва або попиту на продукцію підприємства. Сезонні коливання можуть бути викликані: піками продажів або виробництва у певні періоди року; змінами в попиті через кліматичні або економічні фактори. Характеристики сезонної складової: потреба у збільшенні капіталу під час пікових сезонів; включає тимчасові витрати на збільшення запасів або найм додаткових працівників; може значно коливатися протягом року і повертається до мінімуму після завершення сезону [6].

Таким чином, існують відмінності між поняттями оборотного капіталу та оборотних коштів за певними аспектами, але економічна основа у них одна.

1.2. Методи управління оборотним капіталом підприємства

Оборотні активи є фундаментом для забезпечення безперебійної роботи підприємства, підтримки ліквідності, управління фінансовими потоками та покращення фінансової стабільності. Ефективне управління ними дозволяє підвищити рентабельність підприємства, зменшити ризики банкрутства та забезпечити його здатність швидко реагувати на ринкові зміни. Існують різні погляди науковців на основну мету та завдання управління оборотними активами та оборотним капіталом [20, 23].

Перш за все слід розглядати управління оборотним капіталом підприємства в контексті завдань його фінансової стратегії, на що наголошує Бланк І.О [4, С.31-312]. Він виділяє підходи до формування політики управління оборотними активами та її етапи. В цьому контексті Бондаренко О.С. пропонує розглядати управління оборотними активами не тільки як їх сукупності, але і за їх окремими видами, зокрема товарно-матеріальними запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та їх еквівалентами [5]. Власова Н.О. розглядає управління оборотним капіталом як складову фінансово-операційного менеджменту та трактує його як цілеспрямовану діяльність, пов'язану з розрахунком та обґрунтуванням величини оборотних активів, контролем за їх формуванням і використанням, а також створенням відповідних організаційних передумов для процесу управління [9, С.25-26].

Кузнєцова Т. В., Лук'янчук Ю. А. вважають, що «основним завданням управління оборотними активами є: визначення складу і обсягу оборотних активів, обґрунтування джерел їх фінансування та раціоналізація використання з врахуванням інвестиційного ризику» [24, С.56]. На думку Безбородової Т. В. та Даншиної Т. В. «управління оборотними активами в першу чергу має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони

забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, з іншої — мінімізувати наявність недіючих поточних активів» [3, С. 60].

Науковці Гаватюк Л.С., Пілат А.К. [12], Чмихун Д. І.[45] тримаються думки, що «головна мета управління оборотними активами полягає у формуванні їх необхідного обсягу, досягненні оптимального складу для нормального функціонування підприємства, а також у забезпеченні найефективнішого використання оборотних активів у фінансово-господарській діяльності» [45, С. 117].

Лисьонкова Н.М., Захарчук В.Ю. вважають, що головним завданням управління оборотними засобами є оцінювання руху змін з короткостроковими зобов'язаннями та їх аналіз [25]. В свою чергу автори Дехтяр Н.А. Дейнека О.В. Черноус Т.М. пропонують визначати такі завдання при розробці політики управління оборотними активами:

«— формування достатнього обсягу оборотних активів із позиції забезпечення поточної платоспроможності;

— оптимізація елементів оборотних активів, спрямована на виконання нормативів ліквідності;

— ефективне використання оборотних активів для забезпечення прибутковості та рентабельності діяльності суб'єкта господарювання;

— формування джерел фінансування оборотних активів із урахуванням вимог забезпечення фінансової стійкості» [13, С.574].

Так само і Гаватюк Л.С., Пілат А.К. [12], Чмихун Д. І. [45] пропонують наступні завдання політики управління оборотними активами:

визначення оптимальної суми та складу і структури оборотних коштів;

оцінка достатності оборотних активів з позиції забезпечення безперебійності виробничого процесу;

оцінка потенційних ризиків і втрат, пов'язаних з формуванням і використанням оборотних коштів;

підвищення ефективності використання оборотних коштів [45, С. 117].

Щодо визначення доцільності та достатності обсягів оборотних активів підприємства, то Безбородова Т.В. і Даншина Т.В. пропонують визначати обсяг оборотних активів з позиції ліквідності та дохідності [3].

Отже, на підставі вивчення фахової літератури та аналізу різних наукових підходів можемо узагальнити і виділити наступні цілі управління оборотним капіталом:

1. Підтримка ліквідності. Наявність достатнього обсягу ліквідних активів дозволяє підприємству своєчасно покривати поточні зобов'язання, забезпечуючи фінансову гнучкість.

2. Зниження ризиків банкрутства. Контроль над грошовими потоками та короткостроковими боргами допомагає підприємству уникати криз ліквідності та фінансових труднощів.

3. Оптимізація витрат. Ефективне управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами дозволяє підприємству знизити зайві витрати, пов'язані з утриманням надлишкових запасів або несвоєчасним отриманням платежів від клієнтів.

4. Підвищення прибутковості. За умови грамотного управління оборотними активами підприємство може скоротити грошовий цикл і підвищити швидкість обороту активів, що позитивно вплине на загальну рентабельність.

Також можемо узагальнити і виділити ключові функції, які відіграє управління оборотним капіталом (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Ключові функції управління оборотним капіталом підприємства

Функція	Зміст функції	Розкриття змісту функції
<i>1. Забезпечення безперервності операційної діяльності</i>	Оборотні активи, такі як грошові кошти, товарно-матеріальні запаси та дебіторська заборгованість, безпосередньо підтримують основну діяльність підприємства.	<i>Запаси</i> забезпечують наявність необхідних матеріалів для виробництва або товарів для продажу. <i>Грошові кошти</i> потрібні для оплати постачальників, заробітної плати та інших операційних витрат. <i>Дебіторська заборгованість</i> представляє грошові надходження, які підприємство очікує отримати за свої товари або послуги в майбутньому.
<i>2. Підтримка ліквідності</i>	Ліквідність — це здатність підприємства виконувати свої короткострокові	Грошові кошти забезпечують негайну ліквідність, тоді як дебіторська заборгованість і запаси можуть бути конвертовані в грошові кошти відносно швидко.

	зобов'язання, наприклад, оплату рахунків або кредитів. Оборотні активи є головним джерелом ліквідності підприємства.	Ефективне управління оборотними активами дозволяє підприємству вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, уникаючи фінансових труднощів.
3. Фінансування операційного циклу	Оборотні активи використовуються для фінансування операційного циклу підприємства, який включає процеси закупівлі сировини, виробництва, продажу продукції та отримання виручки. У ході цього циклу підприємству необхідно підтримувати певний рівень запасів і дебіторської заборгованості, а також мати грошові кошти для покриття поточних витрат.	<i>Запаси</i> забезпечують безперебійне виробництво та продаж, запобігаючи можливим зупинкам через брак матеріалів. <i>Дебіторська заборгованість</i> дозволяє підприємству підтримувати конкурентоспроможні умови для клієнтів, надаючи їм товар в кредит, але це також вимагає ефективного управління для своєчасного отримання платежів.
4. Підтримка гнучкості та стратегії зростання	Оборотні активи забезпечують підприємству гнучкість в управлінні грошовими потоками та можливість реагувати на ринкові зміни.	Достатній рівень оборотних активів у підприємства дозволяє швидко реагувати на ринкові можливості, інвестуючи в нові проекти або розширення виробництва, не залучаючи зовнішні джерела фінансування. Наявність ліквідних оборотних активів також дозволяє підприємству витримувати кризові періоди або знижені прибутки.
5. Зниження ризиків банкрутства	Підтримка належного рівня оборотних активів допомагає підприємству уникати дефіциту грошових коштів і фінансових криз, які можуть призвести до неплатоспроможності та банкрутства.	Недостатній рівень оборотних активів може створювати труднощі в покритті короткострокових зобов'язань, що збільшує ризики втрати постачальників, кредиторів або навіть юридичних проблем.
6. Покращення фінансових показників	Оборотні активи впливають на ключові фінансові показники підприємства.	<i>Коефіцієнти ліквідності</i> , такі як поточний коефіцієнт (співвідношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань) та швидка ліквідність (грошові кошти і короткострокові інвестиції відносно короткострокових зобов'язань), безпосередньо залежать від рівня оборотних активів. <i>Оборотність активів</i> також залежить від того, наскільки швидко оборотні активи конвертуються у виручку. Висока оборотність активів свідчить про ефективне використання ресурсів підприємства.

Джерело: узагальнено автором на основі джерел: [3, 12, 13, 45]

У теорії фінансового менеджменту виділяють три основних підходи (політики) управління оборотним капіталом. В цьому контексті Перезовова І.В., Павлова Г.Є. описують ці підходи так:

– поміркований підхід, який націлений на забезпечення повного задоволення поточних потреби в усіх видах оборотних активів і створення їх нормативних страхових запасів;

– консервативний підхід, за яким створюються значні розміри резервних запасів за окремими складовими оборотних коштів;

– агресивний підхід, який націлений на мінімізацію усіх форм страхових запасів в розрізі окремих видів оборотних активів [29].

Безбородова Т. В. і Даншина Т. В. також розглядають три стратегії щодо управління оборотним капіталом, але розглядають їх більше з позиції обсягів оборотних активів, а с позиції фінансування постійної та змінної частини оборотного капіталу підприємства [3, С.62].

У підручниках з фінансового менеджменту також розглядаються три стратегії управління оборотним капіталом, описуючи їх особливості, переваги, недоліки та ризики. Вибір тієї чи іншої політики залежить від стратегії розвитку підприємства, його галузі діяльності та рівня фінансових ризиків, які воно готове прийняти. Таким чином, можна узагальнити теоретичні засади і погляди науковців, та розглянути ці політики в контексті їх основних типів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Характеристика політик управління оборотним капіталом підприємства

1. Консервативна політика	
Консервативна політика управління оборотним капіталом передбачає створення високого рівня оборотних активів, що знижує ризики, але водночас може призвести до зниження рентабельності. Підприємство має на меті забезпечити великий запас ліквідності для покриття короткострокових зобов'язань і мінімізувати ризики, пов'язані з дефіцитом коштів.	
<p style="text-align: center;">Основні характеристики</p> <p><i>Великий рівень запасів</i> для запобігання зупинкам виробництва або дефіциту товарів.</p> <p><i>Високий рівень дебіторської заборгованості</i> через надання клієнтам довгих строків кредитування.</p> <p><i>Значні грошові резерви</i> для покриття непередбачених витрат і зобов'язань.</p> <p><i>Фінансування</i> оборотних активів переважно за рахунок довгострокових джерел фінансування, щоб уникнути ризиків, пов'язаних із короткостроковими зобов'язаннями.</p>	<p style="text-align: center;">Переваги:</p> <p>Високий рівень ліквідності.</p> <p>Зниження ризику дефіциту грошових коштів.</p> <p>Здатність швидко реагувати на зміни в ринкових умовах.</p> <p style="text-align: center;">Недоліки:</p> <p>Низька рентабельність через високі витрати на утримання надлишкових активів.</p> <p>Повільна оборотність активів, що знижує загальну ефективність підприємства.</p>
2. Агресивна політика	
Агресивна політика управління оборотним капіталом передбачає підтримку мінімального рівня оборотних активів. Це дозволяє максимізувати прибутковість, але водночас підвищує ризики, пов'язані з можливим дефіцитом грошових коштів або перебоями в постачанні. Підприємства, які обирають агресивну стратегію, прагнуть мінімізувати інвестиції в оборотні активи для підвищення рентабельності та ефективності використання капіталу.	

<p>Основні характеристики: <i>Мінімальні запаси</i> для зменшення витрат на їх утримання (може використовуватися модель «точно вчасно» (JIT)). <i>Скорочення дебіторської заборгованості</i> через надання коротких строків кредитування клієнтам або робота на умовах попередньої оплати. <i>Мінімальний обсяг грошових коштів</i> на рахунках для уникнення надмірних резервів. <i>Фінансування оборотних активів</i> за рахунок короткострокових зобов'язань (наприклад, короткострокових кредитів), що може підвищувати ризики неплатоспроможності.</p>	<p>Переваги: Підвищення рентабельності через мінімальні витрати на утримання оборотних активів. Швидка оборотність активів і високий коефіцієнт ефективності. Недоліки: Високий ризик ліквідності через недостатні запаси грошових коштів. Можливі перебої у виробництві або постачанні через дефіцит запасів. Висока залежність від короткострокового фінансування та підвищені ризики неплатоспроможності.</p>
<p>3. Поміrkована (компромісна) політика Поміrkована політика є компромісом між консервативною та агресивною стратегіями управління оборотним капіталом. Вона спрямована на досягнення балансу між ліквідністю та рентабельністю. Підприємство намагається підтримувати достатній рівень оборотних активів для забезпечення безперебійної роботи, одночасно мінімізуючи витрати, пов'язані з їх утриманням.</p>	
<p>Основні характеристики: <i>Оптимальний рівень запасів</i> для уникнення надлишкових витрат і збереження гнучкості у постачаннях. <i>Розумна кредитна політика</i> щодо клієнтів з помірними строками кредитування, що дозволяє підтримувати достатній рівень дебіторської заборгованості без перевантаження оборотних коштів. <i>Помірний обсяг грошових коштів</i> на рахунках для забезпечення операційної діяльності без створення надлишкових резервів. <i>Фінансування оборотних активів</i> за рахунок як короткострокових, так і довгострокових джерел фінансування, що дозволяє збалансувати ризики.</p>	<p>Переваги: Підтримка достатньої ліквідності без надлишкових витрат на утримання активів. Баланс між ризиком та прибутковістю. Гнучкість у випадку зміни ринкових умов або потреб підприємства. Недоліки: Не забезпечує максимальну рентабельність, як агресивна політика. Потребує ретельного моніторингу і управління для підтримки балансу між ліквідністю та рентабельністю.</p>

Джерело: узагальнено автором на основі [4, 6, 7, 27]

Таким чином, вибір політики управління оборотним капіталом залежить від багатьох факторів, таких як галузь, в якій працює підприємство, його фінансові можливості, ризики та стратегічні цілі. Консервативна політика підходить для підприємств із низьким рівнем ризику, тоді як агресивна — для тих, хто прагне максимізувати прибутки, але готовий прийняти вищі ризики. Помірна політика є оптимальною для більшості підприємств, оскільки забезпечує баланс між ризиками і прибутковістю.

Для вибору загальної політики управління оборотним капіталом використовують матрицю, в якій поєднують підходи до двох політики – інвестування в оборотні активи і фінансування оборотних активів (рис. 1.1).

Політика фінансування оборотних активів	Політика інвестування в оборотні активи		
	консервативна	помірна	агресивна
Агресивна	несумісні	поміркована	агресивна
Помірна	поміркована	поміркована	поміркована
Консервативна	консервативна	поміркована	несумісні

Рис.1.1. Матриця вибору загальної політики управління оборотним капіталом підприємства [27]

Отже, менеджмент компанії може збалансовувати свої підходи до управління оборотним капіталом в залежності від внутрішніх чинників та макроекономічних факторів.

1.3. Методика аналізу оборотних активів та оборотного капіталу підприємства

Прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання оборотних активів та оборотного капіталу передбачає попереднє проведення аналізу. Метою аналізу оборотних активів є оцінка ефективності їх використання, оптимізації їх структури та забезпечення фінансової стабільності підприємства. Це дозволяє виявити можливі проблеми у сфері управління оборотними активами, такі як надлишкові запаси, низька оборотність дебіторської заборгованості або недостатній обсяг грошових коштів, а також прийняти заходи для їх усунення.

Слід наголосити, що аналіз оборотного капіталу та аналіз оборотних активів підприємства мають спільну мету – оцінку ефективності використання короткострокових ресурсів, але вони відрізняються за обсягом аналізованих елементів і підходами до оцінки фінансового стану підприємства. Доцільно розглянути особливості кожного з них і їхні ключові відмінності (табл.1.5 – 1.6).

Таблиця 1.5

Особливості аналізу оборотних активів і оборотного капіталу підприємства

Особливості аналізу оборотних активів		Особливості аналізу оборотного капіталу
Мета	Оцінка структури та ефективності використання кожного компонента оборотних активів.	Оцінка збалансованості між короткостроковими активами та зобов'язаннями. Це дозволяє зрозуміти, наскільки підприємство здатне фінансувати свою поточну діяльність за рахунок власних ресурсів і наскільки стійким є його фінансовий стан.
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінка структури та складу оборотних активів. • Аналіз оборотності активів (запасів, дебіторської заборгованості). • Оцінка ліквідності оборотних активів. • Визначення ефективності використання активів у поточній діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> • Оцінка розміру оборотного капіталу та його зміни за періоди. • Виявлення співвідношення між оборотними активами і поточними зобов'язаннями. • Оцінка достатності оборотного капіталу для покриття короткострокових зобов'язань. • Аналіз структури фінансування оборотного капіталу (чи фінансується він за рахунок власних коштів або позикових).
Показники	Використовуються фінансові коефіцієнти для оцінки оборотності окремих складових оборотних активів (запасів, дебіторської заборгованості) та їх ліквідності (коефіцієнти поточної, швидкої, абсолютної ліквідності).	Розраховують показники, що характеризують обсяг оборотного капіталу – чисті оборотні кошти та власні оборотні кошти. Важливим є визначення, чи достатньо оборотного капіталу для підтримання ліквідності та платоспроможності.

Джерело: складено автором на основі джерел [8, 17, 22, 44]

Таблиця 1.6

Відмінності у аналізі оборотних активів та оборотного капіталу

Показник	Аналіз оборотних активів	Аналіз оборотного капіталу
Об'єкт аналізу	Оборотні активи підприємства (гроші, запаси, дебіторська заборгованість)	Різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями
Мета	Оцінка структури та ефективності використання активів	Оцінка фінансової стійкості та здатності покрити поточні зобов'язання
Фінансові показники	Оборотність активів, ліквідність активів	Співвідношення оборотних активів і зобов'язань, розмір оборотного капіталу
Фокус	Ефективність окремих компонентів оборотних активів	Фінансова стійкість, достатність власних ресурсів для покриття зобов'язань
Тип зобов'язань	Не розглядаються напряму	Розглядаються поточні зобов'язання підприємства

Джерело: складено автором на основі джерел [8, 17, 22, 44]

Таким чином, аналіз оборотних активів зосереджений на ефективності використання окремих елементів активів і їх оборотності, а аналіз оборотного капіталу сфокусований на здатності підприємства фінансувати свою діяльність і покривати поточні зобов'язання, що важливо для забезпечення фінансової стійкості. Обидва види аналізу є важливими для повного розуміння фінансового стану підприємства, оскільки дають змогу оцінити як ефективність операційної діяльності, так і загальну платоспроможність.

Дослідження літературних джерел щодо підходів до аналізу оборотних активів дозволяє виділити дві основні методики, які відрізняються своїми особливостями та комплексним підходом – це методика Бланка І.О. та Швиданенко Г.О. Розглянемо їх докладніше. Так, Швиданенко Г.О. зазначає, що важливою складовою є аналіз оборотних активів підприємства в ретроспективі [46]. Аналіз пропонується проводити поетапно (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Послідовність аналізу оборотних активів підприємства в ретроспективі

Етап аналізу	Елемент аналізу
1. Оцінювання динаміки загального обсягу оборотних активів	темпи зміни середньої суми оборотних активів; темпи зміни обсягу реалізації продукції; темпи зміни середньої суми всіх активів
2. Вивчення динаміки складу окремих видів оборотних активів	темни зміни обсягу оборотних активів по кожному виду; темпи зміни обсягу виробництва та реалізації продукції; структурний аналіз оборотних активів підприємства за
3. Оцінювання оборотності оборотних активів; визначення тривалості операційного, виробничого та фінансового циклів підприємства	коефіцієнт оборотності; тривалість обороту

4. Розрахунок рентабельності оборотних активів підприємства	коефіцієнт рентабельності оборотних активів; модифікована модель Дюпона: $R_{o.a.} = R_{p.p.} * K_{ob.}$ де $R_{o.a.}$ — коефіцієнт рентабельності оборотних активів; $R_{p.p.}$ — коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції; $K_{ob.}$ — коефіцієнт оборотності оборотних активів
5. Аналіз складу джерел фінансування оборотних активів підприємства	рівень фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено автором на основі джерел [4, 46]

Швиданенко Г.О. також зазначає, що у фінансовому менеджменті застосовуються різні критерії оцінки ефективності управління оборотними активами. Основними є:

- *Мінімізація поточної кредиторської заборгованості*, що сприяє зниженню ризиків втрати ліквідності. Це передбачає реалізацію стратегії залучення довгострокових позикових коштів та забезпечення достатнього рівня власного капіталу для фінансування значної частини оборотного капіталу.

- *Мінімізація загальних фінансових витрат на забезпечення підприємства оборотними активами*, де перевага надається короткостроковому кредитуванню як більш економічному джерелу фінансування. Проте цей підхід пов'язаний із підвищеним ризиком несплати зобов'язань.

- *Максимізація ринкової вартості компанії*, яка є найбільш збалансованим критерієм. Вона передбачає інтеграцію управління оборотними активами в загальну стратегію компанії, де будь-яке управлінське рішення, що стосується формування або функціонування оборотного капіталу, оцінюється з точки зору його внеску в зростання ринкової вартості компанії [46].

За методикою Бланка І.О. [4] аналіз проводять в декілька етапів, які передбачають наступне:

1. *Аналіз оборотних активів підприємства за попередній період.*

- Оцінюється динаміка обсягу оборотних активів.
- Порівнюються темпи зміни середньої вартості активів з темпами зміни обсягів реалізації продукції та загальної суми активів.
- Аналізується частка оборотних активів у структурі загальних активів.

2. *Аналіз складу оборотних активів.*

- Досліджуються динаміка та основні складові оборотних активів:
- Запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів.
- Запаси готової продукції.
- Дебіторська заборгованість.
- Залишки грошових коштів.
- Оцінюються темпи змін кожної складової у співвідношенні з обсягами виробництва та реалізації.
- Аналізується частка кожного елементу в загальній структурі оборотних активів для визначення ліквідності.

3. *Оцінка оборотності оборотних активів.*

- Аналізується оборотність окремих видів та загальної суми оборотних активів за допомогою:
- Коефіцієнта оборотності.
- Періоду обертання [4].

В українській практиці ефективність використання оборотних активів визначається за їхньою оборотністю. Основними показниками є загальна тривалість обороту (в днях) та швидкість обертання коштів. Тривалість одного обороту показує період, протягом якого оборотні активи проходять всі етапи — від придбання до отримання виручки. Скорочення цього періоду зменшує потребу в оборотних коштах і підвищує їх ефективність, що позитивно впливає на рентабельність.

Коефіцієнт оборотності визначає кількість оборотів, які здійснили оборотні кошти за певний період (рік, квартал), і показує обсяг реалізації на

кожну гривню оборотних активів. Збільшення коефіцієнта означає зростання обсягів реалізації при тому ж обсязі оборотних коштів, що знижує їх додаткову потребу. Зростання коефіцієнта свідчить про ефективне використання активів, тоді як його зниження вказує на погіршення фінансового стану. Коефіцієнти оборотності можуть бути розраховані як для загального обсягу оборотних коштів, так і для окремих їх елементів (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість). Прискорення оборотності дає змогу ефективніше використовувати оборотні активи, знижуючи потребу в них, що веде до економії ресурсів, збільшення обсягів виробництва та покращення фінансових показників. Це дозволяє звільнити частину оборотних коштів для інших виробничих потреб або підтримувати на рахунках, що зміцнює фінансову стійкість підприємства [29, 42, 46].

Для аналізу оборотного капіталу компанії, окрім вивчення його складових, використовується показник чистого оборотного капіталу (ЧОК) або власного оборотного капіталу (ВОК). Він відображає суму оборотних коштів, профінансованих за рахунок постійного або власного капіталу. Динамічний аналіз цього показника протягом кількох років дозволяє оцінити стабільність фінансового забезпечення підприємства, а його позитивне значення засвідчує наявність у підприємства достатнього обсягу оборотних коштів для здійснення діяльності [29].

На підставі обробки фахової літератури і різних підходів до методики аналізу оборотних коштів та оборотного капіталу підприємства пропонуємо здійснювати аналіз у кваліфікаційній роботі за такими етапами (табл. 1. 8).

Таблиця 1.8

Етапи аналізу оборотних коштів та оборотного капіталу підприємства

Етапи аналізу	Зміст етапу аналізу
1	2
<i>1. Аналіз динаміки змін</i>	Провести горизонтальний аналіз, порівнюючи оборотні активи за кілька періодів, щоб оцінити темпи їх зростання або зменшення. Визначити причини змін у складі оборотних активів (збільшення запасів, проблеми з інкасацією дебіторської заборгованості тощо).

1	2
2. Оцінка структури оборотних активів	Визначити частку кожного елемента оборотних активів (грошові кошти, запаси, дебіторська заборгованість тощо) в їх загальному обсязі. Встановити, чи збалансована структура активів з точки зору ліквідності та оборотності.
3 Оцінка ефективності управління оборотними активами	Проаналізувати коефіцієнти оборотності запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів. Виявити проблемні зони, пов'язані з повільною оборотністю активів.
4. Оцінка впливу оборотних активів на ліквідність та фінансову стійкість підприємства	Оцінити здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Проаналізувати коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності для визначення достатності оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Визначити, як оборотні активи впливають на фінансовий стан підприємства та його здатність підтримувати платоспроможність і ліквідність.
Виявлення фінансових ризиків	Оцінити, чи існують ризики, пов'язані з низькою ліквідністю активів або повільною оборотністю. Запропонувати шляхи зниження цих ризиків шляхом оптимізації структури оборотних активів або покращення їх оборотності.

Джерело: розроблено автором

Наведена методика аналізу дозволяє врахувати всі етапи аналізу як оборотного капіталу, з урахуванням особливостей його розрахунку та сутності, так і складових оборотних коштів з метою підвищення ефективності їх використання.

Висновки до розділу 1

Оборотні активи та оборотний капітал — це два важливі фінансові терміни, які часто використовуються при аналізі операційної діяльності підприємства, проте мають різні значення. Оборотні активи складаються з активів, які підприємство використовує для підтримки своєї повсякденної діяльності та які можна конвертувати в грошові кошти протягом одного операційного циклу або року. Основні складові оборотних активів — це грошові кошти, товарно-матеріальні запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові інвестиції. Оборотний капітал — це частина капіталу

підприємства, що постійно використовується у виробничо-господарській діяльності для забезпечення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Оборотний капітал, або, інакше, чистий оборотний капітал, це розрахунковий показник, що визначається як різниця між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями підприємства. Він відображає ту частину оборотних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування (власного капіталу або довгострокових позик) і не використовується для покриття короткострокових зобов'язань.

Оборотний капітал безпосередньо залежить від оборотних активів і короткострокових зобов'язань. Чим більші оборотні активи порівняно з короткостроковими зобов'язаннями, тим вищий рівень оборотного капіталу, що є ознакою фінансової стабільності підприємства. Якщо короткострокові зобов'язання перевищують оборотні активи, підприємство може стикнутися з дефіцитом ліквідності. Для цілей управління оборотним капіталом рівень оборотних активів поділяють на постійну та сезонну частини (складові).

Вибір політики управління оборотним капіталом залежить від багатьох факторів, таких як галузь, в якій працює підприємство, його фінансові можливості, ризики та стратегічні цілі. Консервативна політика підходить для підприємств із низьким рівнем ризику, тоді як агресивна — для тих, хто прагне максимізувати прибутки, але готовий прийняти вищі ризики. Помірна політика є оптимальною для більшості підприємств, оскільки забезпечує баланс між ризиками і прибутковістю.

Аналіз оборотного капіталу та аналіз оборотних активів підприємства мають спільну мету – оцінку ефективності використання короткострокових ресурсів, але вони відрізняються за обсягом аналізованих елементів і підходами до оцінки фінансового стану підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»)

2.1. Аналіз стану ГМК України в умовах війни

З початку військових дій Україна зазнала втрати двох ключових металургійних підприємств у Маріуполі, які забезпечували близько 40% виробництва сталі в країні. Решта металургійних заводів були змушені скоротити виробничі потужності на 50% і більше. Виробництво залізорудного концентрату на даний момент майже повністю зупинене. Крім того, відключення електроенергії призвели до неможливості повноцінної роботи підземних шахт. За підсумками 11 місяців 2022 року спостерігалось значне скорочення обсягів виробництва металургійної продукції: виплавка чавуну знизилася на 68,4%, сталі – на 68,6%, прокату – на 70,1% [36].

Наведена динаміка (рис.2.1) демонструє падіння обсягів виробництва продукції у промисловості за перше півріччя 2022-2024 років. Глибина просідання виробництва промислової продукції склала майже 32% у 2022 році, скоротилася до майже 3% у 2023 році та вже протягом другого півріччя 2023 року вітчизняним виробникам вдалося повернути втрачені позиції на 8%, але від низької порівняльної бази [40].

Військові дії вплинули не лише на виробничі процеси, а й на канали збуту, зокрема на експорт, який був ключовим вектором реалізації продукції гірничо-металургійного комплексу. За 11 місяців 2022 року експорт залізорудної продукції скоротився на 42,9% у річному вимірі, досягнувши 23,2 млн тон. При цьому до 95% обсягу залізорудного експорту спрямовувалося до країн Європейського Союзу. Поставки чавуну за аналогічний період зменшилися на 57,8% у річному вимірі (до 1,23 млн тон), тоді як обсяги експорту напівфабрикатів знизилася на 70,6% (до 1,82 млн

тон). У період січень–листопад 2022 року на зовнішні ринки було поставлено 1,6 млн тон плоского прокату, що на 70,9% менше у порівнянні з попереднім роком, та 0,6 млн тон довгомірного прокату (-66,7% р/р) [10, 15].

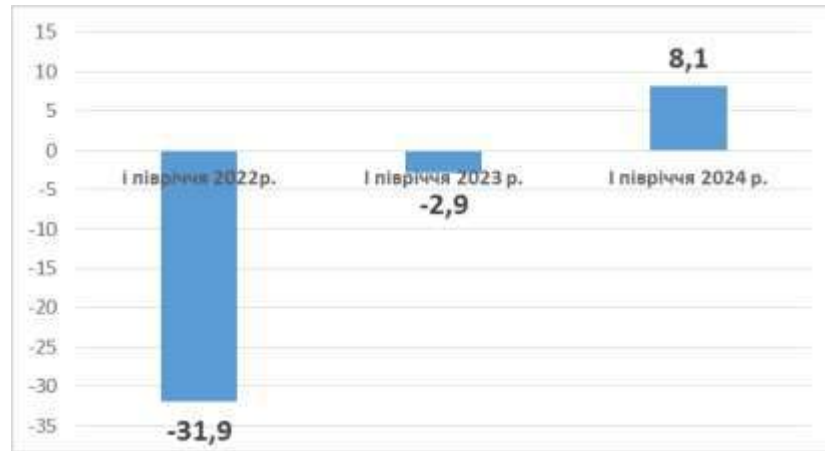


Рис.2.1. Динаміка промислового виробництва в Україні, %, р./р.

Джерело: [2]

Зменшення експорту металургійної продукції України негативно вплинуло на глобальні ланцюги постачання. До початку широкомасштабної агресії ЄС імпортував понад третину (34%) плит з України. Однак з початком воєнних дій ці поставки були припинені, що змусило європейські підприємства шукати нових постачальників. До повномасштабного вторгнення російської федерації через морські порти транспортувалося 60% обсягів залізної руди, а також 80% чавуну та сталевих продукції. Проте з початком військових дій українські морські порти були заблоковані російськими військами, що змусило перенаправити експортні потоки на залізничний транспорт. Станом на кінець 2022 року, 55% усієї експортованої металургійної продукції було відправлено до ЄС саме залізницею [36].

Блокада морських портів спричинила значні втрати для експортної діяльності металургійної галузі України, з щомісячними втратами, що досягали 420 млн доларів. Щомісяця в середньому країна не могла виробити та експортувати 1,3 млн тон залізної руди, 151 тис. тон чавуну, 192 тис. тон напівфабрикатів та 218 тис. тон готової металопродукції [15].

Варто зазначити, що експортний потенціал українського гірничо-металургійного комплексу значною мірою залежить від кон'юнктури світових та європейських ринків. У зв'язку з цим доцільним є аналіз тенденцій ринку в умовах військового конфлікту.

Станом на кінець 2023-го та початок 2024 року ситуація на європейському ринку характеризується низьким попитом та високим рівнем невизначеності. Галузь залишається вразливою після періоду стрімкого зростання цін на енергоносії та низки геополітичних потрясінь. Попит на сталь у Європі залишається слабким, що обумовлено сукупністю макроекономічних факторів, які стримують його зростання. До таких чинників належать геополітичні зміни та невизначеність, висока інфляція, жорстка монетарна політика, часткове зменшення бюджетної підтримки, а також все ще високі ціни на енергоносії та сировинні матеріали [32]/

Про динаміку виробництва та споживання металургійної продукції в ЄС можуть свідчити такі дані (рис.2.2).



Рис. 2.2. Динаміка споживання та виробництва сталі в Євросоюзі у 2019 -2023 роках, млн. т.

Джерело: [32]

Як бачимо, попит на світовому ринку залишається низьким, тому глобальні ціни на сталь і руду знижуються. Невизначеність ринкових

перспектив впливає на загальну динаміку споживання, яке балансує на межі спаду. У першому кварталі 2024 року споживання сталі в ЄС знизилося на 3,1% у порівнянні з попереднім кварталом, що свідчить про те, що значного зростання попиту можна очікувати не раніше 2025 року.

Втім, у 2024 році глобальна ситуація дещо покращилася, і гірничодобувний сектор України показав суттєве відновлення, яке розпочалося після відкриття морського коридору у вересні 2023 року. Це сприяло збереженню високих темпів виробництва та експорту. Так, за січень-липень поточного року експорт залізної руди з України зріс у 2,1 рази порівняно з аналогічним періодом 2023 року, досягнувши 20,8 млн тон [31].

Проте негативним чинником є зниження цін на залізну руду, яке триває з середини травня. За цей період ціни впали більш ніж на 20 доларів за тону, а з початку року – на 27%, досягнувши рівня 101,2 долара за тону, що нижче важливої психологічної межі у 100 доларів за тону (рис. 2.3). Також спостерігається зниження цін і на металургійну продукцію, зокрема чавун (рис.2.4) [14].

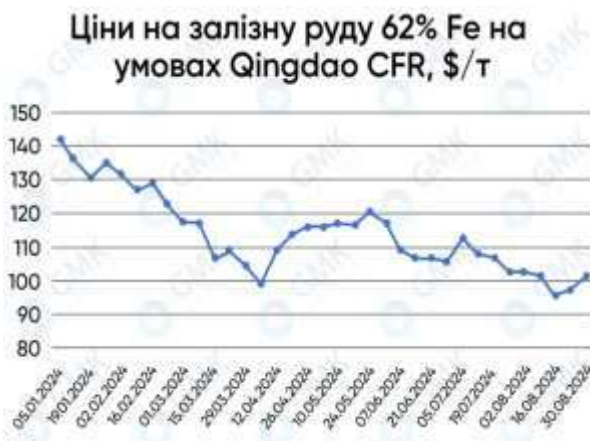


Рис. 2.3. Динаміка цін на залізну руду протягом 2024 року, дол/т

Джерело: [14]



Рис. 2.4. Динаміка цін на чавун протягом 2024 року, дол/т

Через блокаду портів найбільші втрати понесли експортери, оскільки були закриті основні шляхи постачання продукції. Це підтверджується тим, що у 2022 році експорт гірничо-металургійної продукції скоротився на 61,7%

порівняно з 2021 роком. У 2023 році відбулося подальше зниження експорту на 37,6% у річному вимірі, хоча на таку динаміку суттєво вплинула наявність двох довоєнних місяців у 2022 році [26].

У фізичному вираженні за перший квартал 2024 року місячні обсяги експорту залізної руди майже досягли рівня, що спостерігався до війни. Зростання експортних показників сприяє збереженню виробничих потужностей у робочому стані, забезпеченню виплати заробітної плати працівникам, а також сплаті податків до державного та місцевих бюджетів. На макроекономічному рівні збільшення експорту відіграє важливу роль у підтримці курсу гривні, що є особливо критичним в умовах обмежених фінансових ресурсів з боку міжнародних партнерів (рис.2.5) [10].



Рис. 2.5. Динаміка експорту залізної руди з України, млн т

Джерело: [10]

У першому півріччі 2024 року українські компанії збільшили обсяги експорту гірничо-металургійної продукції за багатьма позиціями (рис. 2.6). Однак ціни на більшість товарів цього сегмента вже знизилися і продовжують падати. Додаткову невизначеність та негативні очікування створює нестабільність на європейському ринку сталі. Лише через падіння цін українські експортери гірничо-металургійної продукції ризикують втратити сотні мільйонів доларів експортних надходжень [14].

Загальні тенденції останніх місяців та більшість прогнозів на найближче майбутнє свідчать про те, що майже всі ключові позиції українського гірничо-металургійного експорту до кінця поточного року зазнаватимуть зниження цін.

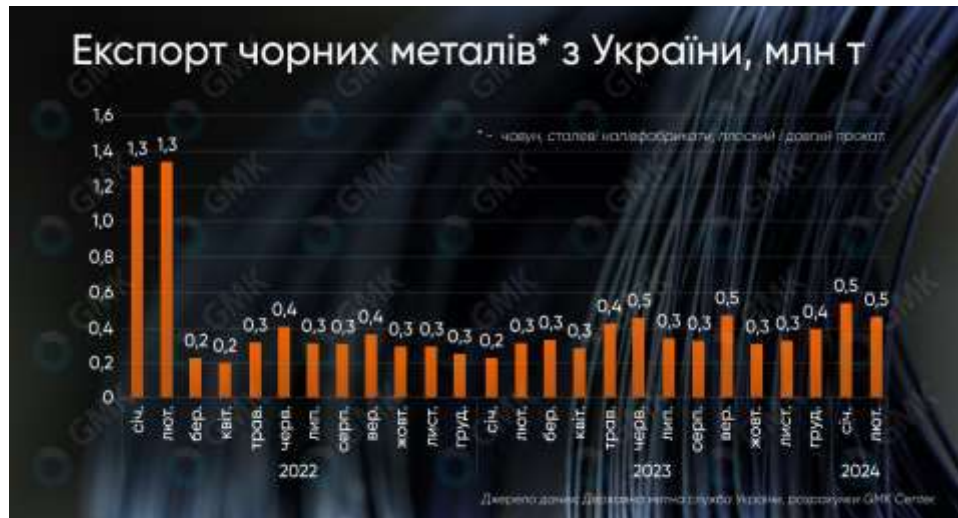


Рис.2.6. Експорт чорних металів з України протягом 2022-2024 років, млн т

Джерело: [10]

За оцінками GMK Center, Україна може втратити 16% експорту чавуну (200 тис. тон), 13% експорту сталевих напівфабрикатів (150 тис. тон), 8% експорту плоского прокату (100 тис. тон) та 14% експорту сортового прокату (50 тис. тон). Йдеться про постачання на відносно віддалені ринки, і в разі подальшого зниження цін на продукцію найбільший удар буде по конкурентоспроможності українських виробників. Через війну витрати на логістику для українських підприємств суттєво вищі, ніж у їхніх закордонних конкурентів, і на цьому тлі подальше падіння цін може зробити експорт з України економічно не вигідним [14].

Таким чином, можна узагальнити аналітичні прогнози і виділити виклики, з яким стикається вітчизняний ГМК.

1) *Кон'юнктура ринку.* Українські гірничо-металургійні підприємства стикаються зі складними умовами на зовнішніх ринках. Зокрема, з початку року ціни на залізну руду знизилися на 30%, у той час як логістичні витрати

залишаються високими — щонайменше вдвічі вищими за довоєнні рівні. Якщо у 2022-2023 роках головним викликом було організувати транспортування продукції за кордон, то наразі постає питання економічної доцільності експорту.

2) *Валютне регулювання.* Існуючі валютні обмеження заважають нормальній господарській діяльності. З початку війни НБУ заборонив банкам проводити валютні перекази за кордон за дорученням клієнтів, за винятком операцій на основі певних дозволів НБУ. Це створює додаткові труднощі для економіки, оскільки вартість виробництва в Україні, виражена в доларах США, зростає швидше, ніж у інших країнах, що тисне на конкурентоспроможність вітчизняних виробників.

3) *Проблеми з відшкодуванням ПДВ.* Ще однією значною проблемою для українських експортерів гірничо-металургійної продукції є затримки або блокування відшкодування ПДВ, що набуло критичного характеру. Основні труднощі включають: а) блокування податкових накладних. Податкова служба блокує податкові накладні, що призводить до втрати обігових коштів і ускладнює фінансове планування підприємств; б) затримки або відмова у відшкодуванні ПДВ. Це пов'язано як з блокуванням податкових накладних, так і з неможливістю контрагентів простежити ланцюжок закупівель.

4) *Пошук рівноваги.* Існують фактори, на які вплинути неможливо, такі як ринкова кон'юнктура або ціни на енергоносії. Однак перешкоди, пов'язані з внутрішнім регулюванням, можуть бути усунені, оскільки ці питання належать до компетенції державних органів. Усунення регуляторних бар'єрів дозволить експортерам продовжувати працювати та підтримувати економіку України.

Зважаючи на затяжний характер війни, для України критично важливо зберегти реальний сектор економіки, який не тільки підтримає економіку сьогодні, а й стане основою для повоєнного відновлення. Держава має знайти баланс між рішеннями, спрямованими на короткострокове виживання, і стратегіями для довгострокового розвитку.

2.2. Характеристика ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та його основних фінансово-економічних показників

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (далі - АМКР) є гірничо-металургійним підприємством, який має повний металургійний цикл. До його складу входять: коксохімічне виробництво, гірничо-збагачувальне виробництво, шахтоуправління з підземного видобутку руди та металургійне виробництво, яке в свою чергу складається з аглодоменного, сталеплавильного і прокатного переділів, а також допоміжні виробництва та підрозділи. АМКР входить до складу міжнародної корпорації АрселорМіттал [1].

Асортимент продукції АМКР охоплює заготовки, арматуру та катанку, легкі профілі (кутники) і товарні злитки (круглі, квадратні та смужки). Продукція продається в низку галузей промисловості, зокрема металовироби, металеві конструкції тощо. АМКР також має власні шахти з видобутку залізної руди, що розташовані у м. Кривий Ріг, Україна. АМКР має також збагачувальну фабрику, а також два кар'єри і один підземний рудник. Залізна руда переробляються на концентрат та агломерат і постачається переважно на металургійний завод АМКР, частина концентрату відправляється у Східну Європу [19].

Аналіз обсягів та структури виробництва основної продукції ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2022 роки (табл.2.1) показує, що переважну частку у складі виробленої продукції протягом 2021-2022 років займає концентрат з часткою у майже 17% у 2021 році та майже 36,6% у 2022 році. У 2021 році чільне місце посідав видобуток залізної руди на власних кар'єрах. Залізородний концентрат є сировиною для виробництва чавуну, так само як і агломерат, частка якого складає майже 23% у 2022 році. Частка металургійної продукції у 2021 році складала у сукупності 23%, а у наступному році – майже 32%, водночас видобуток руди у 2022 році припинився внаслідок війни.

Таблиця 2.1

Аналіз структури виробництва продукції ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2022 роки, млн тон

Вид продукції	2021 рік		2022 рік		Відхилення		Темп росту, %
	млн тон	%	млн тон	%	млн тон	%	
Видобуток руди	26,4	40,68	0	0,00	-26,4	-40,68	0,0
Кокс	2,9	4,47	1,1	8,94	-1,8	4,47	37,9
Концентрат	11,0	16,95	4,5	36,59	-6,5	19,64	40,9
Агломерат	9,7	14,95	2,8	22,76	-6,9	7,82	28,9
Чавун	5,3	8,17	1,6	13,01	-3,7	4,84	30,2
Сталь	4,9	7,55	1,2	9,76	-3,7	2,21	24,5
Прокат	4,7	7,24	1,1	8,94	-3,6	1,70	23,4
Всього	64,9	100	12,3	100	-52,6	-	19,0

Джерело: складено автором за даними звіту про управління [18, 19]

Війна негативно вплинула на діяльність підприємства. Так, з початком повномасштабного військового вторгнення росії АМКР призупинив діяльність металургійного виробництва, але вже починаючи з квітня 2022 року підприємство почало відновлювати свою операційну діяльність і вже на кінець 2022 року досягло 25% від довоєнного рівня виробництва та продажів. За інформацією підприємства більше 70% від довоєнного рівня продажу було отримано від реалізації продукції на експорт, але з початком війни порти були заблоковані і можливість постачати продукцію на експорт морськими шляхами стала недосяжною. Тому було прийнято рішення поставляти сталеву продукцію на внутрішній ринок, а чавун та залізородну продукцію поставляти на експорт залізницею. Наразі у 2023 році з'явилася можливість перевозити продукцію і морськими шляхами внаслідок часткового розблокування морських портів [15].

Щодо забезпечення АМКР сировиною та матеріалами можна відзначити, що значних перебоїв не було, оскільки більшість сировинних матеріалів отримувалася від українських компаній без значних логістичних проблем. Водночас протягом трьох місяців – від листопада 2022 року до майже лютого 2023 року АМКР стикнулася з обмеженнями у постачанні електроенергії, необхідної для виплавки сталі і чавуну, що стало наслідком обстрілів енергетичної інфраструктури України. Також війна негативно вплинула на

кадровий потенціал АМКР, оскільки майже 2,5 тис. працівників підприємства вступили до лав ЗСУ та територіальної оборони [1].

Компанія продовжувала нарощувати свою діяльність у 2023 році і після перезапуску працювали дві з трьох доменних печей. Після руйнування дамби Новокаховського водосховища, АМКР тимчасово призупинив виплавку сталі та виробництво прокату для зменшення витрати води. В результаті, підприємство зупинило доменну піч №6 раніше запланованого терміну на капітальний плановий ремонт, але продовжувала працювати доменна піч №8. Протягом 2023 року АМКР мала завантаження гірничодобувних об'єктів на 60% потужності та металургійних установок на 30%.

Ринки збуту продукції – внутрішній та продаж продукції на експорт у країни Європи, Північної Африки, Близького Сходу, Північної Америки, Південно-Східної Азії та Австралії. Крім того, до складу АМКР входить мережа експортних продажів, яка постачає повний асортимент металопродукції не тільки з Кривого Рогу, а й з інших заводів Групи АрселорМіттал клієнтам за межами їхніх відповідних внутрішніх ринків.

Для подальшої характеристики підприємства доцільно дослідити його фінансово-економічні показники, які характеризують як ефективність його діяльності, так і фінансовий стан. Джерело інформації для аналізу – засвідчена аудитором фінансова звітність підприємства за 2021-2022 роки, яка оприлюднена на його сайті [1], та звітність за 2023 рік, отримана із ресурсів компанії YouControl [35].

Порівняльний аналіз обсягів чистої виручки від реалізації продукції та собівартості продукції за п'ять років (рис.2.7) показав, що протягом 2019-2020 років (роки пандемії COVID-19) були складними для підприємства і у 2020 році АМКР мав незначне перевищення обсягів чистої виручки над обсягами собівартості, що дало змогу отримати валовий прибуток. Проте вже передвоєнний 2021 рік був досить успішним, підприємство наростило втрачені обсяги виробництва і реалізації, і обсяги чистої виручки підприємства суттєво зросли та значно перевищували обсяги собівартості.

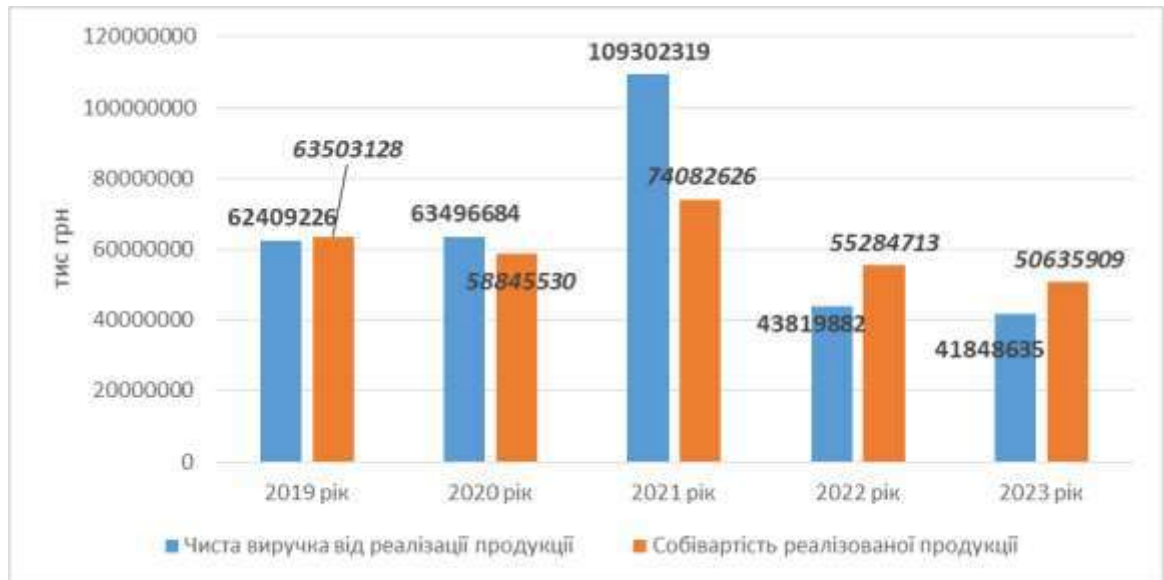


Рис.2.7. Динаміка основних фінансово-економічних показників ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019-2023 роки

Джерело: складено автором за даними звітності

За результатами цього року підприємство отримало прибутки і сподівалося на таку позитивну ситуацію і надалі, але військова агресія росії проти України у лютому 2022 року поклатала край таким планам. Можемо бачити, що обсяги реалізації продукції у 2022 році обвалилися майже вдвічі, а от витрати знизити підприємству не вдалося. Така сама ситуація спостерігається і у 2023 році, хоча у цьому році підприємство також реалізувало продукцію навіть у менших обсягах, ніж у попередньому 2022 році в силу причин, розглянутих вище.

Військові дії негативно вплинули на фінансові результати діяльності підприємства і АМКР отримав збитки у 2022-2023 роках (рис.2.8). Слід зазначити, що і у двох попередніх перед війною роках, підприємство отримувало позитивні фінансові результати і у досить значних обсягах у 2021 році. Це позитивно вплинуло на його фінансово-економічні показники та фінансовий стан і дало змогу запланувати інвестиції та поповнити власні оборотні кошти.

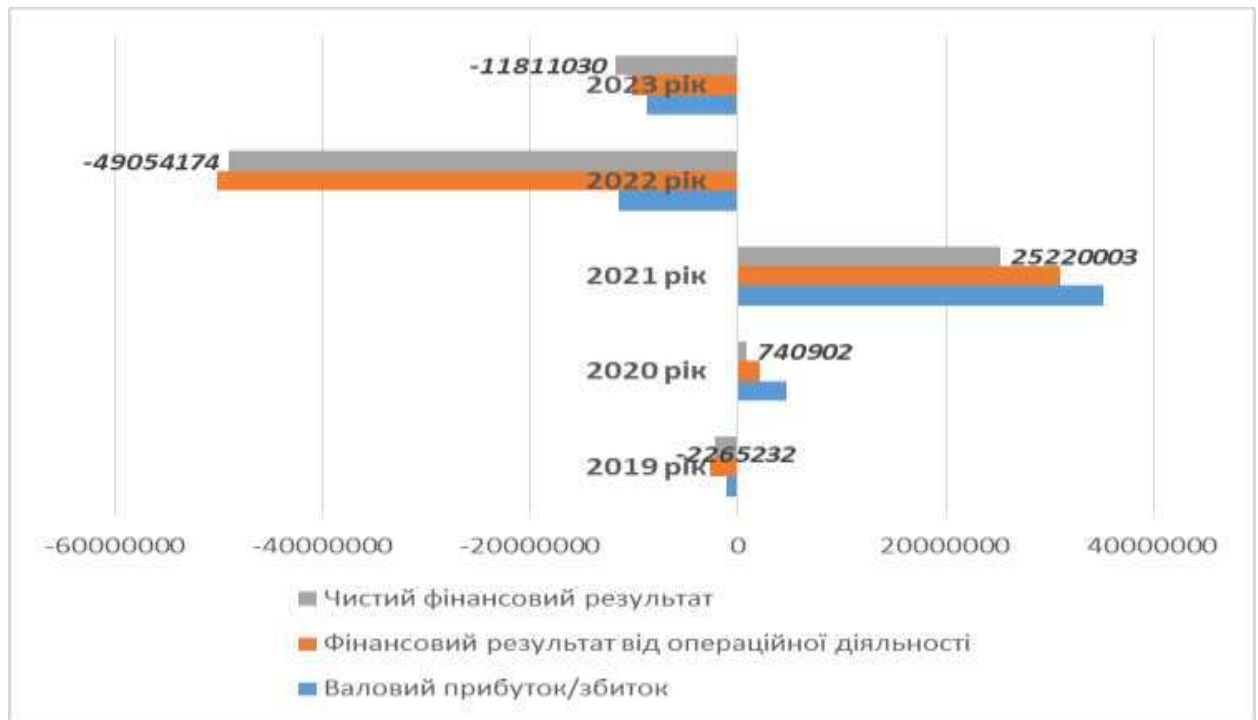


Рис. 2.8. Динаміка фінансових результатів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019-2023 роки

Джерело: складено автором за даними звітності

Більш детальний аналіз формування фінансових результатів АМКР (табл. 2.2) показав, що на отриманні негативні фінансові результати у воєнні роки вплинуло саме падіння обсягів виручки і неможливість відразу значно знизити витрати.

Таблиця 2.2

Аналіз формування фінансових результатів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп росту, %	
				2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6
Чиста виручка	109302319	43819882	41848635	40,1	95,5
Собівартість реалізованої продукції	74082626	55284713	50635909	74,6	91,6
Валовий прибуток/збиток	35219693	(11464831)	(8787274)	32,6	76,6
Інший операційний дохід	60062	30390	429 403	50,6	1413,0
Інші операційні витрати	608040	36968660	190 963	6080,0	0,5
Адміністративні витрати	3514526	1816676	1679688	51,7	92,5
Витрати на збут	35219693	43192	33 255	0,1	77,0
Фінансовий результат від операційної діяльності	31047537	(50262969)	(10261777)	161,9	20,4

1	2	3	4	5	6
Фінансові витрати	549025	1162887	1508095	211,8	129,7
Фінансові доходи	195141	25149	48123	12,9	191,4
Інші витрати	0	0	36169884		
Фінансовий результат до оподаткування	30693653	(51400707)	(11721749)	167,5	22,8
Витрати по податках	5473650	2346533	(89281)	42,9	-3,8
Чистий фінансовий результат	25220003	(49054174)	(11811030)	-194,5	24,1

Джерело: складено автором за даними звітності

У 2022 році підприємству вдалося суттєво зменшити адміністративні витрати у порівнянні з 2021 роком, а у 2023 році величина адміністративних витрат знизилася ще більше, хоча не так сильно у порівнянні з обсягами собівартості. Також радикально впали витрати на збут, що пов'язано із зміною логістики і скороченням перевезень. У сукупності операційні витрати потягнули за собою подальше зростання збитків протягом 2022-2023 років. Зростаючі фінансові витрати також призвели до подальшого зростання збитків і від всієї звичайної діяльності підприємство отримало значні обсяги чистих збитків.

Як позитивна, так і негативна економічна діяльність впливає як на обсяги майна та джерел фінансування підприємства, так і на показники його фінансового стану. Про динаміку майна підприємства протягом досліджуваних років засвідчують такі дані (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Статті	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Темп росту, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Необоротні активи	58303785	60187811	22979582	25330277	103,2	38,2	110,2
Оборотні активи	30045798	45443233	29657892	21701441	151,2	65,3	73,2
Баланс	88349556	105631044	52637474	47031718	119,6	49,8	89,4

Джерело: складено автором за даними звітності

Аналіз розрахованих показників показує, що протягом успішного і мирного 2021 року майно підприємство зросло на 19,6%, а от у воєнному 2022 році майно зменшилося майже на 50% у порівнянні з попереднім роком, та вже у 2023 році зменшилося ще більше і склало лише 90% від 2022 року та лише 45% від обсягів активів на кінець 2021 року. Ця ситуація може бути проілюстрована діаграмою (рис.2.9).

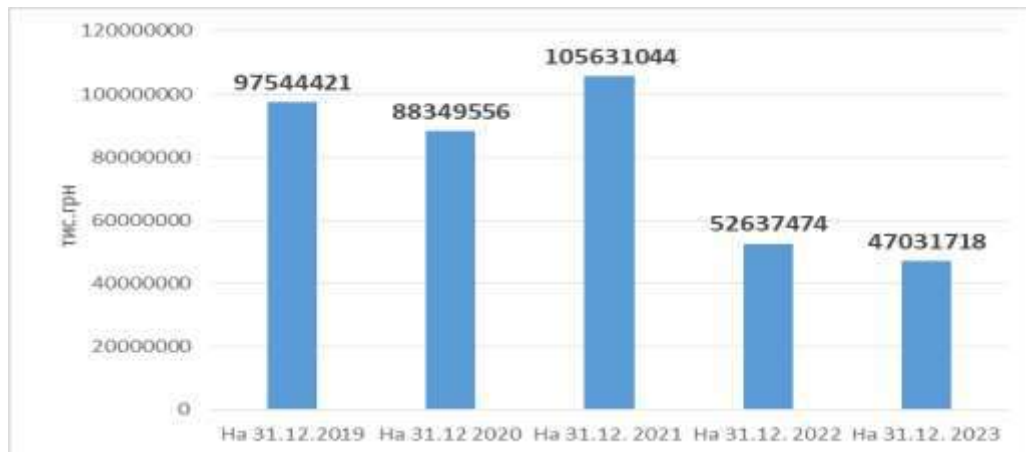


Рис. 2.9. Динаміка сукупних активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019-2023 роки, тис грн

Джерело: складено автором за даними звітності

Аналіз структури майна підприємства протягом 2021-2023 років (рис.2.10) показав її мінливість. Так, у 2021 році необоротні активи стійко перевищували обсяги оборотних активів, що є об'єктивним з огляду на галузь та вид діяльності підприємства. А от на кінець 2022 року ситуація радикально змінилася і оборотні активи почали перевищувати необоротні. Насамперед, це пов'язане із зростанням майже у 3 рази обсягів дебіторської заборгованості. На кінець 2023 року ситуація виправилася і у структурі майна АМКР знову почали переважати необоротні активи. Причинами стало як зростання обсягів необоротних активів, так і зменшення обсягів дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. Крім того, спостерігаються зниження як обсягів необоротних, так оборотних активів.

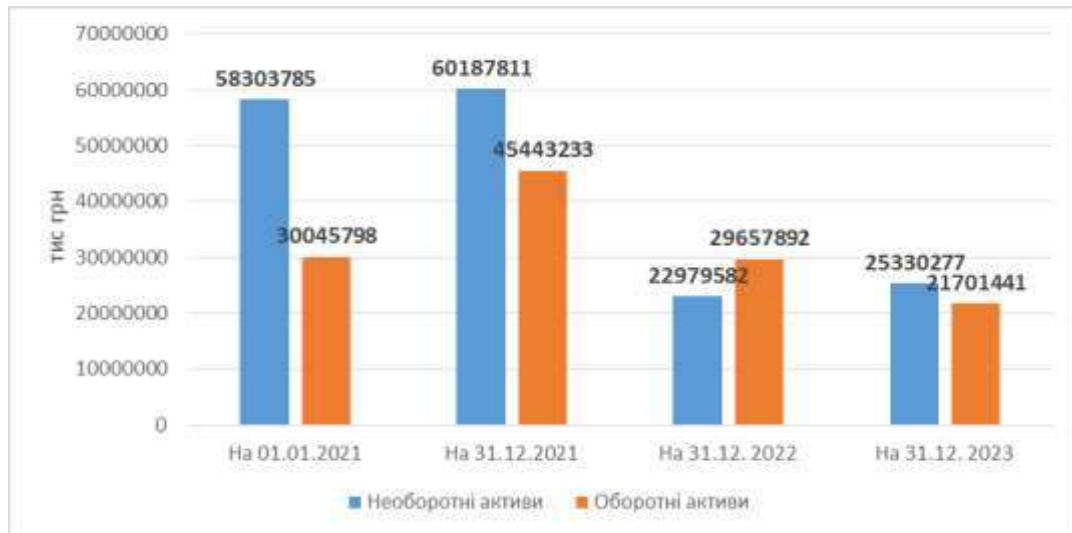


Рис. 2.10. Структура активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Джерело: складено автором за даними звітності

Аналіз змін в динаміці джерел фінансування активів підприємства (табл. 2.4) показав мінливу картину. Так, протягом 2021 року зростав і власний капітал підприємства завдяки отриманим прибутком (приріст 25,7%), так і короткострокові зобов'язання (приріст 21%) та тлі зменшення довгострокових зобов'язань підприємства.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки джерел фінансування активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Показники	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Темп росту, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Власний капітал	60879286	76544616	28197740	16016794	125,7	36,8	56,8
Довгостроковий позиковий капітал	9604586	7416800	6083622	6398562	77,2	82,0	105,2
Короткострокові зобов'язання	17865684	21669628	18356112	24616362	121,3	84,7	134,1
Баланс	88349556	105631044	52637474	47031718	119,6	49,8	89,4

Джерело: складено автором за даними звітності

Однак 2022 рік вніс свої корективи і всі статті джерел фінансування підприємства знизилися, але найбільшим було зниження власного капіталу, знову ж таки, за рахунок отримання підприємством збитків. У наступному році спостерігається зростання боргів підприємства, як довгострокових (приріст 5%), так і короткострокових (приріст 34%) на тлі зменшення власного капіталу. Причинами такої ситуації є отримання збитків підприємством, що потягнуло за собою необхідність пошуку інших джерел фінансування, зокрема і боргових.

Аналіз структури джерел фінансування підприємства (рис.2.11) показав, що у наслідок відзначених тенденцій протягом трьох років відбувся перерозподіл у складових сукупного капіталу підприємства.

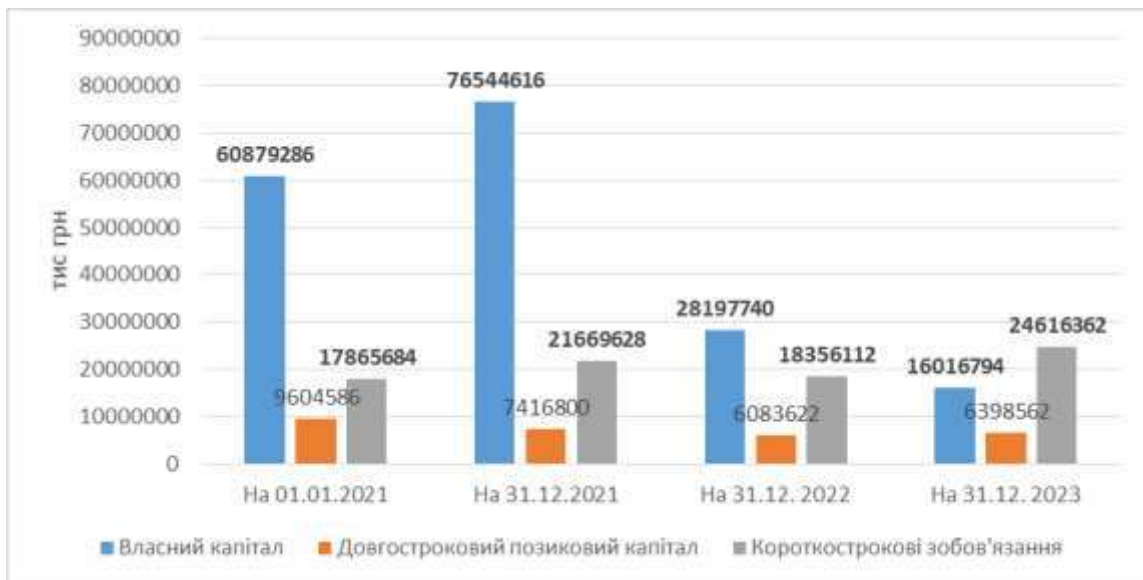


Рис. 2.11. Структура джерел фінансування майна ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Джерело: складено автором за даними звітності

Так, протягом 2021 року частка власного капіталу переважає частку позикового капіталу. І така ж ситуація ще збереглася і у 2022 році, однак обсяги сукупного капіталу значно зменшилися. А вже на кінець 2023 року ситуація змінилася і борг став переважати власні джерела фінансування, особливо значно зросли обсяги поточних боргів. Такі тенденції у складових

активів та джерел фінансування підприємства безпосередньо вплинули на показники його фінансового стану.

Аналіз розрахованих показників ліквідності (табл. 2.5) показав зниження рівня показників платоспроможності підприємства за часи війни.

Таблиця 2.5

**Аналіз показників ліквідності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за
2021-2023 роки, тис грн**

Показники	На 01.01. 2021	На 31.12. 2021	На 31.12. 2022	На 31.12. 2023	Відхилення		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Грошові кошти та їх еквіваленти	867691	1375247	954467	523938	507556	-420780	-430529
Дебіторська заборгованість	21739980	29367502	14536627	10335311	7627522	-14830875	-4201316
Оборотні активи	30045798	45443233	29657892	21701441	15397435	-15785341	-7956451
Поточні зобов'язання	17865684	21889735	18423468	24616362	4024051	-3466267	6192894
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,06	0,05	0,02	0,01	-0,01	-0,03
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,27	1,40	0,84	0,44	0,13	-0,56	-0,4
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,68	2,08	1,61	0,88	0,4	-0,47	-0,73

Джерело: складено автором за даними звітності

Так, протягом 2021 року рівень показника загальної ліквідності вкладався у нормативні межі і свідчив про нормальну платоспроможність АМКР. Проте звертає на себе увагу занадто високий рівень швидкої ліквідності – майже вдвічі більше, ніж норматив – що пов'язано із великими обсягами дебіторської заборгованості. У воєнні роки рівень показників ліквідності знизився і на кінець 2023 року рівень коефіцієнта швидкої ліквідності опустився нижче нормативних значень: лише 44% від всіх

поточних боргів підприємство може погасити за рахунок наявних грошей та інкасованої дебіторської заборгованості. Протягом всіх років аналізу коефіцієнт абсолютної ліквідності був значно нижче нормативу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що до війни АМКР був досить успішним і платоспроможним підприємством, але війна спричинила «обвал» показників і підприємство стало недостатньо ліквідним і платоспроможним.

Ситуація може бути проілюстрована діаграмою (рис.2.12).



Рис. 2.12. Динаміка показника загальної ліквідності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки

Джерело: складено автором за даними звітності

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства (табл. 2.6) встановив, що підприємство стійко втрачає свою фінансову стійкість. Так, рівень показника автономії дещо збільшився на кінець 2021 року – з 69% до 72%, але вже на кінець 2022 року він знизився до 54% і впав до 34% на кінець 2023 року. Відповідно, відбувалося зростання залежності підприємства від позикових коштів. Так, на початок 2021 року на кожен гривню власних коштів припадало менше гривні позикових коштів, але вже на кінець 2023 року на кожен гривню власних коштів припадає вже 94 коп позикових коштів. Це означає, що АМКР не має можливість платити по боргах як довгострокових, так і короткострокових, і втягується у залежність від позикових коштів.

Таблиця 2.6

**Аналіз показників фінансової стійкості (структури капіталу) ПАТ
«АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн**

Показники	На 01.01.	На 31.12.	На 31.12.	На 31.12.	Відхилення		
	2021	2021	2022	2023	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Власний капітал	60879286	76544616	28197740	16016794	15665330	-48346876	-12180946
Позиковий капітал	27470270	29086428	24439734	31014924	1616158	-4646694	6575190
Сукупний капітал	88349556	105631044	52637474	47031718	17281488	-52993570	-5605756
Коефіцієнт автономії	0,69	0,72	0,54	0,34	0,03	-0,18	-0,2
Коефіцієнт заборгованості	0,31	0,28	0,46	0,66	-0,03	0,18	0,2
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,45	0,38	0,87	1,94	-0,07	0,49	1,07

Джерело: складено автором за даними звітності

Ситуація з фінансовою стійкістю підприємства ілюструє наступна діаграма (рис.2. 13).



Рис. 2.13. Динаміка показника автономії ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки

Джерело: складено автором за даними звітності

Таким чином, можемо зробити висновок, що війна негативно вплинула на фінансовий стан підприємства, що було зумовлено падінням обсягів виручки, високими витратами та отриманими збитками.

Розрахунок основних показників рентабельності, а, точніше, збитковості для підприємства (табл. 2.7) встановив, що підприємство мало високий рівень прибутковості у 2021 році, але і такий же високий рівень збитковості у 2022-2023 роках.

Таблиця 2.7

**Аналіз показників рентабельності (збитковості) ПАТ
«АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн**

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
				2022-2021	2023-2022
Прибуток від операційної діяльності	31047537	(50262969)	(10261777)	-81310506	40001192
Чистий прибуток	25220003	(49054174)	(11811030)	-74274177	37243144
Середньорічна вартість активів	96990300	79134259	49834596	-17856041	-29299663
Середньорічна вартість власного капіталу	68711951	52371178	22107267	-16340773	-30263911
Чиста виручка	109302319	43819882	41848635	-65482437	-1971247
Рентабельність активів за операційним прибутком, %	32,0	-63,5	-20,6	-95,5	42,9
Рентабельність активів за чистим прибутком, %	26,0	-62,0	-23,7	-88	38,3
Рентабельність власного капітал, %	36,7	-93,7	-53,4	-130,4	40,3
Рентабельність продажу (норма прибутку), %	23,1	-111,9	-28,2	-135	83,7

Джерело: складено автором за даними звітності

Таким чином, війна спричинила суттєве зниження ефективності діяльності підприємства та негативно вплинула на його фінансовий стан. Але АМКР докладає всіх можливих зусиль, щоб відновити виробництво і продаж продукції і втриматися «на плову».

2.3. Аналіз оборотного капіталу підприємства

Мета аналізу – визначити проблеми в управлінні оборотним капіталом підприємства для розробки подальших управлінських рішень. Аналіз буде проведено за методикою, визначеною у п.1.3 кваліфікаційної роботи. Джерело інформації для аналізу – фінансова звітність підприємства за 2021 - 2023 роки (дод. А-Б).

Згідно першого етапу методики аналізу розрахуємо величину показника оборотного капіталу, який оцінюється на підставі показників чистих та власних оборотних коштів підприємства (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз показників оборотного капіталу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Показники	На 01.01. 2021	На 31.12. 2021	На 31.12. 2022	На 31.12. 2023	Відхилення		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Оборотні активи	30045798	45443233	29657892	21701441	15397435	-15785341	-7956451
Поточні зобов'язання	17865684	21889735	18423468	24616362	4024051	-3466267	6192894
Довгостроков і зобов'язання	9604586	7416800	6083622	6398562	-2187786	-1333178	314940
Чисті оборотні кошти	12180114	23553498	11234424	-2914921	11373384	-12319074	-14149345
Власні оборотні кошти	2575528	16136698	5150802	-9313483	13561170	-10985896	-14464285

Джерело: складено автором за даними звітності

Розрахунки показують, що протягом 2021-2022 років АМКР має позитивне значення показників як чистих, так і власних оборотних коштів, що свідчить про наявність робочого капіталу підприємства та його можливість здійснювати власну операційну діяльність за рахунок власних оборотних коштів. Це є досить позитивним сигналом і засвідчує достатній рівень фінансової стійкості та операційної гнучкості підприємства перед війною та в перший рік війни. Однак вже на кінець 2023 року ситуація

погіршилася і підприємство вже мало від’ємне значення робочого капіталу. Це означає, що підприємство стає залежним від боргових коштів, про що вже писалося раніше, і вже не може бути досить гнучким у здійсненні своєї операційної діяльності. На такий розмір показників власних і чистих оборотних коштів вплинуло два чинники – зменшення величини оборотних активів та збільшення величини позикового капіталу в частині довгострокових та короткострокових позикових коштів. Ситуація в динаміці проілюстрована рисунком (рис.2.14).

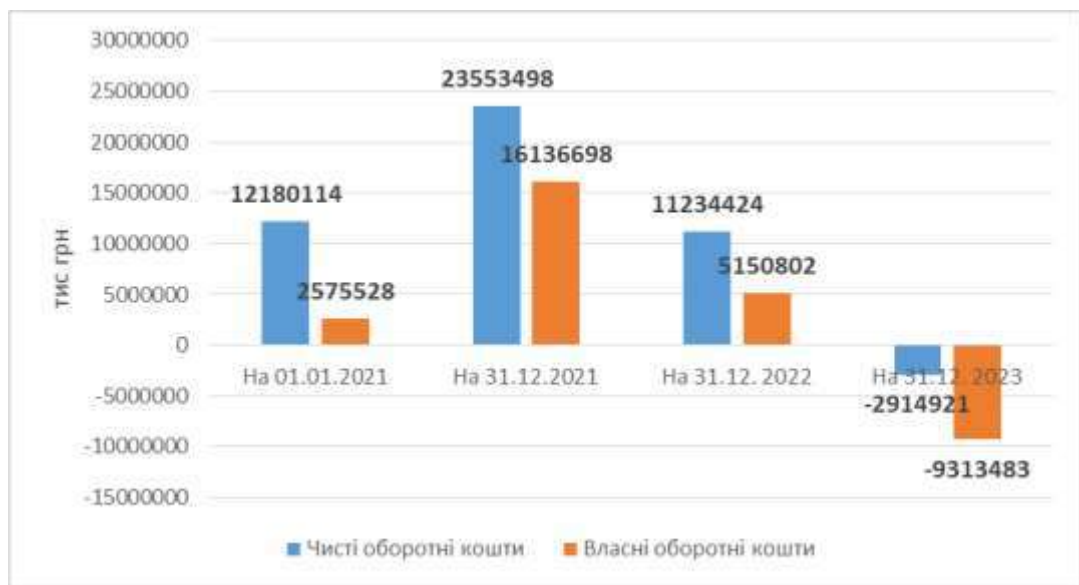


Рис. 2.14. Динаміка показників оборотного капіталу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Джерело: складено автором за даними звітності

Саме тому згідно наступного етапу аналізу потрібно проаналізувати більш детально складові оборотних активів та поточних зобов'язань підприємства за досліджуваний період.

Так, аналіз змін в складових оборотних активів в динаміці 2021-2023 років (табл. 2.9) встановив, що протягом 2021 року загальна величина оборотних активів АМКР збільшилася на 51%, а от вже у наступному 2022 роковому році спостерігається зменшення величини оборотних активів, які склали лише 65% від обсягів оборотних активів попереднього періоду. У 2023 році економічна ситуація на підприємстві почала погіршуватися і їх величина

склала лише 73% від попереднього періоду і майже на третину від величини сукупних оборотних коштів на початок 2021 року.

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки складових оборотних активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Показники	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Темп росту, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Запаси ТМЦ	7438127	14700484	14166798	10842192	197,6	96,4	76,5
Дебіторська заборгованість товарна	19702417	25422493	7292154	6071880	129,0	28,7	83,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками та авансами	1629403	3606316	6674019	3520660	221,3	185,1	52,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	306075	223566	241146	246524	73,0	107,9	102,2
Гроші та їх еквіваленти	867691	1375247	954467	523938	158,5	69,4	54,9
Інші оборотні активи	102085	115127	329308	496247	112,8	286,0	150,7
Оборотні активи, всього	30045798	45443233	29657892	21701441	151,2	65,3	73,2

Джерело: складено автором за даними звітності

Аналіз показує, що у 2021 році зростали всі складові оборотних активів, але найбільший темп приросту спостерігався в частині розрахунків підприємства за виданими авансами (приріст на 121%) та товарно-матеріальних запасів (приріст 97,6%). У 2022 році спостерігається інша картина – найбільше зросла величина інших оборотних активів (приріст 186%) та знову же, дебіторської заборгованості за виданими авансами (приріст 85%). А от обсяги товарної дебіторської заборгованості суттєво скоротилися і склали лише 29% від попереднього періоду. Це зумовлено вже описаними вище причинами, пов'язаними із скороченням обсягів продажу продукції через війну і порушення логістики. У 2023 році відбулося

скорочення всіх видів дебіторської заборгованості і запасів підприємства, проте зросла величина інших оборотних активів. Дебіторська заборгованість клієнтів перед підприємством зменшилася протягом 2023 року вже у менших темпах, порівняно з кінцем попереднього року, що обумовлено зростання обсягів виробництва і налагодженням логістики реалізації продукції на експорт.

Аналіз змін у структурі складових оборотних активів (табл. 2.10) встановив, що найбільшу питому вагу у складі оборотних активів протягом 2021- початку 2022 років займає сукупна дебіторська заборгованість з часткою у 70% на початок 2021 року і 64% на кінець 2021 року. Але вже на кінець 2022 року найбільшу частку у складі оборотних активів почали складати запаси ТМЦ. На кінець 2023 року частка запасів ТМЦ складає 50%, частка дебіторської заборгованості товарної складає 28%, а заборгованості за виданими авансами – 16%.

Таблиця 2.10

Аналіз структури оборотних активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, %

	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Відхилення, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Запаси ТМЦ	24,76	32,35	47,77	49,96	7,59	15,42	2,19
Дебіторська заборгованість товарна	65,57	55,94	24,59	27,98	-9,63	-31,36	3,39
Дебіторська заборгованість за розрахунками та авансами	5,42	7,94	22,50	16,22	2,51	14,57	-6,28
Інша поточна дебіторська заборгованість	1,02	0,49	0,81	1,14	-0,53	0,32	0,32
Гроші та їх еквіваленти	2,89	3,03	3,22	2,41	0,14	0,19	-0,80
Інші оборотні активи	0,34	0,25	1,11	2,29	-0,09	0,86	1,18
Оборотні активи, всього	100	100	100	100	-	-	-

Джерело: складено автором за даними звітності

Інша складова, що визначає величину робочого (оборотного) капіталу підприємства, це обсяг короткострокових зобов'язань підприємства. Аналіз змін в динаміці поточних зобов'язань АМКР (табл. 2.11) показав, що протягом 2021 року ця заборгованість зросла на 22,5%, насамперед, в частині товарної та іншої поточної кредиторської заборгованості.

Таблиця 2.11

Аналіз динаміки поточних зобов'язань ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Показники	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Темп росту, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Інші поточні забезпечення	8257	12356	8115	0	149,6	65,7	0,0
Торговельна та інші поточна кредиторська заборгованість	12210040	18560564	11024153	10 590 389	152,0	59,4	96,1
Поточні податкові зобов'язання	596609	527343	68286	181931	88,4	12,9	266,4
Інші поточні фінансові зобов'язання	4534976	2228306	6763381	7 450 981	49,1	303,5	110,2
Інші поточні нефінансові зобов'язання	515802	561166	559533	6393061	108,8	99,7	1142,6
Усього поточні зобов'язання	17865684	21889735	18423468	24616362	122,5	84,2	133,6

Джерело: складено автором за даними звітності

Водночас від початку війни у 2022 році поточні зобов'язання підприємства зменшилися до 84% від попереднього періоду, що відбулося за рахунок зменшення саме торговельної заборгованості перед постачальниками, хоча в цей рік інші поточні фінансові зобов'язання зросли більш ніж на 203%. У 2023 році сукупні поточні зобов'язання підприємства зросли на 33,6% за рахунок приросту за всіма статтями поточних боргів. Це обумовлено нестачею власних коштів для фінансування потреб операційної діяльності, що, в свою чергу, спричинено отриманням збитків.

Аналіз структури поточних зобов'язань підприємства (табл. 2.12) встановив, що у їх складі протягом всіх років аналізу переважала торговельна та інші поточна заборгованість, частка якої складала майже 85% на кінець 2021 року та 43% на кінець 2023 року.

Таблиця 2.12

**Аналіз структури поточних зобов'язань ПАТ «АрселорМіттал
Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, %**

Показники	На 01.01. 2021	На 31.12. 2021	На 31.12. 2022	На 31.12. 2023	Відхилення, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Інші поточні забезпечення	0,05	0,06	0,04	0,00	0,01	-0,01	-0,04
Торговельна та інші поточна кредиторська заборгованість	68,34	84,79	59,84	43,02	16,45	-24,95	-16,82
Поточні податкові зобов'язання	3,34	2,41	0,37	0,74	-0,93	-2,04	0,37
Інші поточні фінансові зобов'язання	25,38	10,18	36,71	30,27	-15,20	26,53	-6,44
Інші поточні нефінансові зобов'язання	2,89	2,56	3,04	25,97	-0,32	0,47	22,93
Усього поточні зобов'язання	100	100	100	100	-	-	-

Джерело: складено автором за даними звітності

Протягом років війни у підприємства зросла інша поточна фінансова заборгованість з майже 25% на початок 2021 року до 30% на кінець 2023 року. Таким чином, падіння обсягів оборотних активів, насамперед, в частині товарної дебіторської заборгованості, та зростання поточних зобов'язань в частині торговельної кредиторської заборгованості і спричинили зниження величини, а потім і від'ємне значення, показника чистих оборотних коштів.

Для подальшого деталізованого аналізу впливу чинників на величину оборотного капіталу доцільно проаналізувати зміни у складі товарно-матеріальних запасів та у якості дебіторської заборгованості підприємства.

Аналіз змін в динаміці ТМЗ підприємства (табл. 2.13) показав, що на фоні поліпшення ділової активності у 2021 році підприємство мало приріст

ТМЗ на майже 95%, що зумовлене, насамперед, зростанням обсягів виробничих запасів і сировини. У подальші воєнні роки підприємство почало менше виробляти продукції, що потягнуло за собою і зменшення потреби у виробничих запасах. Це призвело до зменшення їх темпів росту до 80% у 2022 році та 90% у 2023 році.

Таблиця 2.13

Аналіз динаміки товарно-матеріальних запасів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, тис грн

Показники	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Темп росту, %		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Виробничі запаси	3426006	7998966	6416427	5788371	233,5	80,2	90,2
Незавершене виробництво	2833168	4277458	6893670	3700672	151,0	161,2	53,7
Готова продукція	1178953	2218815	711622	1353149	188,2	32,1	190,1
Запаси, усього	7438127	14495239	14021719	10842192	194,9	96,7	77,3

Джерело: складено автором за даними звітності

Аналіз структури ТМЗ підприємства (табл. 2.14) показав, що у їх складі найбільшу питому вагу складають саме виробничі запаси, частка яких коливається від 46% до 55%.

Таблиця 2.14

Аналіз структури товарно-матеріальних запасів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки, %

Показники	На 01.01.2021	На 31.12.2021	На 31.12.2022	На 31.12.2023	Відхилення		
					2021 рік	2022 рік	2023 рік
Виробничі запаси	46,06	55,18	45,76	53,39	9,12	-9,42	7,63
Незавершене виробництво	38,09	29,51	49,16	34,13	-8,58	19,65	-15,03
Готова продукція	15,85	15,31	5,08	12,48	-0,54	-10,23	7,41
Запаси, усього	100	100	100	100	-	-	-

Джерело: складено автором за даними звітності

Друге місце за питомою вагою займає незавершене виробництво, що є нормальним з позиції технологічних процесів виробництва залізорудної та металургійної продукції.

Подальший аналіз передбачає визначення якості дебіторської заборгованості АМКР за досліджуваний період. Такий аналіз проведено за даними фінансової звітності, засвідченої аудитором, за 2021-2022 роки. Інформація за 2023 рік на сайті підприємства відсутня.

Аналіз встановив, що переважна частина (96%-99%) дебіторської заборгованості підприємства не є простроченою, що засвідчує її високу якість (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Аналіз якості дебіторської заборгованості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2022 роки, тис грн

Показники	На 1.01.2021	На 31.12. 2021	На 31.12. 2022	Темп росту, %	
				2021 рік	2022 рік
Не прострочена, тис грн	19111475	25801794	7248185	135,0	28,1
у % до всієї	99,81	99,77	96,00	-0,04*	-3,8*
Прострочена до 6 місяців	31754	2418	238784	7,6	9875,3
у % до всієї	0,17	0,01	3,16	-0,2*	3,2*
Прострочена більше 6 місяців	4906	58206	63564	1186,4	109,2
у % до всієї	0,03	0,23	0,84	0,20*	0,62*
Разом	19148135	25862418	7550563	135,1	29,2

*Визначено як відхилення

Джерело: складено автором за даними звітності

За даними підприємства середній кредитний період у 2021 році, встановлений для клієнтів компанії, становив 75 днів, а вже у 2022 році цей період зріс до 140 днів, що було зумовлено погіршенням розрахунково-платіжної дисципліни в цілому по економіці України внаслідок війни.

Аналіз дебіторської заборгованості АМКР в розрізі місцезнаходження клієнтів (рис. 2.15) встановив, що протягом 2021-2022 років продукція компанії відвантажувалася переважно на експорт, ніж на внутрішній ринок, що відповідним чином і визначило розподіл дебіторської заборгованості.

На кінець 2023 року сукупна дебіторська заборгованість як внутрішніх, так і іноземних покупців знизилася за обсягами, але пропорції збереглися.

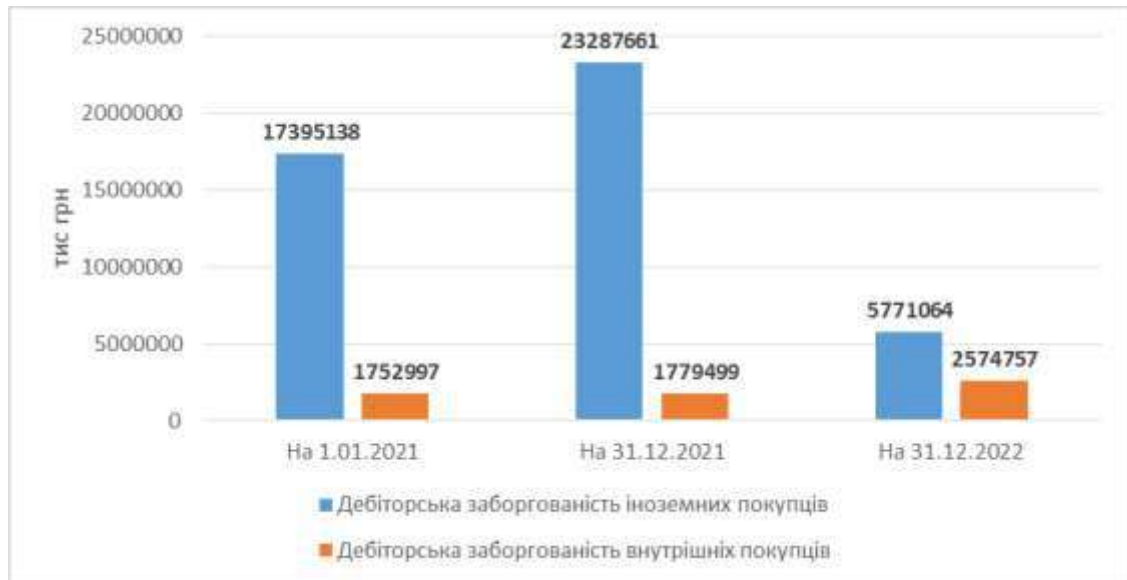


Рис.2. 15. Співвідношення дебіторської заборгованості іноземних та внутрішніх покупців ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2022 роки, тис грн

Джерело: складено автором за даними звітності

Таким чином, можна зробити висновок, що АМКР досить ефективно управляє дебіторською заборгованістю з огляду на умови економічної кризи, спричиненої війною.

Згідно наступного етапу аналізу оборотного капіталу підприємства передбачено порівняння обсягів товарної дебіторської та кредиторської заборгованості, що певним чином впливає на величину чистих оборотних коштів через їх найбільш питому частку. Для такого аналізу нами використано метод графічного аналізу (рис. 2.16), який дозволив наочно проілюструвати співвідношення у обсягах заборгованості протягом досліджуваного періоду. Рисунок показує, що протягом 2021 року обсяги товарної дебіторської заборгованості перевищували значно обсяги товарної кредиторської заборгованості, що в значній мірі визначало позитивне значення показника оборотного капіталу і свідчило про наявність у підприємства власних оборотних коштів. Проте у наступні воєнні роки ситуація змінилася і борги перед постачальниками товарів та послуг стали

переважати заборгованість клієнтів перед підприємством, що і призвело до негативних значень показників чистих та власних оборотних коштів.

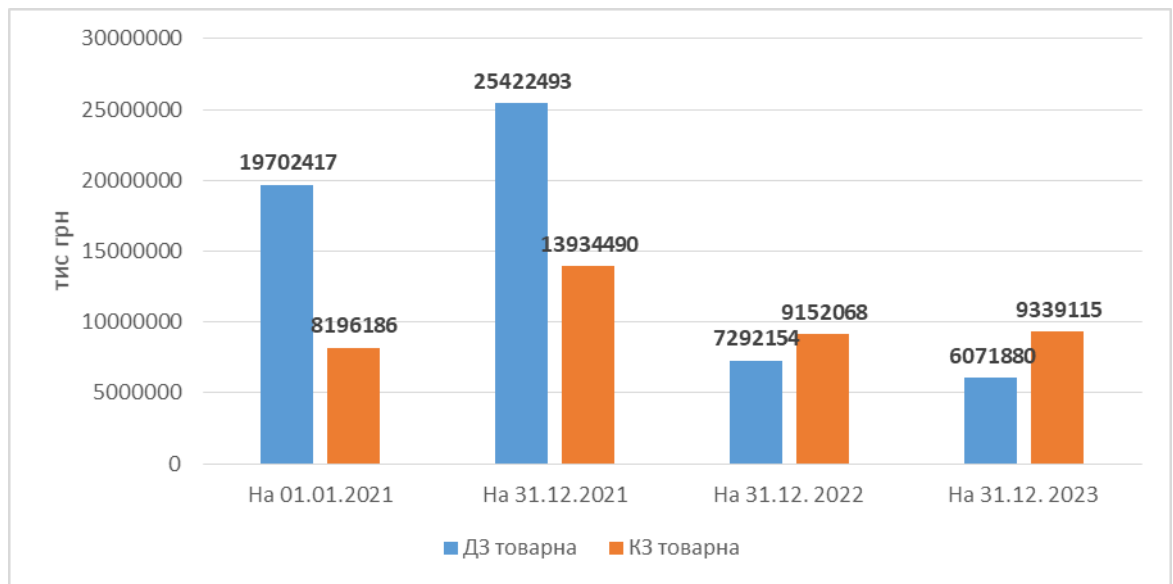


Рис. 2.16. Співвідношення товарної дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки

Джерело: складено автором за даними звітності

Згідно останнього етапу аналізу оборотного капіталу підприємства необхідно розрахувати показники оборотності оборотних активів підприємства як у сукупності, так і у розрізі окремих складових. Для цього розраховують показники швидкості оборотності активів та тривалості оборотності активів.

Проведений аналіз таких показників (табл. 2.16) виявив, що швидкість обороту оборотних активів підприємства уповільнюється протягом років війни і протягом 2023 року період обороту оборотних активів зріс майже вдвічі у порівнянні з тривалістю обороту їх у 2021 році – 224 дні проти 126 днів. Зазначимо, що оборотність всієї дебіторської заборгованості у 2022 році уповільнилася на 96 днів, а у 2023 році відбулося прискорення її оборотності на 76 днів, що обумовлено падінням обсягів реалізації продукції підприємства. Ті ж самі тенденції відмічаються і для періоду обороту товарної дебіторської заборгованості, тривалість обороту якої у 2022 році зріс на 61 день і склав 136 днів, а у 2023 році період обороту склав лише 58

днів. Тобто можемо говорити про прискорення оборотності дебіторської заборгованості, але, на жаль, з причин погіршення економічної ситуації на підприємстві. А от тривалість оборту ТМЗ зростала, що зумовлено необхідністю створення резервних запасів для підтримання виробництва за умов погіршення логістики.

Таблиця 2.16

**Аналіз показників оборотності оборотних активів ПАТ
«АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021-2023 роки**

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
				2022-2021	2023-2022
Оборотність оборотних активів, разів	2,90	1,17	1,63	-1,73	0,46
Оборотність оборотних активів, днів	126	313	224	187	-89
Оборотність дебіторської заборгованості загальної, разів	4,30	2,02	3,48	-2,28	1,46
Оборотність дебіторської заборгованості загальної, днів	85	181	105	96	-76
Оборотність дебіторської заборгованості товарної, разів	4,84	2,68	6,26	-2,17	3,58
Оборотність дебіторської заборгованості товарної, днів	75	136	58	61	-78
Оборотність ТМЗ, разів	9,97	3,07	3,37	-6,89	0,29
Оборотність ТМЗ, днів	37	119	108	82	-10

Джерело: складено автором за даними звітності

Таким чином, можемо говорити, що до війни ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» був на підйомі свого розвитку і його економічна ситуація та фінансовий стан значно поліпшилися, але війна негативно вплинула на всі показники його діяльності. Це відбилося і на управлінні оборотним капіталом.

Висновки до розділу 2

Аналіз встановив, що війна негативно вплинула на діяльність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Так, з початком повномасштабного військового вторгнення росії АМКР призупинив діяльність металургійного виробництва, але вже починаючи з квітня 2022 року підприємство почало відновлювати свою операційну діяльність і вже на кінець 2022 року досягло 25% від довоєнного рівня виробництва та продажів. Більше 70% від довоєнного рівня продажу було отримано від реалізації продукції на експорт, але з початком війни порти були заблоковані і можливість постачати продукцію на експорт морськими шляхами стала недосяжною. У 2023 році з'явилася можливість перевозити продукцію і морськими шляхами внаслідок часткового розблокування морських портів.

З'ясовано, що обсяги реалізації продукції у 2022 році обвалилися майже вдвічі, а от витрати знизити підприємству не вдалося. Така сама ситуація спостерігається і у 2023 році, хоча у цьому році підприємство також реалізувало продукцію навіть у менших обсягах, ніж у попередньому 2022 році в силу причин, розглянутих вище. Військові дії негативно вплинули на фінансові результати діяльності підприємства і АМКР отримав збитки у 2022-2023 роках.

Аналіз розрахованих показників показав, що протягом успішного і мирного 2021 року майно підприємство зросло на 19,6%, а от у воєнному 2022 році майно зменшилося майже на 50% у порівнянні з попереднім роком, та вже у 2023 році зменшилося ще більше і склало лише 90% від 2022 року та лише 45% від обсягів активів на кінець 2021 року. У складі майна підприємства на кінець 2023 року переважають необоротні активи. Причинами стало як зростання обсягів необоротних активів, так і зменшення обсягів дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. Аналіз структури джерел фінансування підприємства показав, що протягом 2021-

2022 років частка власного капіталу переважає частку позикового капіталу. На кінець 2023 року ситуація змінилася і борг став переважати власні джерела фінансування, особливо значно зросли обсяги поточних боргів. Такі тенденції у складових активів та джерел фінансування підприємства безпосередньо вплинули на показники його фінансового стану.³¹

Встановлено, що до війни АМКР був досить успішним і платоспроможним підприємством, але війна спричинила «обвал» показників і підприємство стало недостатньо ліквідним і платоспроможним. встановив, що підприємство стійко втрачає свою фінансову стійкість. Аналіз показників фінансової стійкості підприємства показав, що підприємство мало на кінець 2021 року 72% власних коштів, але вже на кінець 2022 року цей показник знизився до 54% і впав до 34% на кінець 2023 року. Відповідно, відбувалося зростання залежності підприємства від позикових коштів.

Аналіз виявив, що протягом 2021-2022 років АМКР мав позитивне значення показників як чистих, так і власних оборотних коштів, що свідчить про наявність робочого капіталу підприємства та його можливість здійснювати власну операційну діяльність за рахунок власних оборотних коштів. Це є досить позитивним сигналом і засвідчує достатній рівень фінансової стійкості та операційної гнучкості підприємства перед війною та в перший рік війни. Однак вже на кінець 2023 року ситуація погіршилася і підприємство вже мало від'ємне значення робочого капіталу. Це означає, що підприємство стає залежним від боргових коштів, про що вже писалося раніше, і вже не може бути досить гнучким у здійсненні своєї операційної діяльності. На такий розмір показників власних і чистих оборотних коштів вплинуло два чинники – зменшення величини оборотних активів та збільшення величини позикового капіталу в частині довгострокових та короткострокових позикових коштів. З'ясовано, що падіння обсягів оборотних активів, насамперед, в частині товарної дебіторської заборгованості, та зростання поточних зобов'язань в частині торговельної

кредиторської заборгованості і спричинили зниження величини, а потім і від'ємне значення, показника чистих оборотних коштів.

Таким чином, можемо говорити, що до війни ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» був на підйомі свого розвитку і його економічна ситуація та фінансовий стан значно поліпшилися, але війна негативно вплинула на всі показники його діяльності. Це відбилося і на управлінні оборотним капіталом.

РОЗДІЛ 3

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями та методи оптимізації рівня оборотних активів підприємства

Досягнення фінансової стратегії підприємства передбачає використання стратегічного та тактичного механізмів фінансової стабілізації, кожен з яких на своєму рівні потребує розв'язання цілої низки завдань. Стратегічним завданням підприємства є забезпечення та підтримання фінансової стійкості стабільному рівні, що набуває особливої важливості в умовах кризових ситуацій. В межах стратегічного механізму управління фінансовою стійкістю підприємства ключовим завданням є підтримання оптимальної структури капіталу, тобто співвідношення між власними та позиковими коштами. Тактичним завданням є управління ліквідністю, тобто поточною платоспроможністю, що передбачає гнучке та своєчасне планування і координацію виконання боргових зобов'язань із надходженнями грошових коштів на рахунки підприємства [4]. Оскільки ліквідність та фінансова стійкість безпосередньо пов'язана з оборотними активами, управлінська політика спрямована на визначення оптимального обсягу та структури цих активів. Управління фінансовою стійкістю потребує дотримання правил фінансування, насамперед, фінансування постійної складової оборотних активів за рахунок довгострокових, насамперед, власних джерел. Для зниження ризику втрати ліквідності одним із ефективних підходів є збільшення обсягу власного оборотного капіталу, оскільки перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями сприяє зменшенню ризиків. Водночас надмірний обсяг оборотних активів може зумовити утворення тимчасово неактивних ресурсів, що знижує ефективність їх використання. Таким чином, управління оборотним капіталом вимагає оптимізації обсягів та

структури оборотного капіталу підприємства. Оптимізація структури оборотних активів підприємства передбачає прогнозування обсягів їх постійної та змінної частин. Збалансованість цих частин забезпечує ефективне функціонування підприємства в умовах динамічних змін ринкового середовища. Для досягнення цієї мети управління оборотним капіталом здійснюється на трьох рівнях:

- 1) рівень елементів оборотного капіталу;
- 2) корпоративний рівень;
- 3) рівень ланцюга постачань [21].

Розглянемо їх детальніше.

1. *Рівень елементів оборотного капіталу.*

На цьому рівні об'єктом управління є окремі елементи оборотного капіталу компанії, такі як запаси, дебіторська та кредиторська заборгованість, грошові кошти тощо. Дослідження на цьому рівні зазвичай зосереджуються на факторах, що впливають на обсяг кожного виду оборотних активів або короткострокових зобов'язань, не враховуючи їх взаємозв'язки. Проте інтеграція цих елементів може значно покращити загальну ефективність управління.

2. *Корпоративний рівень.*

Управління оборотним капіталом на корпоративному рівні передбачає трактування капіталу як цілісного об'єкта управління. Особливу увагу приділяють інтегральним показникам, таким як операційний та фінансовий цикли компанії. Дослідження в цьому напрямку акцентують на зворотному зв'язку між тривалістю фінансового циклу та рентабельністю активів. Зменшення фінансового циклу сприяє зростанню рентабельності, що підтверджується емпіричними дослідженнями на ринках різних країн (Бельгія, США, Іспанія тощо) [21]. На корпоративному рівні увага аналітиків зосереджується на загальних фінансових показниках, які оцінюють результати управління оборотним капіталом. Зокрема, фінансовий цикл є важливим індикатором ефективності. Емпіричні дослідження демонструють,

що скорочення фінансового циклу позитивно впливає на рентабельність активів і загальну вартість компанії [17].

3. *Рівень ланцюга постачань.*

На цьому рівні об'єктом управління є оборотний капітал не окремої компанії, а всього ланцюга постачань, до якого вона належить. Основна ідея полягає у необхідності сукупного аналізу управління оборотним капіталом всіх компаній, включених у ланцюг постачань. Це забезпечує довгострокову стабільність і взаємовигідність для всіх учасників ланцюга, зокрема шляхом мінімізації ризиків короткострокових вигод однієї компанії за рахунок втрат партнерів [17, 21].

На рівні *елементів оборотного капіталу* як об'єкта управління використовуються окремі складові оборотного капіталу компанії (запаси, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, грошові кошти та ін.). Це комплексний процес, що вимагає врахування численних факторів і застосування сучасних методів для досягнення стійкого функціонування підприємства.

Механізм *управління запасами* має комплексний характер, оскільки охоплює два важливі напрями діяльності підприємства — виробничий менеджмент та маркетинг. Політика управління запасами є складовою загальної політики управління оборотними активами і спрямована на досягнення наступних цілей:

- задоволення виробничих потреб для забезпечення безперебійного функціонування підприємства;
- збільшення оборотності всіх категорій запасів;
- мінімізація надлишків запасів товарно-матеріальних цінностей;
- зниження ризиків, пов'язаних із псуванням, старінням та іншими втратами запасів;
- зниження витрат на зберігання запасів;
- оптимізація структури запасів і строків їх формування з метою вивільнення фінансових ресурсів для реінвестицій [4, 13].

Ефективність системи управління запасами залежить від оперативності контролю та застосування таких принципів:

- замовлення лише тих матеріалів, які будуть використані у виробничому процесі або комерційній діяльності;
- підтримка мінімального рівня запасів, що відповідає обсягам продажу та строкам поповнення запасів;
- використання систематизованого складування;
- чітке маркування запасів;
- періодичне проведення інвентаризацій;
- дотримання встановлених правил поставки, приймання та зберігання запасів [21].

Управління запасами забезпечує баланс між наявністю занадто великого запасу (який заморожує капітал) і недостатньою кількістю (що може призвести до втрати продажів). Для цього використовують найбільш відомі управлінські підходи:

- «Just-In-Time» (JIT). Стратегія, що мінімізує запаси шляхом замовлення товарів лише при необхідності. Це знижує витрати на зберігання, але вимагає надійних ланцюгів поставок.

- Економічний розмір замовлення (EOQ). Модель, яка визначає оптимальний обсяг замовлення для мінімізації загальних витрат на запаси, включаючи витрати на замовлення та зберігання.

- ABC-аналіз. Класифікація запасів на три категорії (А, В і С) залежно від їх важливості (наприклад, вартість або частота використання), щоб приділити їм відповідну увагу [4].

Управління *дебіторською заборгованістю* спрямоване на визначення оптимального її рівня та вибір ефективних методів інкасації. Дослідження у цій галузі розвиваються у двох основних напрямках:

1. Формалізація теорій, що пояснюють використання комерційного кредитування як інструмента стимулювання обсягів продажів у період зниження попиту та планування грошових потоків покупців. Емпіричні

дослідження в цій сфері проводили М. Делуфен, М. Йегерс, М. Пітерсен, Р. Рейен, Дж. Нісканен, М. Нісканен, Р. Бастос та Х. Піндадо [11, 21].

2. Вивчення форм кредитних умов та їх зв'язку з галузевими особливостями компаній. Наприклад, дослідження Ч. Нга, Дж. Сміта та Р. Сміта аналізує варіанти кредитних політик і їх еволюцію в часі [21].

Основні фактори, що впливають на рівень дебіторської заборгованості:

- зовнішнє середовище;
- політика надання комерційних кредитів та інкасації.

Дії в межах управління дебіторською заборгованістю включають:

- визначення політики кредитування та інкасації для різних груп покупців і видів продукції;
- аналіз і ранжування покупців за обсягами реалізації, історією кредитних відносин та умовами розрахунків;
- контроль розрахунків із дебіторами за відстроченими чи простроченими заборгованостями;
- визначення способів прискорення інкасації боргів і зменшення безнадійних боргів;
- прогноз платежів від дебіторів на основі коефіцієнтів інкасації [12, 13].

Мета управління дебіторською заборгованістю – прискорити процес збору платежів і зменшити ризик безнадійних боргів, зберігаючи при цьому гарні відносини з клієнтами. До таких управлінських методів та інструментів відносять такі як:

- Кредитна політика. Встановлення умов кредитування (наприклад, термін кредитування, умови надання знижок) та визначення, хто має право на кредит.
- Аналіз строків погашення заборгованості. Відстеження віку дебіторської заборгованості для виявлення прострочених рахунків і прийняття відповідних заходів.
- Факторинг. Продаж дебіторської заборгованості третій стороні (фактору) зі знижкою для отримання негайної готівки.

- Знижки за дострокову оплату. Пропонування клієнтам знижок за дострокову оплату, щоб стимулювати швидші грошові надходження [12, 23].

Ефективне управління дебіторською заборгованістю базується на порівнянні додаткового прибутку, отриманого від тієї чи іншої схеми фінансування, з витратами та ризиками, пов'язаними із зміною політики реалізації продукції. Основними критеріями оптимізації дебіторської заборгованості є:

- рівень кредитоспроможності покупців;
- період відстрочення платежу;
- стратегія знижок;
- доходи та витрати при інкасації заборгованості [37].

Управління *кредиторською заборгованістю* ґрунтується на ідеї, що кредиторська заборгованість клієнтів – це безоплатне фінансування, тому підприємство має користуватися його перевагами. Управління передбачає оптимізацію часу оплати постачальникам, тобто затягування строків оплати, без погіршення відносин або отримання штрафів. Тут використовують наступні управлінські методи:

- Максимальне використання умов кредиту. Оплата в останній день кредитного періоду для максимального утримання грошових коштів і уникнення штрафів.

- Переговори про кращі умови. Прагнення до отримання довших термінів оплати у постачальників.

- Знижки постачальників. Використання знижок за дострокову оплату, якщо дозволяє грошовий потік [37, 44].

В контексті *управління грошовими коштами* слід зазначити, що за останні десятиліття було сформульовано низку мотивів для збереження грошових коштів, зокрема:

- трансакційний мотив, що обумовлює необхідність покриття витрат, пов'язаних із обігом активів;

- мотив обережності, який зумовлює необхідність формування резервів для покриття ризиків, пов'язаних із невизначеністю грошових потоків [44].

Управління кредиторською заборгованістю передбачає оптимізацію часу оплати постачальникам без погіршення відносин або отримання штрафів, для чого використовують такі найбільш поширені підходи:

- Максимальне використання умов кредиту. Оплата в останній день кредитного періоду для максимального утримання грошових коштів і уникнення штрафів.

- Переговори про кращі умови. Прагнення до отримання довших термінів оплати у постачальників.

- Знижки постачальників. Використання знижок за дострокову оплату, якщо дозволяє грошовий потік [45].

В управлінні оборотним капіталом компаніям необхідно вирішувати, яке поєднання короткострокового та довгострокового фінансування використовувати для своїх потреб в оборотному капіталі:

- Короткострокові кредити: використання овердрафтів, торгового кредиту або короткострокових кредитів для тимчасових потреб в оборотному капіталі.

- Кредитна лінія: домовленість з банком про відкриття револьверної кредитної лінії для швидкого доступу до грошових коштів у разі необхідності.

- Комерційні папери: випуск короткострокових незабезпечених векселів для залучення коштів на оборотний капітал [34, 46].

Отже, управління оборотним капіталом є важливим елементом фінансової стратегії підприємства, який забезпечує його стабільність, підвищує ефективність діяльності та створює умови для стійкого розвитку. При цьому сам процес управління має комплексний характер і передбачає управління на рівні елементів оборотного капіталу, на рівні корпорацій та на рівні ланцюга постачань.

3.2. Рекомендації з вдосконалення кредитної політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Кредитна політика є важливою складовою управління фінансами підприємства, зокрема і в контексті управління оборотним капіталом. Вона визначає основні правила та підходи до надання кредитів клієнтам, управління дебіторською заборгованістю та забезпечення ліквідності. Це критично важливо для досягнення фінансової стабільності підприємства. *По-перше*, відсутність або неефективна кредитна політика може призвести до зростання дебіторської заборгованості, що створює ризики для фінансових потоків і знижує можливість інвестувати в розвиток бізнесу. Правильна кредитна політика дозволяє уникати прострочених боргів і покращує грошові потоки. *По-друге*, завдяки кредитній політиці підприємство контролює дебіторську заборгованість і визначає, кому і на яких умовах можна надавати відстрочку платежів. Це допомагає уникати співпраці з ненадійними клієнтами. *По-третє*, дозволяє оптимізувати доходи і витрати. Так, надання кредиту (відстрочки платежу) може стимулювати продажі, але це також має супроводжуватися аналізом ризиків. Занадто ліберальні умови можуть знизити прибутковість через ризик неповернення боргів. Водночас сувора кредитна політика може обмежити продажі. Баланс між цими підходами допомагає максимізувати дохід. *По-четверте*, чітко прописані умови щодо строків оплати, лімітів кредитування та санкцій за прострочення зменшують ризики втрат. Регулярний моніторинг платоспроможності клієнтів дозволяє запобігати накопиченню проблемної заборгованості. *По-п'яте*, гнучка кредитна політика (наприклад, надання вигідних умов для надійних клієнтів) допомагає підприємству зберігати клієнтів і залучати нових, залишаючись конкурентоспроможним на ринку. *Насамкінець*, дозволяє покращити ділову репутацію, оскільки прозорі умови кредитування та виконання зобов'язань перед контрагентами формують довіру до підприємства серед партнерів і клієнтів [4, 23].

Ефективна кредитна політика сприяє збалансуванню між збільшенням обсягів продажів і мінімізацією фінансових ризиків. Вона є інструментом для управління дебіторською заборгованістю, збереження ліквідності та підтримки фінансової стабільності підприємства. Без чіткої кредитної політики підприємство ризикує зазнати втрат через неплатежі клієнтів або недостатнє фінансування для своїх операцій. У фінансовому менеджменті ефективне управління кредитною політикою в частині управління дебіторською заборгованістю є важливим для балансування зростання продажів із підтриманням ліквідності та мінімізацією кредитного ризику. Існує кілька підходів, які компанії можуть використовувати для управління кредитною політикою. Ці підходи варіюються залежно від рівня толерантності до ризику, галузевих стандартів та фінансових цілей (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Особливості типів кредитної політики підприємства

№	Ознака	Характеристика
1	Консервативна кредитна політика	передбачає суворі умови кредитування та ретельну перевірку клієнтів перед наданням кредиту.
	Характеристики:	Коротші терміни кредитування (наприклад, 15–30 днів). Більш жорсткі перевірки кредитоспроможності (наприклад, аналіз фінансових звітів, кредитних рейтингів). Нижчі кредитні ліміти для клієнтів для зменшення ризику неплатежів. Частіший перегляд кредитних рейтингів клієнтів.
	Переваги:	Знижує ризик безнадійних боргів та неплатежів. Підвищує ліквідність завдяки швидшому надходженню коштів. Ідеально підходить для бізнесів з низькою маржею або тих, які залежать від постійного грошового потоку.
	Недоліки:	Може обмежити можливості продажів, оскільки менше клієнтів буде відповідати вимогам для отримання кредиту. Можливе зниження задоволеності клієнтів або їхньої лояльності, якщо умови кредиту занадто суворі.
2	Помірна кредитна політика	знаходить баланс між кредитним ризиком і зростанням продажів, пропонуючи гнучкі умови при збереженні контролю над ризиками.
	Характеристики:	Середні терміни кредитування (наприклад, 30–60 днів). Клієнти оцінюються за допомогою системи оцінки кредитного ризику, але умови є гнучкішими, ніж при консервативному підході. Встановлені стандартні кредитні ліміти, але можуть бути кориговані залежно від відносин з клієнтами та їхньої історії. Певний рівень моніторингу платіжної поведінки клієнтів.
	Переваги:	Пропонує конкурентоспроможні кредитні умови для залучення більшої кількості клієнтів та стимулювання продажів. Забезпечує баланс між ризиком та винагородою, забезпечуючи як зростання, так і стабільність грошового потоку. Підходить для компаній, які прагнуть помірного зростання продажів із контрольованими ризиками.
	Недоліки:	Все ще існує ризик безнадійних боргів, якщо перевірка клієнтів не є достатньо ретельною.

		Потребує постійного моніторингу та оцінки платіжної поведінки клієнтів.
3	Ліберальна кредитна політика спрямована на максимізацію продажів за рахунок надання щедрих умов кредитування, часто з обмеженими обмеженнями.	
	Характеристики:	Триваліші кредитні періоди (наприклад, 60–90 днів або більше). Менше перевірок кредитоспроможності та слабші вимоги до надання кредиту. Вищі кредитні ліміти для клієнтів, що дозволяє здійснювати більші покупки в кредит. Більш гнучкі умови щодо прострочених платежів (наприклад, надання відстрочки платежу).
	Переваги:	Стимулює продажі та збільшення частки ринку, особливо у конкурентних галузях. Може підвищити лояльність клієнтів і їхнє задоволення завдяки вигіднішим умовам. Підходить для бізнесів із високими маржами або тих, що прагнуть швидкого розширення частки ринку.
	Недоліки:	Вищий ризик безнадійних боргів і неплатежів. Більш повільний грошовий потік може призвести до проблем з ліквідністю. Підвищені адміністративні витрати через необхідність інтенсивнішого процесу стягнення заборгованостей.
4	Індивідуальний або адаптивний підхід передбачає налаштування кредитної політики для різних сегментів клієнтів або окремих клієнтів на основі їхнього конкретного профілю ризику чи відносин з компанією.	
	Характеристики:	Клієнти розподіляються на різні категорії ризику, і кожна категорія отримує спеціальні кредитні умови. Умови кредитування коригуються залежно від лояльності клієнта, його розміру, фінансового стану та історії платежів. Великі або довгострокові клієнти можуть отримати вигідніші умови, ніж дрібні або нові клієнти. Постійне управління відносинами з клієнтами та гнучкість у переговорах щодо умов.
	Переваги:	Підвищує задоволеність клієнтів завдяки індивідуальному підходу. Допомагає зменшити ризик безнадійних боргів шляхом адаптації умов до фінансового стану клієнта. Зміцнює відносини з клієнтами завдяки наданню персоналізованих кредитних умов.
	Недоліки:	Складний в управлінні та адмініструванні через необхідність різних кредитних політик для різних категорій клієнтів. Може вимагати більше ресурсів для моніторингу та коригування умов кредитування. Існує ризик непослідовного застосування кредитної політики, що може призвести до незадоволення клієнтів.

Джерело: узагальнено автором за [4, 7, 17]

Вибір типу кредитної політики залежить від макроекономічної ситуації, кон'юнктури ринків та прийнятої політики в компанії стратегії управління оборотним капіталом з погляду ризик-менеджменту. До основних елементів кредитної політики підприємства належать наступні (табл. 3.2). Ключовими з них є: 1) Оцінка клієнтів: аналіз кредитоспроможності, фінансового стану, платіжної дисципліни; 2) Умови кредитування: встановлення лімітів, строків, відсоткових ставок або комісій; 3) Система стягнення боргів: процедури нагадування, штрафи за прострочення, робота з колекторськими агентствами;

4) Регулярний моніторинг: оцінка ефективності політики, аналіз заборгованості та коригування умов.

Таблиця 3.2

Основні елементи кредитної політики підприємства

№	Компоненти	Характеристика
1	Умови кредитування	Визначення тривалості кредитного періоду (наприклад, 30, 60, 90 днів). Встановлення умов для знижок за дострокову оплату (наприклад, 2/10 нетто 30). Специфікація штрафних санкцій або нарахування відсотків за прострочені платежі.
2	Кредитні ліміти	Встановлення максимальних сум кредиту, які клієнти можуть отримати, залежно від їхньої кредитоспроможності. Періодичне коригування лімітів на основі історії платежів або фінансового стану.
3	Перевірка кредитоспроможності	Використання таких інструментів, як кредитні звіти, фінансові звіти та системи оцінки кредитних ризиків для оцінки ризику надання кредиту клієнтам.
4	Політика стягнення боргів	Визначення процедур для подальших дій щодо прострочених рахунків, включаючи нагадування, телефонні дзвінки та ескалацію до колекторських агентств за необхідності.
5	Управління ризиками	Включення заходів для управління та зниження кредитного ризику, таких як забезпечення застави або страхування від безнадійних боргів (наприклад, страхування кредитів або факторинг).
6	Управління відносинами з клієнтами	Балансування кредитного ризику з підтриманням міцних відносин з клієнтами

Джерело: узагальнено автором [4, 7, 17]

Ефективно вибудована кредитна політика позитивно впливає на управління касовим розривом підприємства. Касовий розрив (cash gap) - це ситуація, коли у підприємства тимчасово не вистачає грошей для виконання своїх зобов'язань, таких як виплата зарплат, оплата рахунків чи купівля товарів. Це може статися з різних причин: нерівномірний потік доходів і витрат, затримки платежів від клієнтів, непередбачені витрати тощо. Найчастіше це виникає внаслідок неспівпадіння в часі надходження грошових коштів на рахунки підприємства та термінами сплати за власними зобов'язаннями [6]. Управління касовим розривом— критично важливий аспект для підприємства, особливо в умовах нестабільності. На підставі вивчення фахової літератури та аналізу показників ефективності діяльності,

фінансового стану та підходів до управління оборотним капіталом підприємства ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», можна запропонувати такі рекомендації для оптимізації величини касового розриву та вдосконалення кредитної політики (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Рекомендації з управління фінансовим циклом (касовим розривом)
та кредитною політикою ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»**

№	Напрями	Заходи
1	<i>Скорочення періоду оборотності оборотного капіталу</i>	<i>Прискорення інкасації дебіторської заборгованості.</i> Запровадити стимули для клієнтів за дострокову оплату (знижки, бонуси). <i>Впровадження авансових платежів.</i> Продавати продукцію на умовах передоплати, особливо експортні партії. <i>Оптимізація запасів.</i> Підтримувати мінімально необхідний рівень запасів, орієнтуючись на реальні обсяги замовлень.
2	<i>Реструктуризація кредиторської заборгованості.</i>	Домовитися з постачальниками про відтермінування платежів або подовження термінів розрахунків. Залучення довгострокового кредитування для рефінансування поточних боргів.
3	<i>Контроль грошовими потоками</i> за	Розробити детальний план грошових потоків на щоденній/тижневій основі. Забезпечити пріоритетність платежів: в першу чергу виконувати зобов'язання, які безпосередньо впливають на виробництво (сировина, енергія тощо). Використання програмного забезпечення для моніторингу і прогнозування cash flow.
4	<i>Резервування ліквідності</i>	Виділити частину коштів із надходжень для створення резервного фонду. Використовувати короткострокові фінансові інструменти (овердрафти, факторинг) для швидкого залучення ліквідності.
5	<i>Оптимізація графіків виробництва та продажів</i> та	Проводити виробництво партіями під реальні замовлення, а не складське зберігання. Уникати перевиробництва та невиправданого накопичення запасів.
6	<i>Використання спеціальних методів інкасації дебіторської заборгованості, зокрема факторингу.</i>	Продаж дебіторської заборгованості через факторингові компанії дозволить отримати кошти достроково. Для цього визначити кращі умови, які надаються українськими банками.
7	<i>Співпраця фінансовими установами</i> з	Залучення короткострокового кредитування чи овердрафту для покриття тимчасових розривів. Узгодити кредитну лінію із банками. Використовувати овердрафт для фінансування операційної діяльності.

Джерело: узагальнено автором

З запропонованого переліку розглянемо детальніше пропозиції щодо прискорення оборотності дебіторської заборгованості, зокрема в частині використання підприємством операцій факторингу.

Факторинг — це одночасно і фінансова операція, і фінансовий інструмент. Факторинг як операція передбачає процедуру, за якої компанія продає свою дебіторську заборгованість (рахунки-фактури) третій стороні, відомій як фактор, зі знижкою. Це дозволяє компанії отримати негайні кошти, а не чекати, поки клієнти оплатять свої рахунки, що допомагає покращити ліквідність і керувати грошовими потоками. Факторинг як фінансовий інструмент дозволяє компаніям отримувати негайне фінансування, поступаючись банку правом грошової вимоги до покупця за раніше поставлені товари або надані послуги. Існують наступні види факторингу:

Факторинг з регресом: підприємство несе відповідальність за несплачені рахунки. Якщо клієнт не платить, підприємство має компенсувати фактору неоплачену суму.

Факторинг без регресу: фактор бере на себе ризик несплати. Якщо клієнт не оплачує рахунок, фактор не може вимагати відшкодування від підприємства, але цей вид факторингу зазвичай супроводжується вищими комісіями [28, 33].

Факторинг має наступні переваги:

- 1) Покращення грошових потоків. Факторинг забезпечує негайний доступ до готівки, що допомагає підтримувати ліквідність для щоденних операцій.
- 2) Зниження кредитного ризику. У випадку факторингу без регресу ризик неплатежу клієнтів передається фактору.
- 3) Відсутність нових боргів. Факторинг не є позикою, тому не додає боргу до вашого балансу. Це просто продаж дебіторської заборгованості.

- 4) Зосередженість на основних операціях. Використовуючи факторинг, ви передаєте тягар управління і збору заборгованості фактору, що дозволяє зосередитися на розвитку бізнесу [37].

При здійсненні операцій факторингу слід враховувати, що факторинг може бути дорожчим, ніж традиційні методи фінансування. Комісії можуть накопичуватися, знижуючи загальний прибуток. Оскільки фактор безпосередньо контактує з клієнтами, важливо вибрати такого фактора, який буде підтримувати професійні відносини, щоб не зашкодити відносинам з клієнтами. Фактори охочіше приймають рахунки від платоспроможних клієнтів, тому менші або ризикові клієнти можуть не підходити для факторингу.

Завдяки використанню факторингу компанії можуть перетворювати дебіторську заборгованість на негайну готівку, ефективніше управляти заборгованістю та покращувати загальну фінансову стабільність, не очікуючи на затримки з оплатою.

В Україні низка банків пропонує факторингові послуги (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Українські банки, що пропонують операції факторингу клієнтам

№	Банки	Особливості надання факторингових послуг
1	Райффайзен Банк	Надає комплексні факторингові послуги, включаючи юридичну підтримку, облік документації та контроль своєчасності оплати дебіторської заборгованості.
2	Глобус Банк	Пропонує факторинг для компаній, що здійснюють регулярні поставки товарів або послуг на умовах товарного кредиту. Серед переваг — залучення беззаставного фінансування та отримання коштів одразу після поставки.
3	ПУМБ	Надає різні форми факторингового фінансування з рішенням щодо фінансування протягом одного дня. Переваги включають відсутність застави та прозоре ціноутворення.
4	ОТП Банк	Пропонує факторинг з регресом на внутрішньому ринку України, що дозволяє постачальникам отримувати фінансування без забезпечення та прискорювати оборотність грошових коштів.
5	РАДАБАНК	Пропонує факторингове обслуговування, яке дозволяє ліквідувати касові розриви та забезпечити зростання продажів без оформлення застави.

6	МТБ Банк	Надає факторинг як фінансовий інструмент для постачальників, що здійснюють торгівлю на умовах фіксованого відстрочення платежу.
7	Укрексімбанк	Пропонує ефективні факторингові рішення для фінансування торгової діяльності, що сприяють впевненому розвитку бізнесу.
8	ТАСкомбанк	Реалізує програму «Доступний факторинг», спрямовану на фінансування суб'єктів малого та середнього бізнесу, які виробляють або реалізують продукцію українського походження.

Джерело: узагальнено автором на основі інформації з Інтернету

Операція факторингу передбачає наступну процедуру (рис. 3.1):

1. **Продаж заборгованості:** підприємство, яке має непогашені рахунки-фактури (дебіторську заборгованість), продає їх фактору. Зазвичай фактор купує заборгованість зі знижкою — приблизно 70%–90% від вартості рахунку.
2. **Отримання готівки:** компанія одразу отримує готівку від фактора. Фактор потім збирає оплату безпосередньо від клієнтів, коли настає термін оплати рахунків.
3. **Оплата клієнтом:** після того, як клієнт повністю сплачує рахунок фактору, фактор перераховує залишок підприємству, за вирахуванням комісії за факторинг, яка зазвичай становить від 1% до 5% від вартості рахунку.



Рис. 3.1. Процедура операції факторингу від ПУМБ

Джерело: [33]

Вибір конкретного банку та умов факторингу залежить від потреб бізнесу, умов співпраці з покупцями та специфіки галузі.

Різні українські банки пропонують факторингові послуги на різних умовах (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Аналіз особливостей факторингових послуг окремих українських банків

Параметр	ПУМБ	ОТП Банк	Укрексімбанк	Райффайзен Банк
Мінімальна сума ліміту	Визначається індивідуально, залежно від обсягу поставок на покупця	4 000 000 грн	Не зазначено	Не зазначено
Валюта фінансування	Гривня	Гривня	Гривня	Не зазначено
Термін дії ліміту	До 18 місяців з можливістю пролонгації	1–3 роки	Не зазначено	Не зазначено
Авансовий платіж	Не зазначено	До 80% від суми поставки	До 90% від вартості прав грошових вимог	Не зазначено
Максимальний період відстрочки платежу	До 240 календарних днів	Від 14 до 120 календарних днів	Від 15 до 120 календарних днів	Не зазначено
Типи факторингу	З регресом та без регресу	Не зазначено	Не зазначено	З регресом, без регресу, з частковим регресом
Переваги	Без застави та поруки, спрощений аналіз постачальника, мінімальний пакет документів, рішення щодо фінансування протягом одного дня, прозоре ціноутворення, відсутність прихованих комісій	Фінансування обігового капіталу без забезпечення, прискорення оборотності грошових коштів, можливість надання покупцям вигідних умов розрахунків, збільшення обсягів продажів, покращення платіжної дисципліни покупців, зменшення ризиків, пов'язаних із затримкою платежу	Ефективні факторингові рішення для фінансування торгової діяльності, сприяння впевненому розвитку бізнесу	Підвищення конкурентоспроможності компанії, залучення нових клієнтів, підвищення обсягів продажів, прискорення оборотності активів, поповнення оборотного капіталу, уникнення касових розривів

Джерело: узагальнено автором

Розглянемо рекомендації для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» щодо оптимізації величини дебіторської заборгованості підприємства з урахуванням вибору варіантів кращих умов, які пропонують українські

банки, такі як ПУМБ та ОТП Банк [28, 33]. Аналіз обсягів та якості дебіторської заборгованості підприємства (див. табл. 2.9 та 2.15) показав, що на кінець 2023 року фінансова дебіторська заборгованість підприємства - товарна заборгованість клієнтів - складає 6071880 тис грн, а дебіторська заборгованість клієнтів за виданими авансами складає 3520660 тис. грн. Оцінка якості дебіторської заборгованості підприємства за 2022 рік виявила, що переважна більшість фінансової дебіторської заборгованості підприємства є нормальною, але трохи більше 4% складає заборгованість з простроченим терміном більше 3-х та 6-ти місяців. Можемо передбачити, що з погіршенням економічних умов у 2023 році 5% від товарної та 3% заборгованості за виданими авансами має ризик стати простроченою. Однак підприємству потрібні своєчасні надходження грошових коштів, тому є сенс скористатися операцією факторингу та отримати вигоди у вигляді скорочення балансових залишків дебіторської заборгованості та надходження грошових коштів на банківські рахунки. Зробимо обрахунок цих пропозицій з урахуванням умов факторингових операцій від ПУМБ та ОТП Банку (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Умови факторингових операцій ОТП Банк та ПУМБ

ПУМБ	ОТП Банк
<ul style="list-style-type: none"> • Ліміт факторингу: залежить від обсягу поставок на покупця. • Валюта фінансування: гривня. • Термін дії ліміту: до 18 місяців з можливістю пролонгації. • Максимальний період відстрочки платежу: до 240 календарних днів. • Типи факторингу: З регресом: постачальник відповідає перед банком за виконання грошових зобов'язань дебітора. Без регресу: постачальник не відповідає перед банком за оплату дебітором. • Фінансування: до 95% дебіторської заборгованості. 	<ul style="list-style-type: none"> • Мінімальна сума ліміту: 4 000 000 грн. • Валюта фінансування: гривня. • Термін ліміту: 1–3 роки. • Авансовий платіж: до 80% від суми поставки. • Тривалість відстрочки платежу: від 14 до 120 календарних днів. • Вимоги до постачальника: Досвід роботи на ринку не менше 2 років. Регулярні поставки продукції/послуг на умовах відстрочки платежу. Постійні покупці. Фінансовий стан, що задовольняє банк.

Джерело: сайти банків [28, 33]

Сума товарної дебіторської заборгованості, яка може бути передана на факторинг, складає 303 594 тис. грн (5% від суми 6071880 тис. грн), а сума заборгованості за виданими авансами складає 105620 тис. грн. (3% від 3520660 тис. грн). Зробимо обрахунки та порівняємо результати між собою, при цьому врахуємо, що комісійні банку складають 3% від суми факторингової операції. Для наочності обрахунки представимо в таблиці (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Порівняльний аналіз обрахунку пропозицій за факторинговими операціями для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Показники	ПУМБ	ОТП Банк
<i>Для товарної дебіторської заборгованості</i>		
Максимальна сума фінансування	до 95% від суми дебіторської заборгованості	до 80% від суми дебіторської заборгованості
Сума фінансування	303 594 000 грн × 95% = 288 414 300 грн.	303 594 000 грн × 80% = 242 875 200 грн
Комісія (3%)	288 414 300 грн × 3% = 8 652 429 грн.	242 875 200 грн × 3% = 7 286 256 грн.
Чиста сума, отримана підприємством	288 414 300 грн – 8 652 429 грн = 279 761 871 грн.	242 875 200 грн – 7 286 256 грн = 235 588 944 грн.
<i>Для дебіторської заборгованості за виданими авансами</i>		
Максимальна сума фінансування	до 95% від суми дебіторської заборгованості	до 80% від суми дебіторської заборгованості
Сума фінансування	105 620 000 грн × 95% = 100 339 000 грн.	105 620 000 грн × 80% = 84 496 000 грн.
Комісія (3%)	100 339 000 грн × 3% = 3 010 170 грн.	84 496 000 грн × 3% = 2 534 880 грн.
Чиста сума, отримана підприємством	100 339 000 грн – 3 010 170 грн = 97 328 830 грн.	84 496 000 грн – 2 534 880 грн = 81 961 120 грн.

Джерело: розраховано автором

Як можемо бачити, ПУМБ пропонує вищий відсоток фінансування (до 95% від суми поставки) порівняно з ОТП Банком (до 80%). Це означає, що при передачі на факторинг суми 303 594 000 грн, ПУМБ може надати до 288 414 300 грн, тоді як ОТП Банк — до 242 875 200 грн. враховуючи комісію

банку в розмірі 3% від суми факторингового фінансування. Порівнюючи обидві пропозиції, можемо бачити, що ПУМБ надає більшу суму фінансування та, відповідно, після вирахування комісії підприємство отримає більшу чисту суму. Однак, для прийняття остаточного рішення слід детально ознайомитися з усіма умовами обох банків, включаючи можливі додаткові комісії та вимоги.

Далі слід оцінити, що краще для підприємства – скористатися факторинговою операцією чи взяти кредит в банку під дебіторську заборгованість. При розрахунках будемо враховувати, що середня ставка за кредитами підприємствам складає 20% річних (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Порівняльний аналіз вигідності факторингового та банківського кредиту для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Показники	Факторинг	Банківський кредит	Показники
<i>Для товарної дебіторської заборгованості</i>			
Максимальна сума фінансування	до 95% від суми дебіторської заборгованості	Кредит на 1 рік під 20% річних.	Умови кредиту
Сума фінансування	303 594 000 грн × 95% = 288 414 300 грн.	303 594 000 грн.	Сума кредиту
Комісія (3%)	288 414 300 грн × 3% = 8 652 429 грн.	303 594 000 грн × 20% = 60 718 800 грн.	Відсотки за рік
Чиста сума, отримана підприємством	288 414 300 грн – 8 652 429 грн = 279 761 871 грн.	303 594 000 грн + 60 718 800 грн = 364 312 800 грн.	Загальна сума до повернення
Результат	Підприємство одразу отримує 279 761 871 грн.	Підприємство отримує 303 594 000 грн.	Результат
Висновки	Не потрібно повертати отримані кошти, оскільки факторинг передбачає продаж дебіторської заборгованості.	Через рік потрібно повернути 364 312 800 грн, що включає 60 718 800 грн відсотків.	Висновки

Джерело: розраховано автором

Розрахунки показують, що факторинг дозволяє підприємству швидко отримати кошти без необхідності їх повернення, але сума, яка надходить на рахунок, менша через комісію та неповне фінансування суми дебіторської

заборгованості. Банківський кредит надає повну суму одразу, але передбачає значні відсоткові витрати та обов'язок повернення всієї суми з відсотками. Вибір між факторингом та банківським кредитом залежить від конкретних потреб підприємства, його фінансового стану та стратегії управління грошовими потоками. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» із врахуванням його боргового навантаження більш доцільним буде скористатися факторинговим кредитом. За таких умов підприємство зможе прискорити оборотність дебіторської заборгованості, що позитивно вплине на величину касового розриву та тривалість фінансового циклу.

2.3. Оптимізація величини чистого оборотного капіталу ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та тривалості фінансового циклу

Основною метою управління оборотним капіталом є досягнення балансу між рентабельністю та ліквідністю підприємства. Це передбачає, що обсяг оборотних активів має бути достатнім для своєчасного виконання зобов'язань (особливо у короткостроковій перспективі), водночас забезпечуючи досягнення необхідного рівня рентабельності. Надлишкові інвестиції в оборотні активи є економічно не вигідними, оскільки знижують ефективність їх використання. Потреба підприємства в оборотних активах формується під впливом численних внутрішніх та зовнішніх факторів. У разі виникнення несприятливих умов важливо оцінити готовність підприємства до фінансування оборотного капіталу. Нездатність забезпечити фінансування може призвести до екстенсивного зростання оборотних активів шляхом збільшення боргового навантаження, що негативно позначається на конкурентоспроможності підприємства [21, 29, 34].

Суттєвий вплив на обсяг, структуру та ефективність використання оборотного капіталу справляє тривалість операційного циклу. Операційний цикл визначається як період повного обороту оборотних активів, упродовж

якого вони переходять із одного виду в інший. Тривалість операційного циклу (ТОЦ) розраховується за формулою (3.1):

$$\text{ТОЦ} = \text{ТО}_{\text{м.з.}} + \text{ТО}_{\text{н.в.}} + \text{ТО}_{\text{г.п.}} + \text{ТО}_{\text{г.а.}} + \text{ТО}_{\text{д.з.}},$$

де:

ТОЦ — тривалість операційного циклу підприємства, днів;

ТО_{м.з.} — період обороту середнього залишку запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів, днів;

ТО_{н.в.} — період обороту середнього залишку незавершеного виробництва, днів;

ТО_{г.п.} — період обороту середнього залишку готової продукції, днів;

ТО_{г.а.} — період обороту середнього залишку грошових активів, днів;

ТО_{д.з.} — період обороту середнього залишку дебіторської заборгованості, днів [4].

Важливим елементом управління оборотними активами є розрахунок фінансового циклу, який визначає період, упродовж якого підприємство змушене користуватися позиковими коштами. Тривалість фінансового циклу (ТФЦ) визначається за формулою (3.2):

$$\text{ТФЦ} = \text{ТВЦ} + \text{ТО}_{\text{д.з.}} + \text{ТО}_{\text{г.а.}} - \text{ТО}_{\text{к.з.}},$$

де:

ТФЦ — тривалість фінансового циклу підприємства, днів;

ТО_{к.з.} — тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів [4].

Основною метою управління фінансовим циклом є його скорочення, що зменшує період залучення платних позикових коштів. Оптимізація обсягу оборотних активів залежить від базової моделі їх формування. Основні напрями оптимізації включають обґрунтування тривалості обороту активів, визначення тривалості операційного циклу та нормування періодів обороту. Розрахунок тривалості операційного циклу слугує підґрунтям для визначення обсягів оборотних активів на прогнозний період.

Ефективне управління фінансовим циклом скорочує час між придбанням запасів і збором дебіторської заборгованості:

- *Скорочення операційного циклу*: Підвищення швидкості перетворення інвестицій у запаси та дебіторську заборгованість у грошові кошти.

- *Цикл конверсії грошових коштів*: Оптимізація часу між оплатою постачальникам (кредиторська заборгованість) і отриманням грошових коштів від клієнтів (дебіторська заборгованість) для підтримки ліквідності.

Для оптимізації тривалості фінансового циклу та виходячи з наведених положень спробуємо визначити оптимальний для підприємства розмір оборотного капіталу, який би задовольняв поточним потребам і не був би занадто зависоким, або занадто занижким. Для визначення оптимального розміру чистого оборотного капіталу підприємства в економічній теорії існують декілька критеріїв – розрахунок показника чистого оборотного капіталу як відсотка від обсягів продажу [41], спираючись на підходи до управління оборотним капіталом, зокрема на поміркований підхід [6], як середньо галузеве значення, шляхом нормування величини власних оборотних коштів [6].

Розглянемо підходи до оптимізації величини чистого оборотного капіталу за двома критеріями:

1. розрахунок показника чистого оборотного капіталу (ЧОК) як відсотка від виручки від реалізації продукції;
2. розрахунок показника чистого оборотного капіталу (ЧОК) спираючись на поміркований підхід до управління оборотним капіталом.

При використанні першого критерію нами враховані основні методичні засади розрахунку показника, викладені в п. 1.3 кваліфікаційної роботи. В світовій практиці є напрацьовані для кожної галузі реальні дані щодо діапазону значень показника, які можуть бути використані як орієнтир. Зокрема, Кяран Уолш [41] надає інформацію щодо середнього значення показника ЧОК як відсотка від товарообороту в країнах Європи та США. Так, середнє значення показника ЧОК як відсотку від товарообороту (Уолш

називає його коефіцієнтом оборотності робочого капіталу) для провідних корпорацій Великобританії у 2000 році складав значення, що укладається в інтервал від 10% до 21% [41, С. 120]. Відсутність такої інформації у вітчизняній практиці призводить до необхідності пошуку такого критерію самостійно.

Наступним кроком визначимо оптимальний розмір величини чистих (власних) оборотних коштів підприємства виходячи з існуючих підходів до поміркованого підходу щодо фінансування активів. Так, за поміркованим підходом до фінансування активів за рахунок власного капіталу має бути профінансовано придбання частини (1/2) виробничих запасів підприємства, частини (1/2) готової продукції підприємства та частини (1/2) дебіторської заборгованості товарного характеру [6]. Інша частина дебіторської заборгованості товарного характеру, інша частина придбання виробничих запасів та частина поточної дебіторської заборгованості за розрахунками має бути профінансована кредиторською заборгованістю товарного характеру, а інша частина поточної дебіторської заборгованості за нетоварними операціями має бути профінансована кредиторською заборгованістю нетоварного характеру. Інша частина залишків готової продукції, товарів має бути профінансована за рахунок короткострокових кредитів. В таких розрахунках (на цьому етапі) ми не будемо враховувати ніяких пропозицій щодо зниження рівня оборотних активів.

Для прогнозування обсягів ЧОК як відсотка від товарообороту потрібно визначити обсяги чистої виручки підприємства за тривалий період. Однак, на основі загальних тенденцій у металургійній галузі України та враховуючи вплив зовнішніх факторів, можна зробити приблизний прогноз. Для цього потрібно визначити тенденції за останні 10 років та здійснити прогноз на 2024 рік (рис.3.2). Можна виділити наступні тенденції:

- 2014–2019 роки: Відносна стабільність у виробництві сталі, з поступовим зростанням виручки завдяки відновленню світових цін на металопродукцію.



Рис. 3.2. Динаміка показника чистої виручки від реалізації продукції ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2014-2024 роки, тис грн

Джерело: складено автором

- 2020 рік: Пандемія COVID-19 спричинила тимчасове зниження попиту на сталь, що могло призвести до незначного зниження виручки.
- 2020–2021 роки: Відновлення економік після пандемії сприяло зростанню попиту на сталь, що позитивно вплинуло на виручку. Спостерігається зростання виручки, зокрема значний стрибок у 2021 році, що може бути пов'язано з підвищенням цін на металопродукцію та збільшенням обсягів виробництва.
- 2022–2023 роки: Військові дії в Україні суттєво вплинули на діяльність підприємства. Згідно з попередніми даними, обсяги виробництва та продажів у 2022 році досягли 25% від довоєнного рівня, а у 2023 році спостерігалось подальше зниження обсягів реалізації продукції. Відчутне зниження виручки, внаслідок впливу військових дій, логістичних обмежень та зменшення попиту на продукцію.

Враховуючи часткове розблокування морських портів у 2023 році та можливе покращення логістичних шляхів, можна очікувати поступове відновлення обсягів виробництва та експорту. Однак, досягнення довоєнних показників виручки, ймовірно, потребуватиме більше часу.

Спробуємо скласти прогноз обсягів чистої виручки підприємства на наступний період на основі підбору найбільш релевантної лінії тренду (рис.3.3).



Рис.3.3. Прогнозування показника чистої виручки ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» на основі лінії тренду

Джерело: складено автором

На основі рівняння розраховано обсяг чистої виручки на наступний рік, але значення є негативним, тому негативне значення свідчить про те, що модель може не підходити для точного прогнозування у цьому діапазоні, або тренд сигналізує про суттєве скорочення виручки. Для більш точного прогнозування потрібно врахувати наступні рекомендації:

- Аналіз внутрішніх даних: Використання внутрішньої фінансової звітності підприємства для детального аналізу.
- Моніторинг ринкових умов: Відстеження світових цін на сталь та сировину, а також геополітичних подій, що можуть вплинути на діяльність компанії.
- Оцінка виробничих потужностей: Врахування можливостей підприємства щодо швидкого відновлення виробництва та адаптації до нових умов.

Скористаємося ними та спробуємо спрогнозувати обсяг виручки на наступний 2024 рік. Так, за інформацією керівництва ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» завершить 2024 рік зі збитком через високі тарифи, витрати на логістику і негативну кон'юнктуру на зовнішніх ринках []. Згідно з інформацією, підприємство очікує збитки приблизно \$100 млн за підсумками 2024 року. Враховуючи поточні тенденції та виклики, з якими стикається підприємство, можна очікувати, що у 2024 році виручка залишатиметься на рівні 2023 року або зазнає незначних коливань. Тому будемо оптимістично вважати, що чиста виручка зросте на 3% порівно з минулим роком на тлі збільшення можливостей експорту продукції і розблокування логістичних коридорів. Прогнозний показник чистої виручки складатиме 43104094 тис грн.

Далі визначимо, яким має бути показник чистих оборотних коштів на основі метода – відсоток від товарообороту. Для цього скористаємося такими даними (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Динаміка показників чистої виручки, ЧОК та ЧОК як % від виручки для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2014-2023 роки

	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Чиста виручка	36740613	46261289	52961756	66185876	67963171	62409226	63496684	109302319	43819882	41848635
ЧОК	4713270	7835801	9480402	13093385	16833246	24154657	12180114	23553498	11234424	-2914921
ЧОК як % від виручки	12,83	16,94	17,90	19,78	24,77	38,70	19,18	21,55	25,64	-6,97

Джерело: складено автором

На підставі розрахунків можна визначити середнє значення показника «ЧОК як % від виручки» за досліджуваний період, він склав 19%.

За таких умов показник ЧОК на 2024 рік складатиме як 19% від прогнозного значення виручки за цей рік:

$$0,19 * 43104094 \text{ тис грн} = 8189778 \text{ тис грн}$$

Однак, з урахуванням реалій війни навряд чи підприємство матиме позитивне значення ЧОК і на наступний 2024 рік.

Тому скористаємося другим методом визначення оптимальної величини ЧОК за поміркованим підходом до управління оборотними активами:

$$\text{ЧОК (розрахунково 2023 рік)} = \frac{1}{2} * 5788371 + \frac{1}{2} * 1353149 + \frac{1}{2} * 6071880 \\ = 6606700 \text{ тис. грн}$$

Фактично ЧОК склав: -2914921 тис. грн

Отже, можемо бачити, що жоден метод прогнозування не враховує реалії війни і спрацьовує лише за умов відносної стабільності.

Далі перейдемо до рекомендацій щодо оптимізації фінансового циклу (касового розриву) на основі зменшення обсягів фінансової дебіторської заборгованості за рахунок використання операції факторингу (див. п.3.2).

Резервом скорочення фінансового циклу за товарним операціями може бути лише збільшення тривалості періоду погашення кредиторської заборгованості товарного характеру та зменшення тривалості періоду повернення дебіторської заборгованості.

Нами рекомендовано, що після вжиття операцій факторингу нова сума балансових залишків дебіторської заборгованості складе:

1) за товарною заборгованістю клієнтів: 6071880 тис грн - 303 594 тис. грн = 5768286 тис грн

2) Скориговані середньорічні залишки товарної дебіторської заборгованості:

$$(7292154 + 5768286) : 2 = 6530220 \text{ тис. грн}$$

3) Період обороту дебіторської заборгованості товарної після вжиття заходів:

$$6530220 / (41848635 : 365) = 57 \text{ днів проти } 59 \text{ днів фактично}$$

4) Скорочення тривалості періоду обороту дебіторської заборгованості складе 2 дні.

Водночас припускаємо, що підприємство проведе переговори з постачальниками товарів, робіт, послуг щодо збільшення термінів оплати за

контрактами і така частка від всієї кредиторської заборгованості товарного характеру складе 30%.

Розглянемо, якою буде середня величина залишків кредиторської заборгованості товарного характеру за рахунок збільшення тривалості контрактного терміну оплати.

1) Сума збільшеного обсягу кредиторської заборгованості товарної на балансових рахунках на кінець року:

$$30\% * 10590389 \text{ тис грн} = 13767506 \text{ тис. грн}$$

2) Середні залишки кредиторської заборгованості товарного характеру після вжиття заходів щодо подовження термінів розрахунку:

$$(11024153 + 13767506) / 2 = 12395829 \text{ тис. грн}$$

3) Період обороту кредиторської заборгованості товарної після вжиття заходів:

$$12395829 / (41848635 : 365) = 108 \text{ днів при фактичному значенні 94 дні.}$$

Збільшення тривалості періоду обороту кредиторської заборгованості товарного характеру складе 14 днів.

Розрахуємо тривалість фінансового циклу підприємства з урахуванням пропозицій щодо оптимізації величини дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

**Розрахунок фактичного та оптимізованого фінансового циклу для ПАТ
«АрселорМіттал Кривий Ріг»**

	2023 рік фактично	2023 рік розрахунково	Відхилення
Період обороту запасів ТМЦ	25	25	0
Період обороту дебіторської заборгованості товарної	59	57	-2
Період обороту кредиторської заборгованості товарної	94	108	+14
Фінансовий цикл	-10	-26	-16

Джерело: розраховано автором

Таким чином, в результаті запропонованих заходів загальний фінансовий цикл підприємства збільшиться на 16 днів, тобто підприємство зможе користуватися безоплатним джерелом фінансування і не залучати кошти в оборот саме протягом цього періоду.

В результаті запропонованих заходів відбудеться прискорення оборотності дебіторської заборгованості підприємства на 2 дні, що забезпечить вивільнення з обороту грошових коштів і принесе ефект у вигляді прискореного отримання виручки від реалізації. Розрахуємо ефект від прискорення оборотності дебіторської заборгованості:

$$\begin{aligned} \text{Ефект від прискорення оборотності дебіторської заборгованості} &= \\ &= 2 \text{ дні} * (41848635 : 365) = 229307 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

В результаті запропонованих заходів відбудеться прискорення оборотності дебіторської заборгованості підприємства на 2 дні, що забезпечить вивільнення з обороту грошових коштів і принесе ефект у вигляді прискореного отримання виручки від реалізації у сумі 229307 тис. грн.

Крім того підприємство зможе скористатися перевагами комерційного кредитування за рахунок уповільнення оборотів кредиторської заборгованості товарного характеру. Все це призведе до зменшення касового розриву та поліпшить як ефективність використання оборотних коштів, так і фінансовий стан підприємства в частині ліквідності за рахунок вивільнення в обіг грошових коштів.

Висновки до розділу 3

Управління оборотним капіталом є важливим елементом фінансової стратегії підприємства, який забезпечує його стабільність, підвищує ефективність діяльності та створює умови для стійкого розвитку. При цьому сам процес управління має комплексний характер і передбачає управління на рівні елементів оборотного капіталу, на рівні корпорацій та на рівні ланцюга

постачань. Кредитна політика є важливою складовою управління фінансами підприємства, зокрема і в контексті управління оборотним капіталом. Вона визначає основні правила та підходи до надання кредитів клієнтам, управління дебіторською заборгованістю та забезпечення ліквідності. Вибір типу кредитної політики залежить від макроекономічної ситуації, кон'юнктури ринків та прийнятої політики в компанії стратегії управління оборотним капіталом з погляду ризик-менеджменту. Управління оборотним капіталом як обов'язкову умову передбачає проведення ефективної кредитної політики, тобто управління його фінансовим циклом. Рекомендації у цьому напрямку для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» передбачають пропозиції щодо прискорення оборотності дебіторської заборгованості, зокрема в частині використання підприємством операцій факторингу.

В Україні низка банків пропонує факторингові послуги, але вибір конкретного банку та умов факторингу залежить від потреб бізнесу, умов співпраці з покупцями та специфіки галузі. Здійснено обрахунок рекомендацій підприємству щодо оптимізації величини дебіторської заборгованості підприємства з урахуванням вибору варіантів кращих умов, які пропонують українські банки, такі як ПУМБ та ОТП Банк.

Аналіз обсягів та якості дебіторської заборгованості підприємства показав, що на кінець 2023 року фінансова дебіторська заборгованість підприємства - товарна заборгованість клієнтів та за виданими авансами мала нормальну якість, але трохи більше 4% складає заборгованість з простроченим терміном більше 3-х та 6-ти місяців. Можемо передбачити, що з погіршенням економічних умов у 2023 році 5% від товарної та 3% заборгованості за виданими авансами має ризик стати простроченою. Тому сума товарної дебіторської заборгованості, яка може бути передана на факторинг, складає 303 594 тис. грн (5% від суми 6071880 тис. грн), а сума заборгованості за виданими авансами складає 105620 тис. грн. (3% від 3520660 тис. грн). Обрахунки показали, що ПУМБ надає більшу суму фінансування та, відповідно, після вирахування комісії підприємство

отримає більшу чисту суму. Тому є сенс скористатися пропозиціями саме цього банку.. Обґрунтовано, що для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» із врахуванням його боргового навантаження більш доцільним буде скористатися факторинговим кредитом. За таких умов підприємство зможе прискорити оборотність дебіторської заборгованості, що позитивно вплине на величину касового розриву та тривалість фінансового циклу.

Запропоновано обґрунтування рекомендацій щодо оптимізації величини чистих оборотних коштів на основі методів, що використовуються в управлінні. Один з методів передбачає прогнозування обсягів чистої виручки підприємства на основі вибору лінії тренду та розрахунку показника ЧОК як відсотка від виручки. Інший метод виходить із поміркованого підходу до управління активами. Але проведені розрахунки показали, що ці методи оптимізації не можуть бути використані в умовах війни, бо дають не коректні результати. Тому пропозиції щодо оптимізації ЧОК та фінансового циклу підприємства зроблені на основі збалансування складових оборотних активів та поточних зобов'язань, які визначають величину фінансового циклу підприємства. Запропоновано вжити заходів щодо зменшення обсягів товарної дебіторської заборгованості за рахунок використання операції факторингу та пролонгації тривалості кредиторської заборгованості на основі домовленостей з постачальниками. В результаті фінансовий цикл підприємства збільшиться на 16 днів, тобто підприємство зможе користуватися безоплатним джерелом фінансування, що дуже необхідно в умовах відсутності прибутків. В результаті запропонованих заходів відбудеться прискорення оборотності дебіторської заборгованості підприємства на 2 дні, що забезпечить вивільнення з обороту грошових коштів і принесе ефект у вигляді прискореного отримання виручки від реалізації у сумі 229307 тис. грн.

ВИСНОВКИ

Оборотні активи та оборотний капітал — це два важливі фінансові терміни, які часто використовуються при аналізі операційної діяльності підприємства, проте мають різні значення. Оборотні активи складаються з активів, які підприємство використовує для підтримки своєї повсякденної діяльності та які можна конвертувати в грошові кошти протягом одного операційного циклу або року. Основні складові оборотних активів — це грошові кошти, товарно-матеріальні запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові інвестиції. Оборотний капітал — це частина капіталу підприємства, що постійно використовується у виробничо-господарській діяльності для забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції. Оборотний капітал, або, інакше, чистий оборотний капітал, це розрахунковий показник, що визначається як різниця між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями підприємства. Він відображає ту частину оборотних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування (власного капіталу або довгострокових позик) і не використовується для покриття короткострокових зобов'язань.

Оборотний капітал безпосередньо залежить від оборотних активів і короткострокових зобов'язань. Чим більші оборотні активи порівняно з короткостроковими зобов'язаннями, тим вищий рівень оборотного капіталу, що є ознакою фінансової стабільності підприємства. Якщо короткострокові зобов'язання перевищують оборотні активи, підприємство може стикнутися з дефіцитом ліквідності. Для цілей управління оборотним капіталом рівень оборотних активів поділяють на постійну та сезонну частини (складові).

Вибір політики управління оборотним капіталом залежить від багатьох факторів, таких як галузь, в якій працює підприємство, його фінансові можливості, ризику та стратегічні цілі. Консервативна політика підходить для підприємств із низьким рівнем ризику, тоді як агресивна — для тих, хто

прагне максимізувати прибутки, але готовий прийняти вищі ризики. Помірна політика є оптимальною для більшості підприємств, оскільки забезпечує баланс між ризиками і прибутковістю.

Аналіз оборотного капіталу та аналіз оборотних активів підприємства мають спільну мету – оцінку ефективності використання короткострокових ресурсів, але вони відрізняються за обсягом аналізованих елементів і підходами до оцінки фінансового стану підприємства.

Аналіз встановив, що війна негативно вплинула на діяльність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Так, з початком повномасштабного військового вторгнення росії АМКР призупинив діяльність металургійного виробництва, але вже починаючи з квітня 2022 року підприємство почало відновлювати свою операційну діяльність і вже на кінець 2022 року досягло 25% від довоєнного рівня виробництва та продажів. Більше 70% від довоєнного рівня продажу було отримано від реалізації продукції на експорт, але з початком війни порти були заблоковані і можливість постачати продукцію на експорт морськими шляхами стала недосяжною. У 2023 році з'явилася можливість перевозити продукцію і морськими шляхами внаслідок часткового розблокування морських портів.

З'ясовано, що обсяги реалізації продукції у 2022 році обвалилися майже вдвічі, а от витрати знизити підприємству не вдалося. Така сама ситуація спостерігається і у 2023 році, хоча у цьому році підприємство також реалізувало продукцію навіть у менших обсягах, ніж у попередньому 2022 році в силу причин, розглянутих вище. Військові дії негативно вплинули на фінансові результати діяльності підприємства і АМКР отримав збитки у 2022-2023 роках.

Аналіз розрахованих показників показав, що протягом успішного і мирного 2021 року майно підприємства зросло на 19,6%, а от у воєнному 2022 році майно зменшилося майже на 50% у порівнянні з попереднім роком, та вже у 2023 році зменшилося ще більше і склало лише 90% від 2022 року та лише 45% від обсягів активів на кінець 2021 року. У складі майна

підприємства на кінець 2023 року переважають необоротні активи. Причинами стало як зростання обсягів необоротних активів, так і зменшення обсягів дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. Аналіз структури джерел фінансування підприємства показав, що протягом 2021-2022 років частка власного капіталу переважає частку позикового капіталу. На кінець 2023 року ситуація змінилася і борг став переважати власні джерела фінансування, особливо значно зросли обсяги поточних боргів. Такі тенденції у складових активів та джерел фінансування підприємства безпосередньо вплинули на показники його фінансового стану.³¹

Встановлено, що до війни АМКР був досить успішним і платоспроможним підприємством, але війна спричинила «обвал» показників і підприємство стало недостатньо ліквідним і платоспроможним. встановив, що підприємство стійко втрачає свою фінансову стійкість. Аналіз показників фінансової стійкості підприємства показав, що підприємство мало на кінець 2021 року 72% власних коштів, але вже на кінець 2022 року цей показник знизився до 54% і впав до 34% на кінець 2023 року. Відповідно, відбувалося зростання залежності підприємства від позикових коштів.

Аналіз виявив, що протягом 2021-2022 років АМКР мав позитивне значення показників як чистих, так і власних оборотних коштів, що свідчить про наявність робочого капіталу підприємства та його можливість здійснювати власну операційну діяльність за рахунок власних оборотних коштів. Це є досить позитивним сигналом і засвідчує достатній рівень фінансової стійкості та операційної гнучкості підприємства перед війною та в перший рік війни. Однак вже на кінець 2023 року ситуація погіршилася і підприємство вже мало від'ємне значення робочого капіталу. Це означає, що підприємство стає залежним від боргових коштів, про що вже писалося раніше, і вже не може бути досить гнучким у здійсненні своєї операційної діяльності. На такий розмір показників власних і чистих оборотних коштів вплинуло два чинники – зменшення величини оборотних активів та збільшення величини позикового капіталу в частині довгострокових та

короткострокових позикових коштів. З'ясовано, що падіння обсягів оборотних активів, насамперед, в частині товарної дебіторської заборгованості, та зростання поточних зобов'язань в частині торговельної кредиторської заборгованості і спричинили зниження величини, а потім і від'ємне значення, показника чистих оборотних коштів.

Таким чином, можемо говорити, що до війни ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» був на підйомі свого розвитку і його економічна ситуація та фінансовий стан значно поліпшилися, але війна негативно вплинула на всі показники його діяльності. Це відбилося і на управлінні оборотним капіталом.

Еправління оборотним капіталом є важливим елементом фінансової стратегії підприємства, який забезпечує його стабільність, підвищує ефективність діяльності та створює умови для стійкого розвитку. При цьому сам процес управління має комплексний характер і передбачає управління на рівні елементів оборотного капіталу, на рівні корпорацій та на рівні ланцюга постачань.

Кредитна політика є важливою складовою управління фінансами підприємства, зокрема і в контексті управління оборотним капіталом. Вона визначає основні правила та підходи до надання кредитів клієнтам, управління дебіторською заборгованістю та забезпечення ліквідності. Вибір типу кредитної політики залежить від макроекономічної ситуації, кон'юнктури ринків та прийнятої політики в компанії стратегії управління оборотним капіталом з погляду ризик-менеджменту. Управління оборотним капіталом як обов'язкову умову передбачає проведення ефективної кредитної політики, тобто управління його фінансовим циклом. Рекомендації у цьому напрямку для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» передбачають пропозиції щодо прискорення оборотності дебіторської заборгованості, зокрема в частині використання підприємством операцій факторингу.

В Україні низка банків пропонує факторингові послуги, але вибір конкретного банку та умов факторингу залежить від потреб бізнесу, умов співпраці з покупцями та специфіки галузі. Здійснено обрахунок рекомендацій підприємству щодо оптимізації величини дебіторської заборгованості підприємства з урахуванням вибору варіантів кращих умов, які пропонують українські банки, такі як ПУМБ та ОТП Банк.

Аналіз обсягів та якості дебіторської заборгованості підприємства показав, що на кінець 2023 року фінансова дебіторська заборгованість підприємства - товарна заборгованість клієнтів та за виданими авансами мала нормальну якість, але трохи більше 4% складає заборгованість з простроченим терміном більше 3-х та 6-ти місяців. Можемо передбачити, що з погіршенням економічних умов у 2023 році 5% від товарної та 3% заборгованості за виданими авансами має ризик стати простроченою. Тому сума товарної дебіторської заборгованості, яка може бути передана на факторинг, складає 303 594 тис. грн (5% від суми 6071880 тис. грн), а сума заборгованості за виданими авансами складає 105620 тис. грн. (3% від 3520660 тис. грн). Обрахунки показали, що ПУМБ надає більшу суму фінансування та, відповідно, після вирахування комісії підприємство отримає більшу чисту суму. Тому є сенс скористатися пропозиціями саме цього банку.. Обґрунтовано, що для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» із врахуванням його боргового навантаження більш доцільним буде скористатися факторинговим кредитом. За таких умов підприємство зможе прискорити оборотність дебіторської заборгованості, що позитивно вплине на величину касового розриву та тривалість фінансового циклу.

Запропоновано обґрунтування рекомендацій щодо оптимізації величини чистих оборотних коштів на основі методів, що використовуються в управлінні. Один з методів передбачає прогнозування обсягів чистої виручки підприємства на основі вибору лінії тренду та розрахунку показника ЧОК як відсотка від виручки. Інший метод виходить із поміркованого підходу до управління активами. Але

проведені розрахунки показали, що ці методи оптимізації не можуть бути використані в умовах війни, бо дають не коректні результати. Тому пропозиції щодо оптимізації ЧОК та фінансового циклу підприємства зроблені на основі збалансування складових оборотних активів та поточних зобов'язань, які визначають величину фінансового циклу підприємства. Запропоновано вжити заходів щодо зменшення обсягів товарної дебіторської заборгованості за рахунок використання операції факторингу та пролонгації тривалості кредиторської заборгованості на основі домовленостей з постачальниками. В результаті фінансовий цикл підприємства збільшиться на 16 днів, тобто підприємство зможе користуватися безоплатним джерелом фінансування, що дуже необхідно в умовах відсутності прибутків. В результаті запропонованих заходів відбудеться прискорення оборотності дебіторської заборгованості підприємства на 2 дні, що забезпечить вивільнення з обороту грошових коштів і принесе ефект у вигляді прискореного отримання виручки від реалізації у сумі 229307 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ArcelorMittal – офіційний сайт. URL: www.arcelormittal.com.
2. ArcelorMittal підвищує ціни на довгий прокат в Європі на €40/т. URL: <https://gmk.center/ua/news/arcelormittal-pidvishhuie-cini-na-dovgij-prokat-v-ievropi-na-e40-t/>
3. Безбородова Т. В., Даншина Т. В. Управління оборотними коштами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С.59-62
4. Бланк И.А. *Финансовый менеджмент*. 2-е изд., перераб. и доп. К.: Эльга : Ника-Центр, 2004. 655 с.
5. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40–44.
6. Брігхем Є. Ф. *Основи фінансового менеджменту*: пер. с англ. К.: КП «ВАЗАКО. Молодь. 1997. 1000 с.
7. Бригхем Ю., Эрхарт М. *Финансовый менеджмент*. 10-е изд. / пер с англ. Под ред к.э.н. Е.А. Дорофеева. СПб.: Питер, 2007. 960 с.: ил.
8. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. *Фінансовий аналіз*. К.: КНЕУ. 2005. 592 с.
9. Власова Н.О. Управління оборотними активами в підприємствах роздрібної торгівлі. Харків: ХДУХТ. 2014. 258 с.
10. Виклики українських експортерів під час війни. URL: <https://gmk.center/ua/posts/vikliki-ukrainskih-eksporteriv-pid-chas-vijni/>
11. Гаватюк Л.С. Захарчук І.О. Теоретичні аспекти сутності управління оборотними активами підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Випуск 6 (11). С. 107-110
12. Гаватюк Л. С., Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2022. № 1. С. 189-194.: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2022_1_34.

13. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Черноус Т. М. Управління оборотними активами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. №8. С. 572-578. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/index.php/journal-8>.
14. Зниження світових цін на продукцію ГМК: як позначається на українських експортерах. URL: <https://gmk.center/ua/posts/znyzhennia-svitovykh-tsin-na-produktsiiu-hmk-ia-k-poznachaietsia-na-ukrainskykh-eksporterakh/>
15. Ключові проблеми українських експортерів в умовах війни. URL: <https://gmk.center/ua/posts/kljuchovi-problemi-ukrainskih-eksporteriv-v-umovah-vijni/>
16. Колодізев О.М., Колодізева Т.О. Управління оборотними активами логістичної системи промислового підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво, 2021 р. № 1 (118) . с. 109-115. URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-1-18>
17. Ковалев В.В. *Фінансовий менеджмент: теорія і практика*. М.: Проспект. 2014. 1104 с.
18. Консолідований звіт про управління (Звіт про управління) ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та його дочірніх підприємств за 2021 рік. URL: <https://ukraine.arcelormittal.com/wp-content/uploads/2022/12/zvit-pro-upravlinnya-2021.pdf>
19. Консолідований звіт про управління (Звіт про управління) ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та його дочірніх підприємств за 2022 рік. URL: <https://ukraine.arcelormittal.com/wp-content/uploads/2023/12/zvit-pro-upravlinnya-2022.pdf>
20. Кононова О. О. Управління оборотними активами підприємства: маркетинговий підхід. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3990>
21. Косова Т.Д., Роганова Г.О. *Фінансовий механізм управління оборотними коштами підприємств*. ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського. Донецьк. 2013. 232 с.

22. Костирко Р.О. *Фінансовий аналіз: навч. посіб. Х.: Фактор. 2007. 784с.*
23. Кропівцова Н.І. Стратегія управління оборотним капіталом. *Економічна стратегія і перспективи сфери розвитку торгівлі та послуг. 2008. Вип. 1(7). URL: <http://www.nbu.gov.ua>*
24. Кузнєцова Т. В., Лук'янчук Ю. А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». Випуск 1(101) 2023. С. 56-62. URL: <https://doi.org/10.31713/ve120236>*
25. Лисьонкова Н.М., Захарчук В.Ю. Підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник. 2018. Випуск 5(10). С. 354 -358*
26. *Металургійна галузь відновиться лише після деблокади портів. URL: <https://forbes.ua/company/metalurgiyna-galuz-vidnovitsya-lishe-pislya-deblokadi-portiv-yaki-perspektivi-v-ukrainskogo-gmk-v-kolontsi-metinvestu-24032023-12597>*
27. *Основи корпоративних фінансів. Стивен А. Росс, Рэндольф У. Вестерфілд, Брэдфорд Д. Джордан. У 2-х томах, Litres, 2021. 965 с.*
28. ОТП Банк. Факторинг. URL: <https://www.otpbank.com.ua/big-corporate/products-financing/working-capital-financing/factoring/>
29. Перевозова І.В., Павлова Г.Є. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство. 2021. Випуск № 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-12>*
30. Поддєрьогін А.М. *Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ. 2008. 536 с.*
31. Попит на металопродукцію в Україні суттєво сповільнився у 2024 році. URL: <https://gmk.center/ua/posts/poput-na-metaloproduktsiiu-v-ukraini-suttievo-spovilnyvsia-u-2024-rotsi/>

32. Попит на сталь у Європі може покращитися лише у 2025 році. URL: <https://gmk.center/ua/posts/popyt-na-stal-u-ievropi-mozhe-pokrashchytysialyshe-u-2025-rotsi/>
33. ПУМБ – банк для бізнесу. URL: <https://b2b.pumb.ua/finance/factoring?utm>
34. Рудь І. Ю., Позняк О.В. Управління оборотними активами. Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». 2018. № 25. С.759–763.
35. Сайт YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/>
36. Стан діяльності ГМК України за підсумками 11 місяців 2022 року. URL: <https://gmk.center/posts/sostoyanie-deyatelnosti-gmk-ukrainy-za-11-mesyacev-2022-goda/>
37. Терещенко О.О. *Фінансова діяльність суб'єктів господарювання*: навч. посіб. К.: КНЕУ. 2003. 554 с.
38. Україна посіла 23-тє місце в рейтингу Worldsteel за обсягами виробництва сталі у 2023 році. URL: <https://ukranews.com/ua/news/980225-ukrayina-posila-23-tye-mistse-v-rejtyngu-worldsteel-za-obsyagamy-vyrobnytstva-stali-u-2023-rotsi>
39. Україна збільшила продаж продукції металургії. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=fc412daa-4cf2-4015-a042-68b91dcd195c&title=VTravniUkrainaZbilshilaProdazhProduktivMetalurgii>
40. Українська металургія на третій рік війни. URL: <https://case-ukraine.com.ua/news/ukrayinska-metalurgiya-na-tretij-rik-vijny/>
41. Уолш Кяран. *Ключевые показатели менеджмента: полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим бизнесом*. Пер. с англ О.В. Чумаченко. 4-е изд. К.:Companion Group. 2006. 400 с.
42. Філатова З.В., Ротанова А.Г. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*: зб. наук. праць. 2011. Вип. 29. С. 330–335

43. Філімоненков О. С. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Регіональна економіка*. 2008. № 4. С. 24–30.
44. *Фінансовий аналіз*: навч. посіб./ Г.В.Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; За ред. проф. Г.В. Митрофанова. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2002. 301 с.
45. Чмихун Д. І. Політика управління оборотними активами. *Економічні студії*. 2016. № 1 (9). С. 115–120.
46. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. *Управління капіталом підприємства*: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2007. 440с.

Додаток А.1

Звітність АрселорМіттал Кривий Ріг за 2023 рік



Повне досьє на кожну
компанію України

0 800 309 077
youcontrol.com.ua

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АРСЕЛОРМІТТАЛ
КРИВИЙ РІГ"
ПАТ "АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ"

Код ЄДРПОУ 24432974

Зареєстровано

Входять у групу
"АрселорМіттал"



Фінансово-майновий стан за 2023 рік*

Актив

Необоротні активи	Код	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
Нематеріальні активи	1000	105 935	95 807
первісна вартість	1001	742 072	715 693
накопичена амортизація	1002	636 137	619 886
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3 875 963	6 765 595
Основні засоби	1010	18 996 729	18 468 194
первісна вартість	1011	125 500 198	128 437 676
знос	1012	106 503 469	109 969 482
Інвестиційна нерухомість	1015	715	681
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	7 128	7 500
знос інвестиційної нерухомості	1017	6 413	6 819
Довгострокові біологічні активи	1020	0	-
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	-
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	0	-

Продовж. Дод. А.1

Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	-
інші фінансові інвестиції	1035	0	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	-
Відстрочені податкові активи	1045	0	-
Гудвіл	1050	0	-
Відстрочені авіаційні витрати	1060	0	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	-
інші необоротні активи	1090	0	-
Усього	1095	22 979 342	25 330 277
Оборотні активи	Код	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
Запаси	1100	14 021 719	10 842 192
виробничі запаси	1101	6 416 427	5 788 371
незавершене виробництво	1102	6 893 670	3 700 672
готова продукція	1103	711 622	1 353 149
товари	1104	0	-
Поточні біологічні активи	1110	0	-
Депозити перестраховування	1115	0	-
Векселі одержані	1120	0	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	7 486 969	6 071 880
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	157 981	383 028

Продовж. Дод. А.1

з бюджетом	1135	6 515 960	3 137 632
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	0	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	0	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	241 050	246 524
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	954 053	523 938
готівка	1166	0	-
рахунки в банках	1167	954 053	523 938
Витрати майбутніх періодів	1170	0	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	-
у тому числі:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	-
резервах незароблених премій	1183	0	-
інших страхових резервах	1184	0	-
Інші оборотні активи	1190	325 687	496 247
Усього	1195	29 703 419	21 701 441
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	-
Фінансово-майновий стан	1300	52 682 761	47 031 718

Продовж. Дод. А.1

Пасив

Власний капітал	Код	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	3 859 533	3 859 533
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	-
Капітал у дооцінках	1405	0	-
Додатковий капітал	1410	27 058 029	26 672 914
емісійний дохід	1411	0	-
накопичені курсові різниці	1412	27 058 029	26 672 914
Резервний капітал	1415	578 930	578 930
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-3 283 553	-15 094 583
Неоплачений капітал	1425	0	-
Виключений капітал	1430	0	-
Інші резерви	1435	0	-
Усього	1495	28 212 939	16 016 794
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Код	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	-
Пенсійні зобов'язання	1505	1 820 270	2 119 824
Довгострокові кредити банків	1510	2 475 694	2 272 107
Інші довгострокові зобов'язання	1515	265 115	205 383
Довгострокові забезпечення	1520	1 485 275	1 801 248
довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	-
Шльове фінансування	1525	0	-

Продовж. Дод. А.1

благодійна допомога	1526	0	-
Страхові резерви	1530	0	-
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	-
резерв незароблених премій	1533	0	-
інші страхові резерви	1534	0	-
інвестиційні контракти	1535	0	-
Призовий фонд	1540	0	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	-
Усього	1595	6 046 354	6 398 562
Поточні зобов'язання і забезпечення	Код	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
Короткострокові кредити банків	1600	0	-
Векселі видані	1605	0	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	2 536 382	6 412 711
товари, роботи, послуги	1615	9 152 068	9 339 115
розрахунками з бюджетом	1620	58 286	181 931
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	89 281
розрахунками зі страхування	1625	185 274	181 456
розрахунками з оплати праці	1630	849 775	856 814
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	837 036	1 251 274

Продовж. Дод. А.1

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	0	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	0	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	0	-
Поточні забезпечення	1660	8 115	-
Доходи майбутніх періодів	1665	0	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	-
Інші поточні зобов'язання	1690	4 786 532	6 393 061
Усього	1695	18 423 468	24 616 362
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	-
Фінансово-майновий стан	1900	52 682 761	47 031 718

Інформація про фінансові результати за 2023 рік*

Фінансові результати	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	41 848 635	43 818 410
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	0
премії підписані, валова сума	2011	-	0
премії, передані у перестраховання	2012	-	0
змна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	0

Продовж. Дод. А.1

змiна частки перестраховикiв у резервi незароблених	2014	-	0
Собiвартiсть реалiзованої продукцiї (товари, робiт, послуг)	2050	50 635 909	55 829 721
Чистi понесенi збитки за страховими виплатами	2070	-	0
Валовий:			
прибуток	2090	-	-
збиток	2095	8 787 274	12 011 311
Дохiд (витрати) вiд змiни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	0
Дохiд (витрати) вiд змiни iнших страхових резервiв	2110	-	0
змiна iнших страхових резервiв, валова сума	2111	-	0
змiна частки перестраховикiв в iнших страхових резервах	2112	-	0
iншi операцiйнi доходи	2120	429 403	596 185
у тому числi:			
дохiд вiд змiни вартостi активiв, якi оцiнюються за справедливою вартiстю	2121	-	0
дохiд вiд первiсного виконання біологiчних активiв i сiльськогосподарської продукцiї	2122	-	0
дохiд вiд використання коштів, звільнених вiд оподаткування	2123	-	0
Адмiнiстративнi витрати	2130	1 679 688	1 805 121
Витрати на збут	2150	33 255	42 846
iншi операцiйнi витрати	2180	190 963	797 304
у тому числi:			
витрати вiд змiни вартостi активiв, якi оцiнюються за справедливою вартiстю	2181	-	0

Продовж. Дод. А.1

витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	-	-
збиток	2195	10 261 777	14 060 397
Дохід від участі в капіталі	2200	-	0
Інші фінансові доходи	2220	48 123	25 141
Інші доходи	2240	-	0
у тому числі:			
дохід від благодійної допомоги	2241	-	0
Фінансові витрати	2250	1 508 095	1 155 305
Втрати від участі в капіталі	2255	-	0
Інші витрати	2270	-	36 169 684
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	-	-
збиток	2295	11 721 749	51 360 445
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-89 281	2 351 341
Прибуток (збиток) від припущеної діяльності після оподаткування	2305	-	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	-	-
збиток	2355	11 811 030	49 009 104

Продовж. Дод. А.1

Сукупний дохід	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	0
Накопичені курсові різниці	2410	-	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	0
Інший сукупний дохід	2445	-385 115	817 125
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-385 115	817 125
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	147 082
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-385 115	670 043
Сукупний дохід	2465	-12 196 145	-48 339 061
Елементи операційних витрат	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Матеріальні затрати	2500	34 485 128	39 816 604
Витрати на оплату праці	2505	3 587 893	4 445 356
Відрахування на соціальні заходи	2510	746 877	953 909
Амортизація	2515	3 511 313	6 172 806
Інші операційні витрати	2520	7 568 379	8 408 249
Разом	2550	49 999 590	59 796 924
Розрахунок показників прибутковості акцій	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Середньорічна кількість простих акцій	2600	3 859 533 000	3 859 533 000

Продовж. Дод. А.1

Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	3 859 533 000	3 859 533 000
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-3,1	-12,7
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-3,1	-12,7
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	0

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2023 рік*

I. Рух коштів у результаті операційної діяльності

Стаття	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	45 860 373	64 094 614
Повернення податків і зборів	3005	6 844 145	4 744 769
у тому числі податку на додану вартість	3006	6 843 871	4 742 915
Цільового фінансування	3010	-	0
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	-	0
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	1 251 274	837 036
Надходження від повернення авансів	3020	7 526	508 804
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	48 123	25 141
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	92 324	32 496
Надходження від операційної оренди	3040	337 716	727 246
Надходження від отримання роліті, авторських винагород	3045	-	0
Надходження від страхових премій	3050	-	0

Продовж. Дод. А.1

Находження фінансових установ від повернення позик	3055	-	0
Інші надходження	3095	238 412	245 348
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(46 823 434)	(58 650 117)
Праці	3105	(2 843 229)	(3 543 651)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(1 243 589)	(1 292 480)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(929 405)	(4 251 614)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(-)	(260 035)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(-)	(0)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(929 405)	(3 991 579)
Витрачання на оплату авансів	3135	(383 028)	(157 961)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(21 795)	(94 511)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(-)	(0)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(-)	(0)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(-)	(0)
Інші витрачання	3190	(672 690)	(576 118)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	1 762 723	2 648 982

II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності

Стаття	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Находження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200	-	0
необоротних активів	3205	15 109	3 707

відсотків	3215	-	0
дивідендів	3220	-	0
Надходження від деривативів	3225	-	0
Надходження від погашення позик	3230	-	0
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	-	0
Інші надходження	3250	-	0
Витрачання на придбання:			
фінансових інвестицій	3255	(-)	(0)
необоротних активів	3260	(4 130 736)	(2 400 044)
Виплати за деривативами	3270	(-)	(0)
Витрачання на надання позик	3275	(-)	(0)
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	(-)	(0)
Інші платежі	3290	(-)	(0)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-4 115 627	-2 396 337

III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності

Стаття	Код	За поточний рік, тис.грн.	За попередній рік, тис.грн.
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	-	0
Отримання позик	3305	3 981 233	1 817 459
Надходження від продажу частин в дочірньому підприємстві	3310	-	0
Інші надходження	3340	-	0
Витрачання на:			

Продовж. Дод. А.1

Викуп власних акцій	3345	(-)	(0)
Погашення позик	3350	(660 962)	(1 524 911)
Сплату дивідендів	3355	(-)	(0)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(-)	(0)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	(1 609 064)	(1 289 260)
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	(-)	(0)
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375	(-)	(0)
Інші платежі	3390	(-)	(0)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	1 711 207	-996 712
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	-641 697	-744 067
Залишок коштів на початок року	3405	954 053	1 374 859
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	211 582	323 261
Залишок коштів на кінець року	3415	523 938	954 053

* Застереження для користувачів!

Аналітична інформація розділу «Фінанси» Системи «YOUCONTROL» (включно з усіма його підрозділами) має виключно рекомендаційний характер. Формування цієї інформації, упорядкування й розташування її складових частин, а також побудова функціональних зв'язків між нею та/або створеними на її основі базами (комп'ютерними) даних та/або іншою інформацією, є результатом роботи спеціальних програмних засобів.

Аналітична інформація розділу «Фінанси» не замінює наявну офіційну інформацію, не встановлює будь-які факти або обставини, що мають юридичне значення, й не може бути використана як експертні, аудиторські та інші офіційні висновки.

Використання зазначеної інформації будь-якими особами для прийняття управлінських, юридичних, фінансових, організаційних та будь-яких інших рішень, дій або бездіяльності здійснюється ними виключно на власний розсуд і ТОВ «Ю-КОНТРОЛ» за їхні наслідки відповідальності не несе.

Додаток А.2

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
НА 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ
(у тисячах українських гривень)

АКТИВИ	Примітки	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
1	2	3	4
Непоточні активи			
Основні засоби	6	22,872,692	59,836,707
Інвестиційна нерухомість	6	715	2,395
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	6	105,935	348,344
Загальна сума непоточних активів		22,979,342	60,187,446
Поточні активи			
Поточні запаси	7	14,021,719	14,495,239
Торговельна та інша поточна дебіторська заборгованість	8	7,886,000	26,303,048
Поточні податкові активи, поточні	10	6,515,960	3,328,865
Інші поточні нефінансові активи		325,687	111,518
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	954,053	1,374,859
Загальна сума поточних активів		29,703,419	45,613,529
Загальна сума активів		52,682,761	105,800,975

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	Примітки	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
1	2	3	4
Власний капітал			
Статутний капітал	12	3,859,533	3,859,533
Нерозподілений прибуток		(3,283,553)	45,725,551
АктUARні різниці (прибутки/збитки)		(1,040,692)	(1,710,735)
Інші резерви		28,677,651	28,677,651
Загальна сума власного капіталу		28,212,939	76,552,000
Непоточні зобов'язання			
Непоточне забезпечення на винагороди працівникам	14	1,820,270	2,602,636
Інше непоточне забезпечення	18	1,485,275	1,264,851
Довгострокові банківські кредити	15	2,475,694	982,015
Інші непоточні фінансові зобов'язання		265,115	305,481
Відстрочені податкові зобов'язання	13	-	2,204,257
Загальна сума непоточних зобов'язань		6,046,354	7,359,240
Поточні зобов'язання			
Інші поточні забезпечення		8,115	12,356
Торговельна та інша поточна кредиторська заборгованість	17	11,024,153	15,956,632
Поточні податкові зобов'язання, поточні		68,286	527,343
Інші поточні фінансові зобов'язання	20	6,763,381	4,832,238
Інші поточні нефінансові зобов'язання		559,533	561,166
Загальна сума поточних зобов'язань		18,423,468	21,889,735
Загальна сума зобов'язань		24,469,822	29,248,975
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		52,682,761	105,800,975

Продовж. дод. А.2

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

ЗВІТ ПРО СУКУПНИЙ ДОХІД

ЗА РІК, ЯКИЙ ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ

(у тисячах українських гривень, за виключенням даних на акцію)

Стаття 1	Примітки 2	2022 рік 3	2021 рік 4
Дохід від звичайної діяльності	21	43,818,410	109,303,155
Собівартість реалізації	23	(55,829,721)	(74,561,304)
Валовий прибуток		(12,011,311)	34,741,851
Інші доходи	24	596,185	521,083
Витрати на збут		(42,846)	(109,339)
Адміністративні витрати	25	(1,805,121)	(3,511,390)
Інша витрата	26	(36,967,188)	(605,870)
Прибуток (збиток) від операційної діяльності		(50,230,281)	31,036,335
Фінансові доходи	27	25,141	195,131
Фінансові витрати	28	(1,155,305)	(542,670)
Прибуток (збиток) до оподаткування		(51,360,445)	30,688,796
Податкові доходи (витрати)	13	2,351,341	(5,472,728)
Прибуток (збиток) від діяльності, що триває		(49,009,104)	25,216,068
Прибуток (збиток)		(49,009,104)	25,216,068

(в українських гривнях)

Стаття 1	Примітки 2	2022 рік 3	2021 рік 4
Базовий прибуток (збиток) на акцію від діяльності, що триває	12	(12.70)	6.53
Загальна сума базового прибутку (збитку) на акцію		(12.70)	6.53
Розбавлений прибуток (збиток) на акцію від діяльності, що триває	12	(12.70)	6.53
Загальна сума розбавленого прибутку (збитку) на акцію		(12.70)	6.53

Стаття 1	Примітки 2	2022 рік 3	2021 рік 4
Прибуток (збиток)		(49,009,104)	25,216,068
Інший сукупний дохід, до оподаткування, прибутки (збитки) від переоцінки програм з визначеною виплатою	14	817,125	81,564
Загальна сума іншого сукупного доходу, який не буде перекласифіковано у прибуток або збиток, до оподаткування		817,125	81,564
Загальна сума іншого сукупного доходу, до оподаткування		817,125	81,564
Податок на прибуток, що відноситься до переоцінки пенсійної програми з визначеною виплатою у складі іншого сукупного доходу	13	(147,082)	(14,681)
Сумарний податок на прибуток, що відноситься до компонентів іншого сукупного доходу, який не буде перекласифіковано у прибуток або збиток		(147,082)	(14,681)
Загальна сума іншого сукупного доходу		670,043	66,883
Загальна сума сукупного доходу		(48,339,061)	25,282,951

Продовж. дод. А.2

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ
ЗА РІК, ЯКИЙ ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ
(у тисячах українських гривень)

Стаття 1	Примітк и 2	За 2022 рік 3	За 2021 рік 4
Грошові потоки від (для) операційної діяльності			
Надходження від продажу товарів та надання послуг		64,931,650	107,775,306
Інші надходження грошових коштів від операційної діяльності	29	6,258,663	7,084,313
Виплати постачальникам за товари та послуги		(58,808,098)	(79,898,285)
Виплати працівникам та виплати від їх імені		(3,543,651)	(3,937,203)
Інші виплати грошових коштів за операційною діяльністю	30	(5,875,745)	(3,973,871)
Проценти сплачені		(78,943)	(72,782)
Проценти отримані		25,141	55,532
Повернення податків на прибуток (сплата)		(260,035)	(5,742,650)
Чисті грошові потоки від операційної діяльності (використані в операційній діяльності)		2,648,982	21,290,360
Грошові потоки від (для) інвестиційної діяльності			
Надходження від продажу основних засобів		3,707	31,938
Придбання основних засобів		(2,400,044)	(8,567,032)
Чисті грошові потоки від інвестиційної діяльності (використані в інвестиційній діяльності)		(2,396,337)	(8,535,094)
Грошові потоки від (для) фінансової діяльності			
Надходження від запозичень	15	1,817,459	-
Погашення запозичень	15	(1,524,911)	(1,252,494)
Дивіденди сплачені		-	(9,610,237)
Інші надходження (випуття) грошових коштів	16	(1,289,260)	(1,299,266)
Чисті грошові потоки від фінансової діяльності (використані у фінансовій діяльності)		(996,712)	(12,161,997)
Чисте збільшення (зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів до впливу змін валютного курсу		(744,067)	593,269
Вплив змін валютного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти		323,261	(86,101)
Чисте збільшення (зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів		(420,806)	507,168
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок періоду		1,374,859	867,691
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець періоду		954,053	1,374,859

Від імені керівництва Компанії:

Мауро Лонгобардо,
Генеральний директор
ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»



Сергій Плічко,
Фінансовий директор – головний бухгалтер
ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

ЗГОДА здобувачки вищої освіти

Державного університету економіки і технологій про перевірку кваліфікаційної роботи на прояви академічного плагіату та розміщення в Репозитарії Університету

Я, Арустамян Неля Каренівна, підтримую політику Державного університету економіки і технологій з академічної доброчесності і відкритого доступу.

Засвідчую, що кваліфікаційна магістерська робота *”Управління оборотним капіталом підприємства”* виконана самостійно та не містить академічного плагіату. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Державного університету економіки і технологій ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення норм академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Також я поінформований(на), що відповідно до «Положення про Репозитарій (електронну базу даних) Державного університету економіки і технологій» зазначена робота буде розміщена в Електронному архіві Університету (Репозитарії ДУЕТ). З умовами такого розміщення ознайомлений(на).

23.01.2025

Арустамян

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 23:05:09 23.01.2025

Назва файлу з підписом: заява Арустамян.doc.asice
Розмір файлу з підписом: 17.0 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: заява Арустамян.doc
Розмір файлу без підпису: 43.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: АВШАРЯН НЕЛЯ КАРЕНІВНА
П.І.Б.: АВШАРЯН НЕЛЯ КАРЕНІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 3743604008
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 23:05:07
23.01.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000009977AD01C7AFE405
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00